

EGYENLŐSÉG

Szerkesztőség és kiadóhivatal:
BUDAPEST,
V., Személynök-utca 25. szám.

Telefonszámok:

Szerkesztőség, kiadóhivatal és
könyvkiadóvállalat ... 95—28
Nyomda... ... 98—70

A MAGYAR ZSIDÓSÁG POLITIKAI HETILAPJA.

MEGJELENIK HETENKÉNT EGYSZER.

Szerkesztette 1886—1915
SZABOLCSI MIKSA.

Szerkesztő
DR. SZABOLCSI LAJOS.

Hirdetési osztály:
VII., Kertész-utca 16. szám.

Előfizetési feltételek:

Egész évre ... 100 korona
Fél évre ... 50 korona
Negyed évre ... 25 korona

Levél Herczeg Ferenchez.

Kedves barátom, —

Talán nem fogod illetlen bizalmaskodásnak bélyegezni, ha itt a nagy nyilvánosság előtt régi barátságunk hangján szólítalak meg. Harminc esztendeje vagyok hűséges és rajongó olvasód. Több mint negyedszázadja lelkes és alázatos heroldja művészetednek. A gondolkodás s az érzés közössége régtől fogva személyes és meleg kapcsolatot teremtett közöttünk, s én ezt a viszonyt írói pályám és magánéletem egyik legbecsesebb sikerének érzem és őrzöm, noha egy pillanatra sem feledkeztem meg róla, hogy az én részem a római költő szavai szerint „téged tisztelni s messziről hódolattal követni nyomdokaidat.”

Pályád hatalmas íve elérkezett a zenithre. És művészsorsod még ebben is páratlan és egyedülálló. Mert volt a magyar nemzetnek a múltban is poeta laureatus-a, a költője, akit vita és irigység nélkül elsőnek ismert el a közönség és az irodalom egyaránt. De Vörösmarty e diszt már csak elborult lélekkel érte meg *A vén cigány* rettentő víziói közt vergődve. Arany Jánost a kor s a kór törte meg, mikor a költészet fejedelmévé koronázta a köztudat. Jókai költői nagyságára árnyékot vetett öregkorának esendő gyarlósága. Te erős vagy, egész férfi; embernek épp oly tiszta és klasszikus, mint írónak; rajtad nem vett erőt a hanyatlás hatalma, szavadra áhítatosan figyel föl egy egész nép, elég nagy és izmos és tiszteletreméltó még mostan való bukásában is arra, hogy diszt adjon kitüntetettjeinek.

Amit Herczeg Ferenc mond, az cselekedet. Amit Herczeg Ferenc elhallgat, az mulasztás. A te nyilatkozásaid túlnőttek az írói expektorációk jelentőségének szerény határain. És éppen nagyságodnak élő tudatában fordulok hozzád ezzel a levelemmel.

Ez a levél sürgős és fájdalmas kérdés, amelyre szeretnék tőled megnyugtató választ kapni.

Legutóbbi drámai művedet, *A fekete lovas*-t, ugyanazzal az éber figyelemmel, teljes odaadással és hiánytalan appercepcióval hallgattam, amely Herczeg Ferenc minden munkáját jog szerint megilleti. Tudom, hogy a dráma *A hét sváb* című regényre támaszkodik; belőle meritette tárgyát, alakjait, fordulatait, sőt tendenciáját is. Visszagondoltam rá, hogy ez a regény nem került teljes érdeme szerint a közfigyelem homlokterébe; de a költőnek sikerét három évvel ezelőtt egy vele teljesen egyrangú költő homályosította el. *A hét sváb* csak azért szorult vissza a második sorba, mert *Az arany hegedű* foglalt le akkoriban minden izgalmas érdeklődést. Ez a csodálatos műremek olyan átható, magával ragadó, intenzív zenét zenélt, hogy mellette el kellett némulnia mindenkinek és mindennek. Így győzte le Herczeg Ferenc Herczeg Ferencet.

Azonban nagyon érthetőnek, sőt természetesnek találtam azt is, hogy *A hét sváb* kincseinek kiaknázatlansága nem hagyott nyugodni. Az idők viharos fordulása új élt adott a regény profiljának, új életet alakjainak, új jelentőséget, szinte programmatikus erőt konklúziójának. Így született a regényből a dráma. A kettő között a viszonyt te magad állapítottad meg. A gazdag anyagból szuverén kézzel te válogattad össze azt, amit céljaidra üdvösnek és szükségesnek ítéltél. Ki volna olyan tolakodó, hogy beleszóljon a művész terveibe, elhatározásaiba, hogy bírálgassa céljait és osztályozza eszközeit, holott tudva van, hogy csak a kontárnak szabhat törvényt a megrendelő önkénye, vagy a népkivánság napiparancsa? Az igazi művész olyan, mint Horacius igazságos és következetes embere:

Terjesszük az EGYENLŐSÉGET, a zsidóság lapját.

azt sem a rosszat tanácsoló polgártömeg föllobbant szenvedélye, sem a zsarnok fenyegető tekintete, sem a villámló Jupiter hatalmas keze meg nem rendíti; ha összezúzva omlik rá a föld, akkor is félelem nélkül temetkeznek a romok alá.

Bizonyára így alkottad meg te is a *Fekete lovas-t*; így választottad ki anyagát, jobbra és balra tekintetés nélkül, megalkuvás nélkül, népszerű áramlatokra, olcsó jelszavakra nem figyelve. A regényből átvetted, amit átveendőnek itéltél. És elhagytad, amit művészi céljaidra nem értékesíthetél. A *hét sváb* társasága úgy vált teljessé, hogy Graf Jani, a hazafias, magyar érzésű, harcolni és halni kész kis gyülekezetnek tagjává avatott egy Heim Poldi nevű zsidó ifjat. „Ami titokban el is kedvetlenítette a társaság némely tagját”, tetted hozzá a regényben.

Nem akartad talán, hogy a kedvetlenség felhője tovább is ott üljön a társaság lelkén, azért hagytad el drámádban Heim Poldi végtelenül vonzó alakját? Elegendőnek tartottál most már hat svábot is Versec és a Bánát lelkének meghódítására? Vagy azt gondoltad, hogy a svábok nagyszerű hűségfogadalmának harmóniáját disszonáns hanggal zavarná ennek a serény, munkás, kevésszavu zsidónak szent fölesküvése? Hiszen te tudod, amit három évvel ezelőtt tudtál, hogy a magyarság szentséges és veszélyeztetett ügyének sok ezernyi harcos katonája, közlegénye és vértanuja volt a zsidók sorából is. Hiszen te épp oly jól ismered a szabadságharc történetét, mint Lukácsy Sándor, A *zsidó honvéd*-nek már-már elfeledett szerzője vagy Rákosi Viktor és Beöthy László barátaim, akik az *Aranylakodalom* ünnepi játékában megadták a méltányos helyet a magyar forradalom zsidóhitű katonáinak is.

Nem fogok itt veled bujósdit játszani. Ez nem volna illő sem a kérdezőhöz, sem a megkérdezett-höz. Férfiak vagyunk, beszéljünk férfiak módjára. Te úgy érezted ma, hogy a három év előtti Herczeg Ferenc lelki tartalma megváltozott. És pedig egy pontban változott meg, de gyökeresen. Ezt a változást én augusztus eleje óta figyelem, megvallom, elszorult szívvel, csaknem könnybe boruló szemmel. Értem haragodat, gyűlöletedet a gyalázatos kor még gyalázatosabb zsarnokai ellen. Szenvedtél, megaláztatással, bebörtönöztetted. Szenvedtünk mind, megaláztattunk mind, börtönben éltünk mind. És hóhéraink között, fájdalom, nagyon sokan voltak zsidó eredetűek. De az áldozatok között még sokkal többen.

És hogy már most igazságtalanul általánosít a kritikátlan tömeg, hogy elvadultan, véres szemmel ráront az áldozatokra is és új áldozatokat formál

belőlük, hogy együtt sujt le az ártatlanokra és a bűnösökre: ez szörnyű igaztalanság, de érthető, tehát menthető is. De hogy ennek az elhamarkodott általánosításnak hibájába beleessék az is, aki a legnagyobb köztünk, akiben a lángelme fényével együtt csodáljuk a szív éltető melegét is: nem, ezt már nehéz elviselni. Hogy egy csomó kalandor, örült rablógyilkos és gyújtogató miatt ránk nézve pokollá teszik a jelent és előreláthatóan megrontják fiaink és unokáink jövőjét, abba beletörődünk, mint fajunk megváltozhatatlan végzetébe, örök tragikumába. De hogy e bitófára való gazok miatt meggyalázzák még *multunkat* is, hogy elvitassák apáink és nagyapáink részét e nemzet dicsőséges küzdelmeiben, hogy szégyenkezve hallgassanak a zsidó honvédről: nem, ez ellen már mégis csak tiltakoznunk kell.

Kedves barátom! Emlékszel még a szegény Heim zsidó hősi végére? Egy sebesült rác, akinek részére kegyelmet kér, a földön fekvő rásütötte pisztolyát. „Heim megtántorodott és Graf karjaiba szédült. Fakó arccal, kimeresztett szemekkel bámult barátja arcába.

— Mondd meg apámnak, mond meg édesanyámnak —

Nem beszélt többet, mert vér ömlött a szájából.”

Ha a szegény zsidó honvéd föltámadna, kiegészíthetné a mondatát:

— Mondd meg anyámnak, hogy az apám megtagadott.

Pedig nem volt rá oka. A Heim zsidó nem csinálta a március huszonegyedikét. Nem lopott és nem akasztatott. Nem ült gögösen a királyi palotában és nem foglalta el a nemzet házáat. A Heim-zsidó csak meghalt a hazájáért, a magyar hazájáért. Mint annyi ezer más negyvennyolcban és a mostani ötesztendő háboruban. Gondoljátok-e, hogy e holtakat föltámasztja hallgatástok? Vagy hallgatástokkal minket akartok megalázni? Nem látjátok, hogy a holtakat bántjátok meg vele?

A Heim zsidó egyszer elesett a harctéren A *hét sváb*-ban, másodszor A *fekete lovas*-ban. Ez a második eset sokkal fájdalmasabb az elsőnél. Azóta följár és kísért és ezer kérdéssel zaklat. Ha nem veszed nagy szerénységgnek, megkérlek rá: felelj meg kérdéseire. Én leszek a legboldogabb, ha elmondhatom neki a szavakat, amelyekkel Hamlet nyugtatja meg atyjának kóborló lelkét: „Nyugodj, fölháborult szellem, nyugodj.”

Budapest, 1919 december 16.

A régi és soha nem muló tisztelettel és szeretettel, hived
Sebestyén Károly.

Konkurráljunk!

Soha nem hunytam szemet a zsidóság hibái előtt. És soha nem magasztaltam más kulturfajok rovására képességeit, kiválóságait, erényeit. Igyekeztem mindig valami hüvös elfogulatlansággal szemlélődni, mérlegelni és bírálni „a mi táborunkban.” Bizonyára sokan vagyunk ilyenek. Magyarok, akiknek a dédapáik is itt éltek, szenvedtek, magyarok, akik az általános emberi morál ellen sohasem vétettek, — és ez a morál keresztény hívőben és zsidóhitűben azoney — magyarok, akik a hagyományaink, a neveltetésünk, a tanultságunk, a munkánk jogán csöppet sem vagyunk kevesebb vagy haszontalanabb magyarok, mint azok, akik Isten nevének kiejtésekor nem a zsinagógára és a frigyládára gondolnak. Elhiszik-e azt nekünk a tulsó táborban, ha azt mondjuk, hogy minket, tisztalelkű, tisztességes életű magyar polgárokat százszoros gyötrellemmel mart és kinzott a tudat: hogy a forradalmat kísérő fölfordulást, a szívek és az izmok elzüllesztését, a fegyveres rémuralom megteremtését, az ellenforradalmi megmoccanás kegyetlen letörését zsidóhitűek is inspirálták? Elhiszik-e nekünk, hogy szinte megtébolyodtunk a hirtől, hogy a magyar polgárság hóhérai között zsidók is vannak? Elhiszik-e nekünk, hogy a kétségbeesés fuldokló rohamai csaknem elállították a szívünk verését, amikor Szamuely valamelyik pokolbeli tettéről hallottunk? Oh, higgyétek el nekünk keresztény magyar polgárok, mi már akkor megszenvedtünk, amikor a forradalmi kicsapongásokkal, az erőszak véres tombolásaival kapcsolatban zsidónak született haramiák neve riasztotta föl álmélkodó elménket. Már akkor éreztük, mint zuhog ártatlan fejünkre a szapora pörölycsapás, már akkor tudtuk, hogyan zavarodnak össze a közhiedelemben valóságok és föltevések, tények és koholások s már akkor láttuk elosonni lábaink alatt a rágalom, a vádaskodás undok skorpióit éles fogaival, szörnyű étvágyával.

Van-e olyan shakespearei átok, amelyet a becsületes magyar zsidó ne mondott volna a faj szeméjére, a söpredékre, aki épp oly kevéssé volt zsidó, mint magyar? Tanuságul hívok minden zsidóhitű magyart, akiben polgári öntudat lakozik, akinek erkölcsöktől megszentelt hajléka, szüleihez való lelkes vonzalma, halottaihoz hű emlékezése, Istenére elfogódott rá gondolása, barátaihoz ragaszkodása, elesettekhez és nyomorultakhoz szíve s önmagához esze van: felhivom őket, nem kíván-

tak-e százszoros halált, megtorlást, kinszenvedést a forradalmak zsidó szegénylegényeire, a népbiztosokra, a különféle tarkacimű megbizottakra, a pribékekre, akikkel szerencsétlenségük volt egy vallásfelekezethez tartozni. Vallásfelekezethez, melynek sok ezeréves rendelkezéseit ezek a latrok kigunyolták, beszennyezték, cinikusan fölrugták, vagy — vagy mit bánom én! — egy fajhoz, amelynek az ocsuja, a söprűje voltak. Mint ahogy a Csernyek és Bonyhátiak a maguk fajtájának legförtelmesebb kinövései, fekélyes torzai. Így van, ugyebár emberek. Természetből fogva vagyunk jók és rosszak, hívők és hitetlenek, engedelmesek és erőszakosak, méltányosak és kegyetlenkedők. A velünk született ösztönök sugallatára indul meg az agyban a jó vagy rossz cselekedet árama s mozgatja lelkünket, karunkat. Nincs külön zsidó gyilkolási ösztön és nincs külön keresztény. Nincs külön magyar, külön német, orosz, angol, örmény vagy botokud. Ember van csak, akit a teremtes misztériuma ennek vagy annak a fajnak ad oda s belecsöppen bizony a legkényesebben őrzött családba is egy-egy szégyelni való gazember. Ha pedig valamely fajtában tulteng egy fogyatékos, a jobbak és nemeesebbek tanításával, példaadásával kell a fajtát megcsiszolni, a gyöngeségeket kiküszöbölni, a vezetést pedig a kevésbé hibásak vagy hibátlanok etikájára bízni.

A magyarországi zsidóság a benne rejlő erkölcsi erővel, biztos megérzésével és jó ösztöneivel évtizedeken keresztül olyan férfiakra ruházta a bizalmi tisztségeket, akik a fajtának és a felekezetnek legbölcsebb, legideálisabb, legtartalmasabb képviselői voltak. Nézzetek csak kissé vissza a múltba, vádaskodó magyar testvérek: találtatok-e egyetlen Kunfi Zsigmondot, Pogány Józsefet, Kun Bélát, Korvin-Klein Ottót a zsidó társadalmi vagy felekezeti élet számottevő polcain? Ezek az emberek tulajdonképpén teljesen ismeretlenek voltak a zsidóság előtt, nevüket csak itt-ott hallották s akkor sem a zsidóság lelki vagy szellemi életéhez tartozó megnyilvánulások alkalmából. Legtöbbjüket a csatorna vetette föl, a pestises és félelmetes, amely minden nagyváros alatt fenyegetően kigyózik el, rettegést és átkot lehelve szennyes rácsain. Meg kellett tehát elégedni vele s bele kell nyugodnia mindenkinek, mikor a büntetlenek és nyugodt lelkiismeretűek azt mondják: minékünk semmi közünk ezekhez, ezeknek a sötét moráljához, pusztító terveihez, minket még egy végzetes véletlen laza köteléke sem fűz hozzájuk.

S ha így van s ha igaz, — amit a keresztényszocialista Klebelsberg Kunó gróf Sopronban hangoztatott — hogy a zsidóságnak éppen legértékesebb és legkonszolidáltabb elemeit törte le a bolsevizmus, — mit akartok tovább a zsidók szidalmazásával, nyomorgatásával, fogcsattogtató, fegyvertropogtató átkozásával? Kinek áll itt útjában a zsidó kereskedő, az iparos, a gyáros, a munkás, az orvos, a mérnök, az ügyvéd? Hiszen ugyanazt akarják, amit nektek, keresztény magyarok, erőtök minden összeszedésével kell akarnótok. Munkával, tehetséggel, tudással újraépíteni ezt az elárvult, megamputált országot. Több mint ötven esztendő óta teszik ezt. Rengeteg milliókkal szaporították a nemzeti vagyont, hatalmas vállalatokat, ipartelepeket, üzleteket varázsoltak elő a Balkán szomszédságában elhanyagoltan maradt városainkban, elől vitték a fáklyát a tudományokban, becsülettel és hírnévvel forgattak tollat, ecsetet, vésőt, színpadjainkról zengő magyar szóval tolmácsolták Katonát, Madáchot, Jókait, iskoláinkban a nemzeti szellem csillagjait gyujtották föl zsenge lelkekben, a külföld bizalmát, nagy és gazdag országok hitelét szerezték meg bankárjaik. Ezekről féltitek ti a magyar hazát, e leroskadt özvegyet?

Nem, kedves felebarátaim, ha egy kicsit kiszabadítjátok az izgatások légkörében rabul esett lelkeket s ha az agitáció verejtékcsoöppeit letöröltek homlokotokról, igazat adtok nekünk: ezektől a zsidóktól nem kell félteni a magyar nemzetet, jó hírnevünket és a keresztény erkölcsöket. Ezekkel a zsidókkal ti nem akarhattok elbánni, mert mindig a soraitokból ugrik majd elő az az okos ember, aki lefogja a kezeteiket, mondván: „Ezt pedig ne bánts, mert erre szükségünk van.” Lehet, hogy másként fogja mondani, talán így: még szükségünk van rá. Ez ellen a még ellen sincs kifogásunk, mert igenis Huszár Károlynak, a keresztény blokk miniszterelnökének van igaza, amikor azt mondja, hogy ő nem ismer zsidókérdést, hanem kereszténykérdést, hogy nem azt kell kiáltozni: „le a zsidókkal! — és evvel a jóízű kurjantással megelégedni, hanem „össze kell fogni a keresztény magyarságnak, tanulnia, dolgoznia és szövetkeznie kell társadalmi és gazdasági téren.” Még hozzátehetnők: irodalmi, tudományos és művészeti téren is. Ezt a felkészülődést, ezt a nekigyürkőzést, a szellemnek és értékeknek, a tehetségeknek és energiáknak ezt a versenyét szívesen látjuk, mert az ország jövője az erők végsőig feszített vetélkedése nélkül el sem képzelhető. Ha az antiszemitizmus alatt konkurrenciát értenek: akár meg is emeljük a kalapunkat előtte. Ha az antiszemitizmus mint konkur-

rens tényező a külföldről több és jobb nyersanyagot, nagyobb hitelt szerez, ha világszerte megjavítja iparunk és kereskedelmünk relációit, ha tudósokat nevel, akiknek egy-egy fölfedezése a Nobel-díj odaítélőinek figyelmét vonja magára, ha újabb megújabb írókkal ajándékozza meg, akiket a világ minden nyelvén olvasnak, minden színpadán játszanak, ha embermentő sebészeket állít a szenvedők mellé: óh, hiszen ilyen értelemben ki ne lenne antiszemita? Legfőlebb a konkurrens szót törölni kell majd a szótárakban és helyébe azt írni, hogy antiszemita.

Ez a nagyszerű, országot virágzásba borító vetélkedés, legalább a mi szegényes fantáziánk szerint, nem kíván sem erőszakot, sem üldözést. Különben hogyan lesz lehetséges megmagyarázni az Erdélyben, a Tiszántul, a Felvidéken és a Bánátban magyar irredentát csináló zsidóknak, hogy amire ők olthatatlan sóvárgással törekszenek: a régi, sértetlen és nagy Magyarországon munkájukért, buzgalmukért, tehetségükért újra becsült emberek lesznek. Egyezzünk meg abban, magyarok, hogy kiméletlenül fogjuk egymásban üldözni a tunyaságot, a munkakerülést, a tudatlanságot, a neveletlenséget, a becsstelenséget, az ázsiai erőszakosságot. És egyezzünk meg abban is, hogy kiméletlenül fogunk versenyezni legjobb tudásunkkal s minden istenadta erőnkkel a szétszaggatott magyar haza fölépítése körül. Persze az nem lesz gílt, hogy aki téglát hord a büszke palotához, annak a kezéből kiragadják azt és a fejéhez csapják. Megyegyeztünk?

Molnár Jenő.

Az alföldi zsidó martirok.

I. A három izsáki kereskedő

A három meggyilkolt izsáki zsidó kereskedő, Beck Sándor, Páncél Sándor és Schmidt Árpád egy alföldi rablóbanda által történt elhurcolásáról hiteles képet ad a pesti zsidó hitközség panaszírodájában felvett következő jegyzőkönyv:

Jegyzőkönyv.

Fölvétetett Budapest, 1919 november 19-én, Schmidt Árpádné izsáki (Pestm.) lakossal.

November 16-án éjjel rablók törtek be házunkba. Ezek az emberek a proletárdiktatura alatt csendőrök voltak és a kommün bukása után is megmaradtak ebbeli állásukban. Férjemtől pénzt követeltek. Ő megijedve, át is adott mintegy 10.000 koronát, majd lementek ruhaüzletünkbe és innen mintegy 30.000 korona értékű posztót, szövetet, kartont vittek el. E rablás alatt engem egy szobába küldtek, férjemet pedig kényszerítették, hogy az üzletbe menjen velük. A betörők közt férjem megismerte Francia-Kiss nevű volt orgoványi vörös csendőrt. Miután férjem már több pénzt nem tudott adni nekik, a rablók elhurcolták; hogy hová, nem tudjuk.

Betörték még Beck Sándor borkereskedőhöz, Páncél Zoltán kereskedőhöz, ez utóbbitól mintegy 160.000 koronát raboltak el. Páncél Zoltán, minthogy ellenőrizni próbált, véresre verték. Beck Sándor után pedig, minthogy menekülni próbált, rálőttek. E két kereskedőt is elhurcolták Mindhárom kereskedő zsidó volt.

Az izsáki önkéntes polgárőrség figyelmes lett e zajra és oda is mentek a rablókhoz, akik a ház előtt kocsival vártak a rablott holmikra. Az egyik kint őrt álló rabló rákiáltott Erdős István polgárőrre, mikor ez igazolásra szolitotta fel őtet: „Zsidó vagy?” Mikor Erdős tiltakozott ez ellen, a rabló megjegyezte: „azért, mert különben te is a többi (már mint a kirabolt kereskedők) sorsára jutsz!” Minthogy a rablóknak fegyvereik voltak, a polgárőrség pedig csak botokkal bírt, így hát jobbnak látták elvonulni.

A betörők rablás közben folyton mondogatták a kifosztottaknak: „Tudjátok meg, büdös zsidók, hogy mi rabolunk ki titeket.” Páncélt azért verték meg, mert nem akarta első felszólításra kinyitni ajtaját. Ezért fejszével törték be az ajtót s a rablás után Páncélt egy szál ingben hurcolták el. A másik kettőnek megengedték, hogy felöltözzenek.

Megjegyzendő, hogy egyik forradalomkor sem volt Izsákon zsidóüldözés. A betörők nem a falubeliek voltak. Azonban említették a rablók azt is, hogy még majd „meglátogatják” a többi falubeli zsidókat is.

Felolvasva aláíratott

Schmidt Arpádné s. k.

A három kereskedő holttestét egy hét múlva fákön lógva találták meg az orgoványi erdőben. December 7-ikén tették őket örök nyugalomra Izsákon. Beck Sándorról feljegyezzük itt, hogy az egész falu népe rájengésig szerette; ő és leányai intézték a háboru alatt a falu népének a hadifoglyokkal való levelezését.

II. A lajosmizsei vonat halottai.

November 22-én felszállt ugyanaz a banda a Lajosmizsére induló vonatra és leszállította az összes zsidó férfiakat, Neubauer Izidor gyufagyári vezérigazgatót, Nemes Gusztáv, Déváról október végén Kecskemétre helyezett főreáliskolai tanárt, Fodor Zsigmond nagykereskedőt, Wertheimer Jenő banktisztviselőt. A szerencsétleneket a Kecskeméttől nyolc kilométernyire levő Nyíri-erdőbe hurcolták és ott fejszeceapásokkal agyonverték. Az áldozatok hulláit megtalálták. A banda egyik vezetőjét, egy Pataki nevű egyént letartóztatták.

A négy mártírt december 6-ikán temették el Kecskeméten, közel tízezer főnyi tömeg résztvevő jelenlétében. A gyászbeszédet — a magyar zsidó egyházi szónoklat egyik remekét — Venetianer Lajos dr. újpesti rabbi tartotta.

„Temetni jöttem, ugymond, és nem tetemre hívni. A régi időkben, ha egy város határában halottat találtak, kivonultak a vének a tetemhez és szólottak: a mi kezünk nem ontotta ezt a vért. Kecskemét város vénei is, kiket itt látok keseregni a gyászos menetben, elmondhatják ezt magukról: az ő kezük ártatlan ebben a rettenetes gyilkosságban...”

A temetőben keresztény, zsidó egyaránt megjelent: a reáliskola a meggyilkolt zsidó tanár halálakor kitűzte a gyászlobogót.

Nemes Gusztáv tanár, ez az egyik mártír, Neubauer néven valaha a rabbiszeminárium növendéke

volt. Déván tanított, de a románok kiűzték, mert nem tette le nekik a hűségeskü. 46 éves volt.

Neubauer Izidor sem volt kecskeméti lakos. Mint a Kereskedelmi bank gyufagyárának igazgatója járt le sűrűn Kecskemétre. Ily utazása közben érte a katasztrófa.

III. Dr. Fritz Rezső

A kecskeméti gyilkosságnak egyik legtragikusabb hősről, dr. Fritz Rezsőről, a pesti zsidó hitközség panaszírodájának jegyzőkönyvében ez olvasható november 17-ikén:

Dr. Donáth József ügyvéd, a kecskeméti izr. hitközség megbízásából már előzőleg járt illetékes helyeken, azon panasznak adván kifejezést, hogy a kecskeméti zsidóság ellen valami terv készül a románok kivonulása alkalmából. Ez az eset most bekövetkezett és titkos, felelőtlen alakulat jelent meg Kecskeméten f. hó 15-ről 16-ára virradó éjszaka és teljesen ártatlan embereket — legnagyobbbrészt zsidókat — kocsiokon ismeretlen helyre elhurcoltak. Közöttük dr. Fritz Rezső ügyvédet, aki soha semmiféle vonatkozásban nem volt a proletárdiktatúrával, politikával nem foglalkozott, százados, gazdatiszt lévén, még a bebörtönözéssel való háromszori fenyegetésre sem lépett be a vörös hadseregbe s elmenekülve, mint ellenforradalmárt keresték. Az elhurcoltak között volt — tudomásunk szerint — Fekete Adolf kereskedő, Deutsch Imre banktisztviselő és mások. Fuchs Samu nagykereskedő, Karcag Lőrinc gyógyszerész és mások elmenekültek. Dr. Fritzet az 52. évfolyamu „Kecskeméti Lapok” egyik szerkesztőjét, talán az ellenzéki, de tárgyilagos és nemzeti szellemű irányáért üldözik azért, mert a klerikális és antiszemita lapheccelődéssel szemben programjául a társadalmi békét hirdette.

A rendőrségnél és a csendőrségnél teljesen tehetetlenek jelenleg e terrorral szemben és a legszélesebb körű nyomozást indították meg a foglyok kiszabadítása érdekében. A főispán, dr. Zsitvay Tibor, is a legnagyobb megdöbbenéssel vett tudomást a dolgokról, de ezidő szerint nincs tudomásuk róla, hová hurcolták el a szerencsétleneket. A rendőrfőkapitány, Barna Tibor, ennek következtében lemondását adta be, miután a felelősséget nem akarja vállalni a történetek miatt.

Aláírások.

A pesti zsidó hitközség elnöke már november 17-ikén sürgős felterjesztést tett a rettenetes események ügyében a fővezérnél és a miniszterelnöknél.

IV. Fülöpszállás

Még egy adat a hitközség panaszírodájából.

Jegyzőkönyv

Felvétetett Budapesten, 1916 november 26-án fülöpszállási (Pest-m.) kereskedőkkel.

November 26-ika körül Izsákon három kereskedőt kiraboltak és elhurcoltak orgoványi parasztok. Másnap fülöpszállási ismerőseink M . . . H . . . J . . . jóakarattal figyelmeztettek minket, hogyha nem akarunk az izsáki elhurcolt kereskedők sorsára jutni, meneküljünk el. Hogy ők honnan tudták ezt, nem voltak hajlandók elárulni.

Felolvasva aláíratott.

V. Fekete Adolf.

Fekete Adolf, Kecskemét városának altruista alapon bevásárlója volt. Az egész városban mindenki tiszt-

Ahol még nem ismerik: vigyétek be az EGYENLŐSÉG-et!

telte és szerette, mert állandóan támogatta és segítette a rászorulókat, és különösen a kommun alatt a tönkrement kereskedők és iparosok vagyonát megmentette. Fekete Adolfot, ki 57 éves volt és három gyermek apja, (egyik fia elesett a harctéren, második orosz fogoly) éjszaka elhurcolták lakásából. Holttestét, szörnyen eltorzítva, az orgoványi erdőben találták meg múlt héten.

Hétfőn, december 15-ikén temették a kecskeméti zsidó temetőből, sokezer főnyi meghatott tömeg jelenlétében, melyben zsidók és keresztények egyaránt résztvettek. A gyászszertartást dr. Weisz Sámuel, a fővárosi V. kerületi rabbi végezte, ki mély hatásu beszédet mondott a koporsónál. Többek közt így szólt:

„A szeretet érzésének elhidegülése, a társadalmi béke megszűnése ime odavezet, hogy ártatlan ember vére omlik. Nem elég, ha a felelősséget az egyes emberek, a nép vezetői elhárítják magukról. *Felelős e rettentő halálért az az iszonyatosan eldurvult szellem, melyet lelkiismeretlenül terjesztenek a nép között; felelős e kiontott vérért a gyűlölködés, melyet tudatosan, gonosz aknamunkával hintenek el kunyhóban és kastélyban; felelős az a szűnni nem akaró izgatás, mely ellenünk folyik.* „Ke-miszlaláh hajóre zikim: chicim umóvesz... veómar: haló meszachek óni“ — (Mint aki mosolyogva nyilakat lő, pusztulást, halált... s azt mondja: csak játék az egész.) — mondja Böles Salamon. (Példabeszédek XXVI. 18.). Nem tudják, mit cselekszenek a lelkiismeretlen izgatók, a könyvelmü gyűlölködők: de rámutatva a koporsóra: ime, azt mondom: ezt ők tették!

Az ár ellen.

— szerda.

Az elmúlt hét antiszemita mozgalmanak legkiemelkedőbb mozzanata a: *kutyából nem lesz szalonna* című plakát volt. Hogy kutyából lesz-e szalonna, avagy nem lesz szalonna, azt nem tudom. Be kell ugyanis valanom, hogy szalonna-ügyekben kissé járatlan vagyok. Hogy azonban a zsidók ne legyenek magyar érzelműek, azt a plakát talán elérheti. Mialatt ugyanis — például — én a zsidó kisfiammal, aki hét és fél esztendő és egy fél esztendő előtt tanult meg olvasni, otthon a Himnusz és a Szózatot olvastatom és Pósa bácsi hazafias verseit, csak azért, hogy a gyerek okvetlen magyar érzelmű legyen, azalatt kisfiam, séta közben, az utcán ellenmérget olvas magába a falakról. Én, a zsidó, arra nevelem őt, hogy magyar legyen, a plakát viszont leszögezi, hogy zsidóból sohasem lehet magyar. Így valóban nem lehet. Így, ezzel a módszerrel a magyarból sem lesz magyar s ha a népnevelésnek ezt a módját még sokáig művelik, a magyarból valami egészen csodálatos emberfajta lesz, amelyre Európa nem értő csodálkozással fog tekinteni, s aki különös sajátosságával egyedül fog állni a nemzetek s a népek között. Most ugyanis, amikor a csehek két elszórt cseh miatt vármegyét akarnak annektálni, most, amikor az oláhok egy-egy véletlenül ott felejtett oláh címén jogot formálnak egész falvakra, most, amikor a szerbek egy srb nevű város miatt akár háborút is hajlandók viselni, most a magyarok úgy vélik, hogy tulságosan

is sokan vannak s hogy ne legyenek olyan sokan, ime: egy millió embert kirúgnak maguk közül.

*

A magyarok? Nem. Bocsanat. Tévedtem. Mind ezt nem a magyarok művelik. Nem is magyarok művelik. Hanem antiszemiták.

Mialatt az antiszemiták Budapesten megállapítják, hogy kutyából nem lesz szalonna, azalatt, ugyanezen jelisével a zsidók a külföldön a következőket cselekszik:

Az amerikai szenátus előtt megjelenik két zsidó: dr. Székely Béla és Baracs Henrik egy harmadik keresztény ur társaságában és (kutyából nem lesz szalonna!) hosszú, tudományos előadás keretében meggyőzik a szenátust arról, hogy Magyarország integritásának fentartása geográfiai, történelmi, gazdasági szükségesség.

Ugyanezen zsidók (kutyából nem lesz szalonna!) a pesti éhező szegény (nem csak zsidó) gyermekek javára rendezett jótékony akció során e szegény gyerekek számára huszonötezer dollárt (majdnem három millió koronát) gyűjtenek.

Végül Nutt ezredes, a középeurópai szénbizottság elnöke, szükségesnek tartja a magyar nyilvánosság számára annak a közlését és megállapítását, hogy

ha az entente Magyarország kívánságát a szénkérés megoldását illetően teljesítette, ezt Magyarország tisztán és kizárólag annak a megrázó védbeszédnek köszönheti, amelylyel az a magyar ur, akivel ő a szénkérdésben tárgyalt — mr. Diósy (zsidó!) ennek a szerncsétlen országnak a helyzetét ecsetelte.

Kutyából nem lesz... Nem lesz?

*

Nem lesz. Mert ne higgye senki, hogy a kutyából nem lesz szalonna című akciónak nincs kihatása a magyar társadalom és művészi élet minden megnyilatkozására is. Lám, még Herczeg Ferenc, az ünnepeit és előkelő magyar drámairó sem mer szembeállni véle. Herczeg Ferenc „A hét sváb“ cím alatt történelmi regényt írt. Ezt a regényt most „A fekete lovas“ cím alatt játsszák a Nemzeti Színházban. „A fekete lovas“-ban azonban nem szerepel hét sváb. A hét sváb közül „a fekete lovas“-ban csak hat sváb szerepel. A hetedik sváb, aki a regényben még — a körülményekhez képest — jó egészségnak örvendett, nyomtalanul eltűnt, elveszett, elsikkadt, nem jelent meg a nemzet első színpadán. Ez a hetedik sváb ugyanis a regényben egy Heim Poldi nevű hazafias zsidó. Vajjon hová lett? Valószínűnek tartjuk, hogy az augusztusi zsidóüldözések áldozatául esett s ott nyugszik valahol a magyar irodalom orgoványi erdejében.

*

A mai lapokban a következő hír jelent meg:

„Ébredő Magyarok propaganda-utja az Alföldön“. Az Ébredő Magyarok Egyesületének a Duna-Tisza-közi Propaganda Bizottsága december 6-án indult utnak a megszállás alól felszabadult magyar vidékek fel-

világosítására. A bizottságot dr. Herkély Tibor választmányi tag, a Szent Imre-Kör elnöke vezeti. Az egyesület a nagy célra 50.000 koronát és óriási tömegű, körülbelül egy vagon propaganda-anyagot: röpcédulát, plakátot és könyvet bocsátott a bizottság rendelkezésére.

Vajjon, mi lesz a Duna-Tisza-közi magyar zsidókból?

A zsidó hit megdicsőülése.

— Hogy hódított a zsidóság pogányok és keresztények között? —

Irta: Dr. Bergsmann Jakab, a berlini hitközség rabbija.

Miként a keresztény legenda az üldözött kereszténységnek a pogány világon aratott diadalát dicsőíti, úgy dicsőíti a zsidó legenda a zsidó hit magasztosságát a pogányság fölött és lesz, különösen az üldözés napjaiban, a zsidóság apologiájává.

Egy hajón együtt utazott egy csomó pogány egy zsidó fiuval. Vihar támadt. A pogányok felemelkedtek helyükről s isteneikhez imádkoztak. Imádságuk azonban nem hozott menekülést. Ekkor így szóltak a zsidó fiuhoz: Állj fel és hívjad Istenedet, aki meghallgatja a ti hívástokat! A fiu felkelt és szíve mélyéből fohászkodott Istenhez és a tenger nemsokára elsimult. Ahol a pogány istenek nem tudtak segíteni, ott Izrael Istene meghozta a segítséget s a menekvést.

A legenda elmondja, hogy a pogány istenek maguk is tanúságot tettek az Igaz Isten magasztossága mellett. Amikor Ábrahám hangosan hitet vallott az Egyisten mellett, Nimród király tróntermének bálványképei arcukkal a földnek estek.

Amint a pogány istenek az Igaz Isten előtt, úgy hajoltak meg a pogány királyok alázatukban a jámbor zsidók, az Igaz Isten szolgái előtt. Amikor Nagy Sándor hadjáratai során érintette Jeruzsálemet, a főpap, számos pap és levita kíséretével, eléje ment. A király kiszállt kocsijából és meghajolt a zsidó főpap előtt. Kisérete előtt, amely ezen nagyon elcsodálkozott, a király cselekedetét a következőképpen magyarázta: Minden ütközetben megjelenik előttem ennek a zsidó papnak a képe s ezért győzök. — R. Jona és R. Josua üdvözölték Antiochiában Ursinust, a győztes hadvezért, aki ugyanolyan tisztetségben részesítette őket, mint Nagy Sándor a főpapot. A hadvezér a zsidó bölcssek láttára, fölemelkedett helyéből. Amikor megkérdezték a hadvezért, hogy miért tüntette ki ennyire a zsidókat, így felelt: a csatában megjelennek előttem e férfiak s én győzelmet aratok. A zsidó legenda R. Josua b. Hanan-ját vonatkozásba hozza Hadrián császárral és elbeszéli, hogy a bölcs miként tanította meg a császárt a zsidó egyistenhit magasztosságára. A legenda Antoninus császárt rabbi Jehida tisztelőjeként és barátjaként állítja elénk. Valahányszor a rabbi ágyára akart szállani, meghajolt Antoninus és így szólt: lép fel hátamon ágyadra. Amikor a rabbi erre azt

válaszolta, hogy nem volna illő ilyen bánásmódban részesíteni egy királyt, Antoninus ekként nyilatkozott: Ó, bárcsak fekhelyedül szolgálhatnék a tulvilágon. Antoninus megkérdezte, hogy része lehet-e vajjon a tulvilági boldogságban s Rabbi azt felelte: igen.

Amint a keresztény legenda különös szeretettel emeli ki az apostoloknak királyokhoz való viszonyát, úgy beszéli el a zsidó legenda is, hogy milyen nagy tiszteletben részesítették egyes uralkodók a zsidóság papjait és tanítómestereit.

A keresztény legenda nagy elégtétellel meséli el, hogy a kereszténység hány követőt talált a római császári palotában. Ehhez hasonlóan a zsidó legenda szerint számos pogány uralkodó, méltóság és bölcselő is áttért a zsidó vallásra, miután belátta a zsidó vallás igazságát és fönségességét. Amikor Nero császár a Szentföldre ért, nyilakat dobott szét minden világtáj irányában. Az összes nyilak Jeruzsálem felé estek. Ezután a császár egy gyermeket szólított meg: mondj nekem egy szentírásu verset! parancsolta, mire a gyermek így válaszolt: Edom (Róma) ellen irányuló boszumat Izrael népem kezébe teszem le. (Ez. 25. 14.) Nero fölkiáltott: Istennek úgy tetszik, hogy templomát összedöntse s kezét általam megtisztítsa! Ezzel sietve elhagyta a Szentföldet s áttért a zsidó vallásra. Nerótól származott le R. Meir is. Antoninus császár is felvétette magát Ábrahám szövetségébe s zsidó lett. Ketia b. Salom, római szenátor öngyilkos lett, hogy halálával rávegye a szenátust a zsidók üldözéséről szóló határozat megsemmisítésére. Halála előtt azonban a szenátor felvétette magát Ábrahám szövetségébe s zsidóként halt meg. Tineius Rufus római helytartó felesége is megtért a zsidósághoz s később R. Akiba neje lett. Amikor Hadrián római császár kivégeztette a zsidó vértanukat, egy aggastyán megjósolta néki, hogy Isten ezért meg fogja büntetni őt. Ezen annyira feldühödött a császár, hogy parancsot adott az aggastyán megölésére. A halálos ítélet végrehajtása előtt az aggastyán áttért a zsidó hitre s zsidóként lehelte ki lelkét. Összesen tíz király és királynő vette föl a zsidó vallást és pedig: Hiram, Ebed, Antoninus, Ptolomaeus, Monobazos, Tobai és Bulan nevű uralkodók és Bitja, a fáraók leánya, továbbá Helena és Bemria királynők. Helena adiabenei királynő, Tobai himjarita király és Bulan kazár herceg áttérése történelmi tény. A többiek áttérése viszont a legenda világába tartozik.

A zsidó legenda elmeséli, hogy Sokrates Achitofeltől tanulta filozófiáját és bevallotta a zsidó bölcssek előtt, hogy isteni bölcsességüknek nem tud elmentmondani. Platon Egyiptomban összehatalkozott Jeremiás prófétával. Platon eleinte gunyolta a prófétát, később azonban belátta, hogy a próféta szavai az Élő Isten szavai. Egy legenda szerint Aristoteles Simonnak, az igazságosnak volt a tanítványa. Egy másik legenda szerint a filozófus felismerte a zsidó tan igazságát és zsidó lett. Így ismerték el királyok és filozófusok a zsidó vallás magasztosságát.

A zsidó legenda a legnagyobb erkölcsi diadal

Követeljétek az EGYENLŐSÉG-et trafikban, pályaudvaron, utcai árusoknál!

részesévé teszi a zsidóságot: elbeszéli, hogy a zsidó vértanúk üldözői később maguk is zsidók lettek, Izrael ellenségei is megtértek a zsidó valláshoz és azoknak az utódai, akik Izraelt és tanait meg akarták semmisíteni, mint a zsidóság tanítói nagyban hozzájárultak a zsidó tanok elterjedéséhez. R. Hannina b. Teradjon állhatatosságától s lelki nagyságától elragadtatva, hóhéra a lángok közé vetette magát, miután a vértanu előzetesen kijelentette neki, hogy még részese lehet a tulvilági boldogságnak. A hóhér halálakor megszólalt egy égi hang: Hannina és hóhéra részesei lesznek a tulvilági boldogságnak! Ábrahám hősiességétől és bátorságától mélyen megrendülve, a fogház parancsnoka, aki az ősatya őrizetére kirendeltetett, megtért az Egyigaz Istenhez és így szólt Ábrahámhoz: A Te Istened az igazi Isten. Amikor Ábrahám a tűzbe vettetett, Nimródnál háromszázhatvanöt király gyűlt össze. Ábrahám csodálatos megszabadulásától elragadtatva, ezek a királyok ősatyánkhoz hozták gyermekeiket, hogy ő megtanítsa azokat az igaz hitre. Később ők maguk is megtértek a zsidósághoz. Amikor Onkelos, Titus nővérének a fia, áttért a zsidó vallásra, Titus egy csapat római katonát küldött Onkelos foglyul ejtésére. Onkelos azonban a katonákat megnyerte a zsidó hit számára. Erre Titus egy második, majd egy harmadik csapatot küldött, Onkelos azonban azokból is proselytákat csinált. A legenda elmondja, hogy Naaman félig, Nebusradan egészen proselyta lett. Hamán utódai Bene Berakban Tórát tanítottak és ugyanezt cselekedték Sisera utódai Jeruzsálem iskoláiban. Sisera, Semaja és Abtalion utódai: valamennyien nyilvános Tóra-tanítók voltak. Sisera utódai közül való R. Akiba, akinek az édesapja vette föl a zsidó hitet. Ime, így arat diadalt az egyistenhit: az üldözőkből hívők lesznek és azoktól, akik meg akarták semmisíteni az isteni igazságot, azoktól származnak le az Igazság terjesztői és hirdetői.

A zsidó legenda elbeszéli, hogy a zsidóság a keresztény egyházban is számos tisztelőre és barátira talált. Amikor Onkelos át akart térni a zsidó vallásra, egy halottidéző útján felidézttette Titus, Bileám és Jézus szellemét és megkérdezte tőlük, hogy csatlakozzék-e a zsidósághoz? Titus azt tanácsolja, hogy üldözze a zsidókat. Bileám emlékébe idézte ezt a mondatot: Ne keressed békéjüket és javukat élted összes napjaiban. (Dt. 23.) Jézus azonban azt ajánlotta neki, hogy: *Szolgáljad javukat s ne romlásukat, mert aki bántja őket, a saját szemefénye ellen tör.* Péter apostolról is azt tartja a zsidó legenda, hogy sohasem szünt meg szeretni azt a népet, amelyből származott. Amikor a názárenusok üldözni kezdték a zsidóságot, a zsidók bölcsei összegyűltek s tanácskoztak, hogy mivel segíthetnének népükön? Ekkor felkelt közülök Simon Chaifa (Péter) és ajánlotta, hogy segít üldözött testvéreinek. Rómába ment s kihirdette a keresztényeknek, hogy ő Jézus követe. Rómában betegeket gyógyított s halottakat támasztott fel Péter és így beszélt a keresztényekhez: Tudjátok meg, hogy Jézus gyűlölte a zsidókat, de úgy kívánta, hogy halála emlékére fajtája fönmaradjon. A zsidó ünnepek helyett Jézus születésé-

nek, halálának s feltámadásának ünnepeit üljék meg a keresztények, de óvakodjanak attól, hogy a zsidókat bántalmazzák! A keresztények egy tornyot építettek és Péter hat esztendőn át, egész a haláláig ebben a toronyban lakott, ősei istenének szolgált s himnuszokat írt, amelyeket elterjesztetett a zsidók között.

Miként a pogányok között, azon mód a keresztények között is volt számos uralkodó és herceg, aki nagy tisztelettel viseltetett a zsidó bölcsek iránt. Mielőtt a kereszties hadba indult volna, Bouillon Gottfried előbb felkereste Rasit, akinek bölcseségéről sokat hallott és megjósoltatta a hadjárat kimenetelét. Rasi jóslata valóban beteljesedett. Visszatérte után a herceg ismét felkereste Rasi tantermét és amikor megtudta, hogy a bölcs már nem él, meggyászolta őt. R. Judától, a jámbortól, a regensburgi herceg kért tanácsot aziránt, hogy hadba vonuljon-e avagy nem? A herceg megfogadta a bölcs tanácsát s ezzel megmentette életét. A párisi R. Jechiel, csodatevő kabalista, tantermében egy csodalámpát őrzött. Ha ezt a lámpát pénteken meggyújtották, olaj nélkül egész héten át égett. A tanterem ajtaján volt egy tolózár. Valahányszor alkalmatlan látogatók kopogtak az ajtón s megzavarták Tóra-tanulmányai-ban a bölcset, az a tolózárra ütött, mire a látogatót elnyelte a föld. A francia király is meghallotta a csodalámpa hírét és elindult, kíséretével egyetemben, a kabalista látogatására. Alig kopogott azonban a király az ajtón, a föld őt is elnyelte. R. Jechiel azonban megmentette az uralkodót, megmutatta neki a csodalámpát, amire a király meghívta a bölcset az udvarhoz s tanácsadójául nevezte ki. IV. Rudolf császár nagy tisztelője volt a prágai R. Löwnnek, akinek csodatevő erejét világszerte ismerték. Amikor egy izben a császár felkereste a rabbit, ez a feleséges urat egy csoda szemtanujává tette: alig lépte ugyanis át Rudolf a kabalista küszöbét, a rabbi a császári várat varázsolta Rudolf szeme elé, teljes pompájában. Amikor a ladii R. Sneort, a chaszi-deusok vezetőjét ellenségeinek rágalma börtönre vetette, birónak öltözve felkereste őt Pál császár. A rabbi látnoki képessége a látogatóban azonnal fölismerte a császárt. Pál tisztelte a jámbor férfit, meghívta később a császári palotába is és megcsodálta látnoki tehetségét és isteni bölcsességét.

A zsidó legenda több nagy keresztény méltóság viselőjéről tud, akik áttértek a zsidó vallásra. Elchanant, a mainzi R. Simon gyermekét, kiskorában elrabolták szülőitől és megkeresztelték. Elchanánból később pápa lett (II. Anaclet) és szigorú rendeletet adott ki a mainzi zsidók ellen, abban a reményben, hogy majd a mainzi zsidó hitközség kiküldöttei s közöttük édesatyja is, a szigorú rendeletek enyhítése érdekében, fel fogják őt keresni. Reményében nem is csalódott. Atyja Rómába jött, felismerte a fiát, kieszközölte a zsidók ellen hozott szigorú törvények visszavonását és szavát vette a fiúnak, hogy visszatér a zsidó valláshoz. Nem sokkal ezután a pápa elhagyta Rómát, Mainzban visszatért ősei hitéhez és mint zsidó ott élte végig hátralevő napjait. Amikor R. Judának, a jámbornak, édesatyja, R. Sámuel egy izben hosszunapon a

speyeri zsinagógában előimádkozott, belépett a zsinagógába az érsek tanácsosainak egyike és kicsüfölte az imádkozókat. R. Sámuel jámborságától és türelmességétől megilletődve azonban nemsokára megbánta a pap tettét, áttért a zsidó vallásra s vagyónát felosztotta a speyeri zsidó hitközség szegényei között. Egy zsidógyűlölő salzburgi érsek egy ízben Regensburgba jött, hogy ott a jámbor R. Judát megölje. Hasztalan volt azonban minden kísérlet, a jámbor rabbinak hajaszálát sem tudta meggörbíteni az érsek, sőt ő maga került életveszedelembe s ebből R. Juda mentette őt ki. Hazatérve, visszahívta a zsidókat, akiket Salzburgból kiűzött, később maga is zsidó lett s nagy jámborságban fejezte be életét.

Egy mohamedán nagyurról is feljegyzí a zsidó legenda, hogy noha eleinte nagy ellensege volt a zsidóknak, később mégis maga is zsidó lett. Amikor a jeruzsálemi hitközség rabbija: Galanti, Simonnak, az igazságosnak sirjánál mondott imájával kieszközte az esőt, a helyőrség parancsnoka, aki mindaddig gyűlölte a zsidókat, felkereste a rabbit s megkérte, hogy vegye fel őt a zsidók sorába.

Amikor a zsidóságot félreismerete és gyűlölte a világ, a legenda a zsidóság diadaláról mesélt. A költött legendában szerzett magának elégtételt a nép mindazért a bántalomért és szenvedésért, amelyet hitéért a valóságban el kellett viselnie.

Források: Talmud (j. Ber. 13/b; Joma 69/a, Chullin 59/a, 56/a, Ab. Z. 10/b, j meg 72/b, Nedarim 50/b). Jellinek B. h. I 30, II 30, I 33, V 148, VI 137. Aktan d-var Jakob ed Luncz 1885, Ebed Melech Jer 38, Salselet 81/b, 82/a, Seder had. I 129, I 135. Harnack Militia Christi 75, Juchasin 75, Laible J. Chr. im Talmud, 17. R. Maasebuch 23/a. Sighart Albertius Magnus 71.

Élet a gheztóban.

Irta: Weisz Miksa dr.

II.

A zsinagógában.

A jámbor zsoltáráköltő szava: Öröm fogott el engem, ha mondták nekem: menjünk Isten házába (124. 1.), vezérelte eleinket, midőn Isten hajlékát felkeresték. Itt nyilatkozhatott meg elsősorban az Istenben való örvendezés. De a megszokottság a profanizálás veszélyét rejtegette magában. Azért nem győzik eléggé a tanító rabbik ismételni az intelmet, hogy a hívő Isten házával szemben kellő tisztelettel viselkedjék. A régi morál-irodalom számtalan helye figyelmezteti a hívőt, hogy a zsinagógában tartózkodjék a fölösleges beszédől. Külön áldással tüntették ki azt, ki az istentisztelet ideje alatt profán beszélgetéstől tartózkodott. A tizenharmadik század derekán keletkezett *Jámborok könyve* (Széfer Chászidim), mely kulturtörténeti szempontból még kiaknázatlan kincsesbánya, inti a hívőt, hogy ne viselkedjék Isten házában frivol módon. „Hiszen Királyunk előtt állunk, az egész föld Ura színe előtt, dicsértessék Ő; ezért jaj a gonoszoknak, kik léhaskodnak, kikben nincs istenfélelem és kik nem akarnak tanulni a többi néptől. Nézzétek, valamennyi ország nemzsidó királyai templomaikban térdre borulnak, vagy tiszteletteljesen állnak, félelem és rettegés közepette emelik fel kezüket Istenükhöz.” És ezen intelem számtalan variációban csendül fel a *Muszár-irodalomban*. Egyenes magatartásban álljon a hívő, mint Ezekiel víziójának angyalai, rendesen, alázattaljesen üljön; ne rakja lábait egymásra. Kezeit

kulcsolja össze szíve táján, úgy írja azt elő egy régi, olasz származású *Minhág-könyv* (= Szokás), mely *Minhág Tób* (= Szép szokás) néven állítja össze vademecum gyanánt a zsinagógai szabályokat. A *Chászidim* szerzője szigorú szavakkal korhozza a kezükkel gesztikuláló előimádkozókat. Álljanak összekulcsolt kezekkel az előimádkozói asztal előtt. Senki sem sietett ki Isten házából. Nemes dolog utolsónak maradni a zsinagógában és azt bezárni. Sokan titokban megvesztegették a gyülekezet szolgáját, hogy ők zárhassák be Isten házat, hogy zavartalanul *lelérdelhessenek* az Ur színe előtt.

Mert *térdeltek* mindenfelé zsinagógáinkban a középkorban köznapokon is. Az *Ólénu* ima ama helyénél: „Mi pedig *lelérdelünk*”, térdre ereszkedtek nemcsak Újévkor és Jomkippurkor, ahogy az most nálunk divik, hanem az év számos más napján is. Az idézett olasz *Minhág-könyv* szép szokásnak minősíti a térdelést az egész újévi és engesztelésnap iistentisztelet alatt, csupán a *Kedusa* ima recitálása alatt álljon fel a jámbor. Sokáig az *Al-Chét* kezdetű bűnvallomás tartama alatt is térdre állt a gyülekezet, még a múlt század eleje ismerte e szép szokást. És ahogy a keresztény hívő a templom előtt levette a főveget, úgy a középkori zsidó is meghajolt a zsinagóga ajtaja előtt, valahányszor napközben elhaladt mellette. Kár, hogy e szép szokás is feledésbe ment.

A ruházata is ügyelt a zsidó, ha az iistentiszteletet felkereste. Csodálatos módon merült ez feledésbe hithű körökben is, ahol bizony munkaruhájában és méltatlan sipkában siet a hívő a zsinagógába. Külön *Szárbált* — köpenyeg — viselt ruhái fölött a hívő az iistentisztelet alatt. A völegény ezt arájától kapta ajándékba. Néha szándékosan egy ujja hiányzott, hogy az imádkozó kezét ne mozgassa ájtatossága alatt. A XIII. század óta a *Sargenes* nevű fehér felsőruhával találkoztunk, mely nevét az ó-német *sarrock* (= ing) szóból nverte. Férfiak és nők egyaránt ezt huzzák öltözetük fölé, ha a templomot felkeresték. Csak később nyerte *halotti ruhává* való átminősítését, mióta a tudós *Nátán ben Jechiel*, az *Áruch* név alatt ismeretes híres talmudi szótár szerzője felújította a feledésbe ment talmudi szokást, mely szerint a sirfosztogatások elkerülése végett fehér vászonruhában temetessenek a zsidók. Már *Jakob Mölln*, a *Máharil* néven ismeretes XV. századbeli regisztrátora a zsinagógai szokásoknak, előírja és *Lipmann Heller* már a vulgárrissá lett *Kittel* néven ismeri. Amióta temetkezési ruha lett, nyert alkalmaztatást oly napokon, melyeken Isten ítéletet mond teremtményei fölött: Újévkor, Engesztelési napon és Hosánná rabbakor. Kabbalisták a Pészach esti széderasztalnál is divatba hozták.

Sok helyen *saru nélkül* léptek a zsinagógába. Németországban a faszandalokat letették az imaház előcsarnokába, hogy lépések zajával ne zavarják az áhitatot. Hogy akadt azután pernahajder, ki tréfálkozva felcserélgette a cipőket, azt bizonyítja a szigorú átok, mellyel sújtja Bambergben a jámbor Münz Mose e pajkos tréfálkozókat. Egy XV. századbeli ulmi machsor margóján a scriptor egy mezitlábás, táliszba burkolt ájtatoskodót ábrázol, ki kezében tartja az ünnepi csokrot és résztveszt a körmenetben Szukkosz napján.

Az előimádkozói tisztet a *cházán* — *Vorsänger*, *Sangmeister* — látta el. Nagy ritkán maga a rabbi volt a gyülekezet szószólója. *Jakob Mölln* Újévkor és Engesztelési napon imádkozott az *Amud* (előimádkozói pulpitus) előtt. Valaha német földön is úgy folyt az iistentisztelet, mint ahogy ez most szefárd testvéreinknél divik. Unisono végezték az imát a *cházán* vezetése mellett. Egyes helyeken rezponzórius módon

recitálták az imádság zsoltári részeit. A cházán fő-ténykedése abból állott, hogy zsinagógai költeményeket — piut —, vagy bünbáno dalokat — szelicha — adott elő, melyekben ékes rigmusokban az agada bő-séges felhasználásával ismertette az ünnep vagy szom-bat jelentőségét, vagy elzokogia a szenvedéseket, me-lyek a közösségre szakadtak. Azonban sokszor panaszkodnak, hogy méltatlanok verseit, kik megvesztegetik a cházánt, adják elő a gyülekezetnek. Ezért köteleessé-gükké tették, hogy csak elismert tekintélyű, jámbor szer-zők verseit adják elő. Az ideális *Seliach Ciburról* (= a gyülekezet kiküldöttje) megkövetelték, hogy feddhetet-len életű, öregebb, földi javakban nem dúsálódó, tu-dós férfi legyen. Mert gazdag, gabonában bővelkedő ember — úgy véli r. Jehuda Há-chászid — nem igen tud teljes áhitattal esőért könyörögni... Nagy meg-tiszteltetés volt sokáig az előimádkozói tisztség, fizetés nem járt érte. Nemes versengésben törekedtek egyesek arra, hogy a gyülekezet nevében fohászkodjanak. A versengés elkeseredett harccá is fajult, méltatlanok nagy összegeket pazaroltak arra, hogy az Amud elé kerülhessenek nagy ünnepeken. A melódiák, melyek az egyes ünnepeken megszólaltak, tradicionálisak vol-tak. Már a XIV. században hangoztatják, hogy nem szabad azokat megváltoztatni és gyakoriak a panaszok az idegen melódiák miatt, melyeket egyes cházánok becsempészték Isten házába. Egyes községek szigorú intézkedésekkel ragaszkodtak a náluk megszentelt melódiákhoz, melyek nem mindenütt egyformák. A jámbor rabbiknak sok keserőséget okozott a hosszas ének. Azért otthon vagy tanházukban imádkoztak tanítványaikkal, hogy több időjük teljék a tanulásra. Ritkán jött el a rabbi a hivatalos istentisztelethez. Legjobb esetben a főünnepeken jelent meg a közönség előtt. De ez nem tűnt fel a hívőknek, tudták, hogy mesterük ez idő alatt elmerül a szent tanba. Parázs talmudi viták zajáról is értesülünk, melyet a bá-ehurok folytattak a zsinagóga egyik sarkában, míg a cházán rigmusaival gyönyörködött a hallgatóságát. Zenehangszer sem hiányzott néha-napján a zsinagó-gából. Egy XV. századbéli német machsor újévi imád-ságának margóján egy orgonánál ülő zsidó jelképezi az imából kisugárzó ihletet. Egy prágai zsinagógá-ban péntek este a szombati zsoltár recitálásáig szólt az orgona, mint Schudt is meséli „Jüdische Merkwür-digkeiten”-jaiban. Midőn 1651-ben Angliának hollan-dus nagykövete, Oliver Saint John lord meglátogatta Cromwell megbízásából az amsterdamiak híres zsinagógáját, Menasse ben Izrael rabbi hangszerekkel kísért énekkarokkal fogadta.

Valaha a cházán válogatta ki azokat a férfiakat, kik a tóra elé járultak. Diszkrecionális joga volt ez so-káig Németországban. Ez természetesen már korán nagy elégtelenségnek volt kuforrása, mert arról pa-naszkodtak, hogy méltatlanok kerülnek sokszor a tóra elé, míg jámbor embereknek nem jut e szent tiszt-ség. Ezért már régen divatba jött az *álják* (tóra elé való járulás) nyilvános árverezése. Már *Izsák Ór Zarua* híres bécsi rabbi a XIII. században ismeri e szokást, mely még most is divatos még a művelt nyugaton is, ahol évekre foglalják le nagy összegekért előkelő fami-liák az *álják*at. Ezekkel együtt árverésre kerültek egyéb zsinagógai előjogok is. Így pl. nyilvánosan elárverez-ték, kinek szabad egész éven át olajjal ellátni az örök-mécsest (nér lámid), mely a frigyszekrény előtt foly-ton világít, ki gyújthatja meg azt, ki gyújthatja meg az Amud előtti gyertyákat, ki adhatja egész évre a szükséges bort a Kiddusra és Havdálára, ki lapoz-hatja fel a tóratekeresben a soros leckét (chippus), ki

nyithatja ki a frigyszekrényt ünnepélyes alkalmakkor, stb. Nagy hasznát vette a gyülekezet e jövedelmeknek, hiszen óriási adóteher alatti nyögött és egyéb kiadásai közt a *pidján sevuim*, foglyok kiváltása is elviselhe-tetlen járom gyanánt nehezedett vállára. Sok helyen Szimchász Tórákor tartották meg az árverést. Némely helyen havonta, később hetenként folyt le a zsinagó-gában. Nyilvános adományok bejelentése igen régi a zsinagógában, valaha az egyházban is megtörtént.

Mózes III-ik könyve, a Leviticus 26. és ötödik könyve a Deuteronomium 28. fejezetei feddő-beszéde-ket tartalmaznak (*Tauchóchó*). Halk hangon olvasta fel a félelmetes isteni büntetés szavait a cházán. Nem szerette senki sem, ha őt szólították ilyenkor a tóra elé. Hiszen félték a régiek az átoktól, a kimondott rossz szótól, melynek óriási erőt tulajdonítottak még akkor is, ha az feltételelesen történik is. A *Chászidim* szerzője inti a felolvasót, hogy személyes haragosát ne hívja ilyenkor a tóra elé, mert könnyen bajt okoz-hat. Már régen divott a szokás, hogy benevonus járult olyankor a tóra elé, Jákob Mölln már ismeri a *Mi Sejrce* szokását, hogy az előimádkozó azt mondta: Jőjjön fel, aki akar. Sokszor jámbor és tudós ember ment fel ilyenkor és néma megilletődéssel hallgatta a feddő szózatot, mely, sajna, betűszerint is teljesedésbe ment a szenvedések évszázadaiban. Az előolvasó mel-lett álló, ki ezüst — kezét ábrázoló — mutatóval mu-tatja a sorokat, letette ilyenkor a mutatót. Késői szo-kás, hogy szegény ember járult a tóra elé ilyenkor, ki illő honoráriumot kapott a gyülekezettől azért, hogy a gyülekezet helyett hallgatta a *tauchóchó* félelmetes szavait.

Mai értelemben vett *prédikációt* a zsinagógában ritkán mondott a rabbi. A Peszach és Jomkippur előtti szombatokon fejtegette délelőtt az istentisztelet során az ünnepekre vonatkozó törvényeket. *Sabbosz há-godaul*, nagy szombatoknak nevezte a nép e szomba-tokat. Már a Rási iskolájából kikerült Széfer Há-párdész az azokon elhangzott nagy beszédekkel hozza összefüggésbe e szombatok a nagy jelzővel ellátott el-nevezését. A rabbi a tanházában tanította szombat dél-után a gyülekezett, az illető nemzet nyelvén folyt a tanítás. Gyakran a kérdések egész sorozata szakította félbe az előadást és nagy vita fejlődött az előadás nyo-mán, melyen résztvettek a talmudtudók. És azok sokan voltak a régi zsidóságban. Csak a tizenötödik század közepe óta kezdődik a jargonban való moralizáló pré-dikáció, mely négy évszázadon át uralkodott a zsina-gógában.

Eleven életet vitt a zsinagógába a benne lévő *gyermekhad*. Az apró fiugyermeket, midőn az értelem isteni szikrája benne megnyilatkozott, az atyja fel-vitte az *almemorra*, hogy a tóratekereszet használat után begöngyölitse. A múlt század közepe táján festő Oppenheim bensőséges képmen megörökítette e jele-netet a zsidó-életet ábrázoló képciklusában. Az apró fiuk sorfalat állottak az *almemor* előtt, hogy megcsó-kolják a tórát. Atyjuk imakönyvét vitték a zsinagó-gába; istentisztelet után után az atya a rabbi elé ve-zette őket, ki leborította őket talisszal és megáldotta őket. Kezét csókolták hálából a kis fiuk. Mikor a chá-zán recitálta az ima folyamán a papi áldást, az atya áldólag tette kezét gyermeke fejére. Még ma is divik a szefárd zsidóknál e szép szokás és néha látni lehet három generációt, amint taliszba burkolva, áldólag tartják egymás fölött kezüket. De aktív része is volt a gyermekeknek az istentiszteletben. A tizenkettedik században Francia- és Németországban Souvauusz ün-nepén fiu állott a cházán mellett, ki nemzeti nyelven

recitálta a felolvasásra került tiz igét. Egy-egy tanulságos mesével illusztrálták a gyermeknek a felolvasásra került isteni ige értelmét. *Dibra*-nak nevezik e műfajt a zsinagógai költészetben. Peszach hetedik napján fiú fordította le nemzeti nyelvre a Vöröstengeren való átkelés alkalmával felhangzó alkalmi éneket, a *Sirát*. Némelyik helyen az imát bevezető *Boruch Seámár* kezdetű himnusz fiú énekelte. A Hallél ima responzumait is sok helyen a fiúk recitálták. Purimkor a *Megilah* megváltást tartalmazó verseit fiú-kar ismételte. Legfontosabb szerepük volt azonban a benedikciók után felhangzó *Amen* recitálásában. Erre szoktatták a szülők elsősorban gyermekeiket. *Jákob Mölln* (Maharil) fiúval hirdette a zsinagógában a *Jádle Vejovau* kezdetű betétet, hogy a hívők el ne felejtsék annak betoidását a köznapi imádságba. A keleti országokban a szegény peregrinusok a zsinagógákban étkeztek. Ezek számára bevezetésül mondták el péntek- és ünnep-estéken a bor fölött a *Kiddus* áldást. Nyugaton a vendég-szegények külön helyen étkeztek és a számukra elmondott *Kiddus*-borból gyermek ivott, hogy a benedikció fölösleges módon el ne mondassék. A Tóra örömnapján unisono járultak a Tóra elé *Kól há-neorim*, az összes fiúk, kiket ajándékkal láttak el. E szokás még most is él számos közösségben.

Mit tett a zsidóság a magyar nemzetért?

IV. Az új magyar nyelvészet zsidóhíű megalapítói

A magyar nyelvtudományban Révai Miklós, a német eredetű Budenz József után a zsidó származású Simonyi Zsigmond jelenti a fejlődésnek harmadik, nagy, még be nem fejezett fázisát. E három név kiemelkedő pont a fejlődés egymásutánjában: Révaihoz a nyelvtörténeti módszer első alkalmazása, Budenzhez, Benfey tanítványához, az összehasonlító nyelvészetnek rendszeres megalapozása, Simonyihoz a magyar nyelvészet egészének módszeres kiépítése kapcsolódik. Belőlük indulnak ki, rájuk utalnak, közvetve vagy közvetlenül feltevéseiknek, levezetéseiknek, gondolataiknak, magyarázataiknak utórezgése, továbbfejlesztései, módosításai, pótlásai, helyreigazításai gyanánt jelentkeznek azok a problémák, melyek együttlvéve a magyar nyelvtudomány organizmusát alkotják.

Révai és Budenz tudományos nagy jelentőségének rajza ma már tisztán s világosan áll előttünk. Simonyi alakja — s ez közös vonása nagy kortársaival — szinte páratlanul áll a magyar tudományosság újabb történetében az egy-könyv emberei s a részletkérdések útvesztőjében rekedt kutatók közt. Szinte egyedül áll ott, ahol egy kompiláció, egy doktori értekezés vagy egy délmagyarországi német nyelvjárás leírása, Goethe olaszországi drámáit méltató vérszegény tanulmány elegendő kvalifikáció egyetemi tanszékre, vagy ahol még a tudományos közvélemény is csak a hivatalos lap útján, vagy akkor vesz tudomást egyetemi tanárok nevére, amikor szellemi pogromot hirdetnek a zsidóság ellen. Simonyit azonban nemcsak kimeríthetetlen produktivitása emeli ki ebből a tudományos környezetből, hanem elsősorban egész élete munkájának fővonása, az összefoglalásra, a szintézisre való törekvés. Nagy intellektus, nyelveket és irodalmakat átfogó, a klasszikusoktól az osztrák-német Roseggerig, Grisebachon, a *Der neue Tannhäuser* íróján kezdve — Ady Endréig minden költőiességet értékelő fogékonysággal (Heine egyik híres versét remekbe fordítja). A het-

venes évek óta a Steinhaltól a Wundt hatása alatt álló iskoláig, Croce nyelvészeti elméletét értékesítő kísérletekig nincs az egyetemes nyelvtudománynak olyan lényeges eredménye, megállapítása, felfedezése, módszeres ujtása, melyet továbbfejlesztve, eszközül ne használt volna sajátképeni magyar problémák megoldására, vagy amelynek megvilágítására ne szolgáltatott volna magyar példákat. De — és ez a lényeges — az ő szemében az egyes problémának nincsen külön élete, egy szó eredete, egy hangtani törvény, egy alaktani jelenség, egy szórendi sajátosság, egy fordítási tévedés sohasem pusztán önmagáért való részlet-problémaként, hanem mint az egész élő, átalakuló, szegényedő, megújuló nyelv komplexumának egyik összetevője, része válik jelentőssé. A nyelv egészének ez a szakadatlan szemmel tartása eleven kapocsként fűzi egymáshoz könyvtárra menő kisebb értekezéseinek a sorát teszi egységes tudományos programmá, s ez magyarázza meg egyúttal néhány vezető gondolatának, kedves eszméjének, olykor ötletének szinte változatlan visszatérését, vagy évek után újra felbukkanását. A szintézisre való törekvésében gyökerezik talán a mondattannal, mint a nyelvtan legösszefoglalóbb fejezetével való fáradhatatlan foglalkozása, s erre vezethető vissza talán az is, hogy fejlődésének minden nagyobb szakasza — e szakasz eredményeinek kikristályosodásaképpen egy-egy jelentős dokumentummal zárul.

A magyar költőszók akadémiai pályadíjat nyert három kötete (1881—83)*, a szintén megkoszorúzott *Magyar határozók* (1888—1892) s főleg és elsősorban a *Tüzetes magyar nyelvtan* (1895, Balassa Józseffel együtt) határjelölő értékűek: hű tükre a tudomány és Simonyi fejlődésének. E sorban a *Tüzetes magyar nyelvtan* összefoglaló értéke a legmélyebb: a magyar nyelv rendszerének, strukturája történeti kialakulásának első, tudományosan modern és szilárd jellemzése; utat talált beléje két évtized részletmunkájának, a nyelvemlékek, az élő nyelv s a rokon nyelvek „tüzetes átkutatásán” alapuló minden eredménye. Módszerében az egykorú, vezető német nyelvtudomány elveit értékesíti s külső méreteiben csak a tudomány korszakos Grundrisseihez fogható. Megjelenése óta a nyelvtudománynak nem egy szempontja tolódott el, régi feltevések dőltek meg, új adatok kerültek elő, a rokon nyelvek ismerete egyre bővebb forrásokból méríthetett, a néplélektan és filozófia új megfontolásokhoz vezetett: a *Tüzetes magyar nyelvtan* értékes és módszeres gazdagsága ma sem fakult meg. Részleteiben bizonyítással módosításra, igazításra, javításra, feltevéseiben modernizálásra szorul, de eleven hatóereje nélkül a magyar tudományos nyelvészetet már el sem lehetne képzelni: első módszeres iskolája, elsőrendű forrása marad mindig.

A *Tüzetes magyar nyelvtan* befejezetlen; utolsó, mondattani része nyomdakészen várja a kiadást. Teljesebb, mert átfogóbb szintézis, de már nemcsak a tudást, hanem részben a nagyobb közönséget tartja szem előtt a pályanyertes *Magyar nyelv* (1899). Nem nyelvtani kézi könyv, hanem a magyar nyelv szerves életének, fejlődésének, múltjának, jelenének, népi, kulturális, szellemi forrásaihoz való vonatkozásában, a környező népek nyelvére való hatás, a nyelvrokonság s egyúttal az egyetemes nyelvtudomány nézőpontjából adott gazdag képe. Legszebb tudományos olvasókönyvünk, a háttérül szolgáló filológiai apparátus ellenére

* E korszakos művet részletesen méltatja Fr. Misteli: *Zeitschrift für Völkerpsychologie*, 17., 62—87. l.

a tudakosság s az akadémiakusság minden felesleges megterhelése nélkül. Tiszta, átlátszó, higgadt tanító-próza. Második kiadásában a tudomány újabb eredményeivel még csak gazdagabbá bővült a könyv (1906). De egyenesen megbecsülhetetlen német átdolgozása (Die ungarische Sprache. Strassburg, 1907) a maga szigorúbban és határozottabban tudományos programjával. Mint ilyen Riedl Szende érdemes kísérlete és Szinnyi tömör Kis vázlata mellett elszigetelten áll. Megjelenése fontos állomás az egyetemes nyelvtudomány történetében, mert hozzáférhetővé teszi a magyar nyelv és nyelvészeti kutatás egészét, melyet eddig csak fogyatékos vázlatok vagy kivonatok közvetítettek. Jelentőségét azonban csak a külföldi filológia értékelte (v. ö. pl. Idgermanische Forschungen. Anzeiger. XXIII., 58—76. l. H. Winkler tanulmány szerű ismertetését.), míg a magyar tudományosság, mely hasonló alkalmakkor, teszem: Szinnyeivel kapcsolatban, sohasem fukarkodott a feltétlen eilsmeréssel, oly természetesen találta ezt a jelentőséget, hogy néhány kelletlen megjegyzés árán egyszerűen agyonhallgatta.

Annál hangosabban jelentkezett azonban néhány évvel előbb a *Magyar Nyelvtörténeti Szótár* (1889—93) ügyében ennek a tudományosságnak az a része, mely régóta elfogult féltékenységgel kísérte Simonyiék munkáját. A *Nyelvtörténeti Szótár* a magyar nyelvészet történeti dokumentuma: Szarvas Gábor és Simonyi közös redakciójában évekre terjedő, kellő anyagi és erkölcsi támogatás híján a legnagyobb nehézségekkel küzdő, nagyjában hasznavehetetlen előmunkálatok után, s részben iskolázatlan, részben gondatlan munkatársak anyagát feldolgozó, kiegészítő, rendszerető munka eredménye, ugyanakkor, amikor hasonló külföldi vállalkozások (a Grimm-, a francia Littré- és Godefroy-, az angol Murray- s Webster-féle stb.) a legnagyobb anyagi, személyi és erkölcsi apparátussal folynak. Ennek ellenére a kész mű, mely a magyar nyelvnek első tudományos, „a szójelentéseket... történeti egymásutánjukban, igazi fejlődésükben feltüntető“, a még mindig kísértő delibábos nyelvészkedésnek véget vető hatalmas thesaurus-a, mindenképpen rászolgál a legilletékesebb fórumnak, az Akadémiának nagy jutalmára és elismerésére: „... az egyes hiányok csak a részleteket érintik, nem az egész munkát, amely korszakot alkot a magyar nyelv buvárlatában, amely megbízható gazdag anyagot szolgáltat minden kutatónak, aki a magyar nyelv történetével, életével foglalkozik, amely által számos fontos kérdés megoldása lehetővé lesz“. S csak kulturpolitikánk rugóira és erkölcsi tisztaságára jellemző, hogy néhány év múlva ugyanaz az Akadémia kölcsönzi oda nevét cögérül egy a *Nyelvtörténeti Szótár*, a már akkor halott Szarvas és Simonyi — tehát a „destrukció“ (mondanák ma) — ellen a szent erkölcs nevében indított hadjáratnak, melyet a magyar történelem-tudomány gáncsnélkül való lovagja, Ballagi Aladár, a talmudista Bloch Móric antiszemita-fia vezet boszuvágyból azért, mert Szarvas Gábor lesújtó kritikában intézte el atyja német-magyar szótárának torzszülött ujitásait. (Ballagi, aki most az egyetemen szent hévvel purifikál; nemrég a Szekfü-ügyben újra eljátszotta az erkölcsi bakó szerepét.) Simonyi igaza tudatában fölényesen háríthatta el Ballagiék ferdtéseit és vádjait, méltán és teljes joggal hivatkozhatott a Grimm-féle szótár analógiájára, de egyébként is melléje állt a magyar nyelvtudomány minden elfogulatlan képviselője.

Ime, mennyi pozitívum, mennyi építő munka, vagy talán ez is destrukciószámba megy?

Turóczy József dr.

Zsidók és bolsevikiek.

— Gorkij véleménye —

Az antiszemiták mindenütt a világon ugyanazokkal a fegyverekkel dolgoznak és sehol sincs annyi leleményességük, hogy új indokokat találhatnának föl tulajdonképpen szándékaik elfátyolozására. Néhány hónap óta legkedvesebb fegyverük a zsidók állítólagos bolsevizmusa. Evvel a fegyverrel operálnak nemcsak nálunk Magyarországon, hanem Németausztriában, Németországban, sőt Oroszországban, a bolsevizmus hazájában is. Oroszországban Gorkij Maxim, a hírnév költő, az orosz szabadságharc egyik tántoríthatatlan előharcosa, számol le a váddal. Gorkij cikkének eszmemenete a következő:

— A zsidók egyenjogusítása az orosz forradalom egyik legszebb eredménye. Azáltal, hogy a zsidóknak egyenlő jogokat adtunk az oroszokkal, lelkiismeretünket véres szennyfolttól tisztítottuk meg. De azért nem tekinthetjük magunkat „a zsidók jótevőinek“, ahogy számos jószívű orosz polgártárs hozzám intézett leveleiben magát nevezi... Midőn a zsidókat fölszabadítottuk a telepítési kerületek bilincseitől és a többi szegyénteljes megszorítástól, megadtuk hazánknak a lehetőséget, hogy oly néptömegek energiáit használja ki, melyek jobban tudnak dolgozni, mint mi. Mindnyájan tudjuk, mily sürgősen van szükségünk dolgozni akaró emberek segítségére. Ezért nincs is jogunk evvel dicsekednünk és csak örülhetünk annak, hogy valamit csináltunk, ami etnikailag és gyakorlatilag egyaránt üdvös.

Amde nem érzünk örömet, valószínűleg azért, mert nincs időnk örülni. Mindnyájunkat rémségesen igénybe vesz a magas politika. Az antiszemitizmus még él, újra fölemeli meduzafejét és újra szétszórja a gyűlölet méregkonkolyát.

Miről is van tulajdonképpen szó? Azt mondják, hogy az anarchista érzelmű bolsevik vezérek között van két vagy három zsidó. Sőt némelyek hétről beszélnek és meg vannak győződve, hogy ez a hét zsidó romlásba döntheti a százötven millió igazhitű orosz. Nevetséges és ostoba volna e fölfogás, ha nem volna aljas. A zsidók istene egy egész várost kimélt meg, mert egy igaz ember élt benne. És azok, akik jámboroknak és igazhitűeknek tekintik magukat, azt akarják, hogy két, három vagy hét bolsevik vezér miatt bűnhődjék az egész zsidó nép? Ha ez az igazi meggyőződésük, akkor nem lehetne kifogásuk az ellen sem, hogy Simbirszk vidéke egész lakosságának kell bűnhődnie az egy igaz orosz Lenin vélkei miatt. A mensevikiek között sokkal több a zsidó, de levelezőim vakoknak és siketeknek tekintik magukat és azt állítják, hogy minden zsidó anarchista. Ez rendkívül igazságtalan általánosítás. Tudom és csodálkozom azon, hogy a zsidók nagy tömegükben sokkal észszerűbben szeretik Oroszországot, mint maguk az oroszok. Az ellenforradalom központja, a Rjetch, nagyon komoly lap és számos zsidó munkatársa van. És a „Rjetch“ munkatársai semmiképpen sem rokonszenveznek a bolsevikiekkel.

Sok bizonyítékunk van rá, hogy a zsidó-bolsevik egyenlet nagyon ostoba tétel, melyet csak néhány fölhecelt orosz állati ösztöne talált ki. Nem szükséges felsorolnom eme bizonyítékokat, mert tisztességes embernek nincs szüksége bizonyítékokra, a becstelent pedig amugy sem győzhetjük meg. Az ostobaság és az antiszemitizmus betegség, melyek nem gyógyíthatók érvekkel. Aki e gyógyíthatatlan betegségben szenved, azt egyszerűen nem lehet eltéríteni azon okoskodástól:

„minthogy a bolsevikiek között hét zsidó található, azért a zsidó nép a bűnös és azért . . .“

Ennek láttára a becsületes és egészséges orosz a félelem és a kínzó szegény érzete fogja el, ha Oroszországra gondol. Aggódnunk kell az oroszok miatt, kik az élet legveszélyesebb pillanataiban az ellenséget mindig *kint* keresik és nem *saját ostobaságukban*. Ha olvassuk mindama ostoba és otromba híreszteléseket, melyeket az esztelen és eltaszító bosszuvágy oltott a makacs orosz agyakba, akkor aggódunk és szegyenkezünk Oroszország miatt!

El ezzel a sötét csöcseléssel! Mi voltunk azok, akik Oroszországnak kiküzdöttük a szabadságot és nem fogjuk tűrni, hogy ilyen, a sötétben bujkáló egzisztenciák legyűrjék értelmünket és jobb belátásunkat. El velük!

A zsidó „bűnök“.

(Egy zsidó egyetemi hallgató naplójából.)

Irtó: Grauer Miksa Pál

Hát lehet-e ma már egyáltalában másról is halni, mint zsidóról, zsidókról, vagy zsidó bűnökről? Tobzódik az antiszemitizmus. Ostoba plakátokból megtudod, hogy nemzetgyilkos bitang vagy, alig mész két lépéssel odébb, orrod alá dugják: rémes pogrom lesz! Hogy is volt a kommün alatt? Azt mondták a népbolondítók: indítsunk háborút az egész világ ellen s el-megy a vágóhidra, hol írógépgyűnők dolgozzák ki a haditervet, s gyilkosok szerveznek csapatokat zsidányokból, ártatlan emberek legyilkolására, hogy dolgozni fogsz négy hónapig s olyan pénzt kapsz érte, melyet már a vidéki paraszt se fogad el, s melyért a külföld, ha kiviszed, — kinevet. Ezt mondták? Óh, dehogy! Hangzatos jelszavakat harsogtak füledbe: add be a kékpénzt, nem ér az semmit! Be a vörösbe! Győz a világforradalom, jönnek az orosz vörösek! Nem tetszett-e nagyon sok embernek a hangzatos jelszó: Nincs ur! Minden a tiétek! Elkommunizálhatod a más lakását, földjét, házát! A hangzatos jelszavak tömegbolondító erejének köszönhetjük a kommunizmus életét.

Hát a mai jelszavak nem elég hangzatosak? „Ki a zsidókkal! Vedd el a földjét, pénzét, jogát, kenyerét, becsületét! Ők okozták a háborút, ő miattuk veszett el a háború, Ők nem harcoltak, Ők verték fel az élelmiszerek árát, Ők szállítottak rossz bakancsot katonáinknak, Ők csinálták a forradalmat: nemcsak Magyarországon, de mindenütt, Ők csinálták a kommunizmust, Ők hívták be a románokat, Ők az okai minden bajnak, vésznek, le velük, ki velük, pogromot! pogromot!“

A magyar zsidóság mindezt hallgatott e vádakra, nem hallatta erélyes tiltakozó szavát: talán szeméremből, vagy talán azért, mert méltóságán alulinak tartotta minden utszéli csaholó ebre visszafordulni. Dehát itt az ideje, hogy nyíltan és határozottan, nem agresszíven, de önérzetesen végre-valahára szembeszálljunk ez alaptalan vádakkal, mert már a római is azt tartotta, hogy „qui tacet, consentire videtur“. Nos, hát mi örökké mégsem hallgathatunk. Nekünk is le kell szögeznünk a tényt, hogy nem a zsidók voltak okai a háborúnak, az ántántot VII. Eduard angol király hozta létre már 1907-ben, az ez ellen védekező német háborús párt nem zsidókból állott. A közvetlen okozatot, Ferenc Ferdinánd meggyilkolását Pasicsék Narodna Obrana készíttette elő s a gyilkosok közt egy zsidó sem volt.

Nem a zsidók miatt veszett el a háború, mert a döntő lökést Wilson beavatkozása okozta, s a tankok sem a gettóból dühöregtek elő, különben Galiciában rutén pópák adtak fényjeleket a muszkának, nem pajeszes csodarabbik. A piavei támadás tervét „hü csehek“ árulták el, nem pedig zsidók, harcolt ellenünk cseh-szlovák hadtest, át akart pártolni a lengyel légio, ellenséghez szöktek Zanella és Battisti, ellenünk uszítottak Goga és Lucaci, de a „bitang zsidó“ hiven harcolt haláláig. S amint hogy a düsseldorfi zsidó a Chemin des Dameson az ellene rohamozó lyoni zsidóban nem hitsorsot, hanem ellenséget látott, úgy harcolt a magyar zsidó is az orosz, a szerb, a román, az olasz zsidó ellen, sőt harcolt Palesztinában az angol-zsidó légio ellen is. Fudvalevően a palesztinai 4. török hadsereget támogató k-héz tüzérségünknek is sok zsidó tisztje volt.

Az élelmiszerhiányt, a drágaságot sem a zsidóság okozta, nem, ez a blokádnak volt természetes következménye. A zsidó kereskedő nem adta el drágábban áruját, mint a keresztény konkurrens. Különben, ha a zsidók okozták a drágaságot, miért van az, hogy a négy hónapja tartó keresztény, nemzeti kurzus dacára, parasztjaink 12 koronáért adnak el egy liter tejet és hétért egy tojást? És mennyivel több zsidócsalád nyomorgott és hadiözvegy nélkülözött, mint ahány hadimilliomos vett feleségének öklömnyi butonokat. Amint hogy négy-öt csaló zsidó hadseregszállító galádsága miatt legalább annyi ezer zsidó honvédnek is fagyott le a lába a Kárpátokban!

De itt a leggyakoribb vád: a zsidók csinálták a forradalmakat. A német forradalmi köztársaságot a keresztény Liebknecht kiáltotta ki, a bolgár forradalmárt, Sztambulinszkyt, sem vették föl nyolc napos korában Ábrahám szövetségébe, végül a „mi“ forradalmárunkról, Károlyi Mihály grófról, is elmondhatunk mindent: cserben hagyta urát, királyát, eladta kétszer hazáját, áruló volt, könnyelmű volt, csak éppen zsidó nem volt. Különben az októberi „hősök“ közül, Hock Jánoson kezdve a telefonos kisasszonyig, ki nem kapcsolta Lukachichot, nagyon sokan nem voltak zsidók. Nem zsidók adták át a hatalmat a vörösöknek, hanem Károlyi és a Berinkey-kormány, nem volt zsidó az ezeréves alkotmányt „sirba tevő“ vörös államfő, Garbai Sándor, nem volt zsidó a budapesti 500-as tanács elnöke, dr. Agoston Péter, nem volt zsidó a forradalmi törvényszék elnöke, Kis „elvtárs“, nem volt zsidó a vörös-örség parancsnoka Jancsik, a vasasdiktátor Haubrich, nem volt zsidó Cserny, a terrorkapitány, az egyház- és alapítványrabló Faber Oszkár, ki a zsidó hitközségtől nemcsak az alapítványokat vitette el, hanem mint „megszüntetett üzemtől“ még az íróasztalokat is el akarta venni.

S itt a vádak legbárgyubbja: ugyanazok, akik azt mondják, hogy a diktatura zsidóuralom volt, mondják azt is, hogy a zsidók hívták be a románokat.

... E vádak oly átlátszóak, oly üresek, hogy komolyan senki ember fia el nem hiheti azokat. Ez egész egyszerűen csak bűnbakkeresés, amint hogy a 49-iki katasztrófa után Görgey Artur lett a bűnbak, úgy most minék messzire menni bűnbakért? Grácba Potiorekért, vagy Reichenhallba Károlyiért, mikor a zsidók kéznél vannak; kéznél és zsidó! Tehát üsd! Az egész heccsinálás oly mesterkél, oly kevésbé fakad a magyar nép lelkéből. Még eddig mindig és mindenütt tisztázódtak a zsidóellenes vádak, akár Dreyfuss-pörnek, akár Beilis-vérvádak, akár Solymossi Eszter ügyének hívták is a vádat!

Ne csüggedjünk! Lezajlik a mostani művihar is. Hiába húztatják most mindenütt: „Erger, Berger,

Schossberger", be fogják még nem is olyan sokára látni, hogy nem „Minden zsidó gazember”. Azért zsidó hittestvérem, ha még az utcán s füledbe sivitják, bömbölik, rikoltják: „Zsidó bűnök, pogrom, mi lesz a zsidókkal?”, föl a fejjel, legyűrni a keserűséget, gondolj csak Arany Jánosra, a költőfejedeleme:

„Ha egy uri lócsiszárral
Találkoztam s bevert sárral,
Nem pöröltem,
Félreálltam, letöröltem.”

Üzenet Szibériából.

(Magyar zsidó hadifoglyok postája.)

Amerikán át az Egyenlőség-et megkérték Szibériából, szeptember 22-ikéről a következő üzenetek közlésére:

Horovitz Árpád keresi: Horovitz Simont, Tápiószécs, (Pestm.). — Bán Imre keresi: Bleuer Sámuel, Kiskunfélegyháza. — Vadász Jenő keresi: Kramer Józsefet, Szekszárd. — Weisz Ferenc keresi: Weisz Sámuel, Málóta, Naszdaszeg, Tiszabeő, (Szatmár). — Dr. Spiegel Sándor keresi: Spiegel Farkasné, Nagylucska, (Beregm.). — Dr. Fleissig Sándor keresi: Fleissig Lujzát, Fogaras. — Dr. Schwarcz Tivadar keresi: Schwarcz Mórt, Nyirbakta (Szabolcsm.). — Molnár Andor keresi: Molnár Ármint, Bpest, Retek-u. 20. — Grünfeld Pál keresi: Grünfeld Sámuel, Saltnak, (Baranyam.). — Gerő Zoltán keresi: Lusztig Károlyt, Nagybaracska, (Bács-Bodrogm.). — Bárdos István keresi: Reichenfeld Lipótot, Győr. — Weinberger Alfréd keresi: dr. Kohn Ármint, Baracs, (Bács-Bodrogm.). — Dr. Fényes Béla keresi: dr. Fényes Bélánét, Esztergom. — Katz Hermann keresi: Katz Izráelt, Nyirmada (Szabolcsm.). — Löbl Ármint keresi: özv. Löbl Jánosné, Ó-Telek (Torontalm.). — Nagel Pál keresi: Nagel Adolfot, Monor. — Halas Jenő keresi: Schönberger Fülöpöt, Balassagyarmat. — Kleinmann Jakab keresi: Grosz Ábrahámot, Kis-Almás (Beregm.). — Reich Ignác keresi: Reich Benjámin, Abauj-Szántó. — Kleinmann Adolf keresi: Kleinmann Adolfné, Nagyléta (Biharm.). — Steiner Mór keresi: Steiner Mórt, Mecsek-Kovácskőháza (Csongrádm.). — Goldner Harry keresi: Goldner Károlyt, Rózsahegy (Liptóm.). — Kronovics Zoltán keresi: Kronovics Mórt, Bethlen, esetleg Nagymihály. — Hofmann Ottó keresi: dr. Hofmann Zsigmondné, Savanyukut (Sopronm.). — Balázs Sándor keresi: Baumann Sámuel, Alsó-Tótfalu (Biharm.). — Moskovits Ernő keresi: Moskovits Lipótot, Eperjes. — Ganzl Dezső keresi: Weizner Mártonné, Karcag. — Hajdu Dezső keresi: Hönig Sándort, Dombóvár (Tolnam.). — Fürst Géza keresi: Fürst Sámuel, Csantavér (Bács-Bodrogm.). — Bruck Gyula keresi: özv. Bruck Linát, Székesfehérvár, Vörösmartý-tér 5. — Fuchs Hermann keresi: Fuchs Lázárt, Nagymihály. — Licht Endre keresi: Licht Móritzt, Szabadka, Felix-u. 16.

Izr. istentisztelet. A pesti izr. hitközség templomaiban az istentisztelet a következő időben tartatnak meg:

	Dohány-u. templom	Rombach-u. Aréna-ut 55. Páva-u. 39. templ.
Péntek esti istentisztelet	4 órakor	4 órakor
Szombat reggeli istentisztelet	7 „	7 „
Szombat délelőtti istentisztelet	10 „	9 „
Szombat délutáni istentisztelet	4 „	4 „
Szombat esti istentisztelet	5 „	5 „
Hétköznapi nappali istentisztelet	7 „	7 „
Hétköznapi esti istentisztelet	4 „	4 „

Budapest, 1919. december 11-én.

A pesti izr. hitközség rabbisága.

Einstein.

Multheti számunkban megemlékeztünk arról a világfeltűnést keltett tudományos felfedezésről, mely most ismételtén és maradandóan Einstein Albert, a nagy zsidó fizikus felé fordította a tudományos és laikus világ figyelmét. Einstein Bécsben zsidó volta miatt nem juthatott az egyetem rendes tanári székéhez. Ekkor már készen álltak s részben már megjelentek döntő jelentőségű tanulmányai a fénytán és kozmológia köréből. A háboruban energikusan fellépett a német tudományos intézetek imperialista gögtől eltelt, nagynémet szellemű manifestuma ellen. Mostani felfedezése alkalmából ismét ráterelődött a figyelem első forradalmi munkáira is, melyekben a fizikai relativitás teóriáját alapította meg. A sajtó most behatóan foglalkozik Einstein elméletével. A Vossische Zeitung ezeket írja: „A fizikát egy ember példátlan alkotóereje tizenöt év alatt új alapokra helyezte, úgy, hogy ma a természettudomány egy egészen új korszakának a küszöbén állunk, egy oly korszaknak, mely az Einstein-névhez fűződik, mint ahogyan régebbi korszakok Ptolemäus, Kopernikus és Newton nevéhez fűződnek. Einstein a fizikát egészen új problémák elé állította, a matematikát az elé a feladat elé, hogy kiépítse az új matematikai segédeszközöket, melyekre most szükség van, minthogy Einstein elmélete szakit az Euklides-i geometriának eddig szokásos formuláival; a filozófiát az elé a szükségszerűség elé, hogy mai tér-, idő- és anyagszemléletünket alapos revízió alá vegye, az asztronómiának pedig köteletségévé teszi, hogy az új elmélet végső konzekvenciáinak vizsgálatát tapasztalatilag is vigye keresztül.” Flam tanár, a technikai főiskola professzora, így ír róla a „Neues Wiener Tagblatt”-ban: „E teóriának zseniális megteremtője, akire minden nemzetiségi gyűlölettől elvonatkozva, osztatlan csodálattal tekintenek valamennyi ország szaktudósai, a negyvenes évek közepén van. Először a zürichi Polytechnikumon működött, majd rövid ideig a prágai egyetemen is. Berlinben most teljesen tudományos munkáinak szentelheti magát és joga van az ottani egyetemen teljesen tetszése szerint, minden kötelezettség nélkül, felolvasásokat tartani. 1913-ban, a természettudósok kongresszusán itt Bécsben hallottuk egy előadását a nehézségi törvény új teóriájáról, mely akkor még kezdeti stádiumában volt. Érdekes Einstein külső megjelenése is. Aki egyszer különös és sokatmondó fejét látta, sohasem felejtheti el ezt a benyomást...”

Ez az új Kopernikus, akit ma — például — ki-vernének a budapesti egyetemről...

Nagy keresztények véleménye a zsidóságról.

„Halljad Izrael! Adonáj, a mi Istenünk, egyetlen; áldott legyen az ő neve!” Ez a makacs proklamáció, ez az átható kiáltás: az egész zsidóság. Ez a nép alapította meg az istenhitet, és mégis, sohasem volt nép, mely kevésbé foglalkozott volna az Istenről való disputálással, mint a zsidó. Valóban sok és nagy értelemről tanuskodó vonás, hogy a vallásos hit alapjává a gyakorlatot és nem a dogmákat tette. — Tiszta képtelenség, hogy valaki köteles legyen valaminek hinni, míg másrészt a formákhoz való szigorú ragaszkodás igen jól összefér a teljes gondolkozási szabadsággal. Ez az oka annak a filozófiai függetlenségnek, melyet a zsidóknál a középkorban megfigyelhetünk és mely a zsidóságban maig uralkodik. A zsinagóga híres tudósai és orákulumai, mint Maimonides és Mendelssohn, tiszta racianalisták voltak. Oly könyv, mint az Albo Józseftől eredő „Ikkarim” (alapelvek), mely a vallást és a prófétákat szimbolumnak jelenti ki, melynek az a rendeltetése, hogy az emberek erkölcsi javulását szolgálja; mely a kinyilatkoztatást a belső emberi észszerűség egy megnyilvánulási formájának tekinti; mely felállítja azt a tételt, hogy minden isteni törvény módosítható s hogy az eljövendő élet egvéni büntetései és jutalmazásai nem többek, mint képletes fogalmak; egy ilyen könyv, mondom, mely hírnévre tesz szert s melyet nem ér anathéma, olyan tett, aminőt egy más vallás sem mutathat fel.

Renan: A kereszténység eredete, VI. kötet.

Ha megkérdezzük magunktól: hogyan lehetséges, hogy a mi korunkban, melyet hamisan „a felvilágosodottság” korának neveznek, a zsidógyűlölet ismét oly eminens módon lép az előtérbe, hogy még a zsidók kiűzetését is indítványozni meri, a válasz ebben az egy szóban van: irigység!... Művészet és ipar egyaránt lelkes tanítványokra és pártolókra talált a zsidókban, akik az élet minden terén fényesen bebizonyították nemzsidó hitű polgártársaikkal való egyenranguságukat. A zsidó természeténél fogva oly sok és jelentős szellemi képességgel bír, hogy igen hamar mesterévé lesz annak a területnek, melynek megművelését megengedik neki... Az pedig, amit a zsidók, kik Mendelssohn Mózes kora óta a nyilvános életben, valamint az emberiség szellemi mozgalmában szerepet játszottak, a filozófiában, a természettudományban, különösen az orvostanban és matematikában, a szépirodalomban és a zenében produkáltak, az többé nem a zsidó, hanem az egyetemes irodalomra tartozik.

Konrad von Sonsheim: Zur Judenfrage. 1880.

...E nagyszerű zsoltárokból legjobban a prófétának a vallás tárgyára vonatkozó gyönyörű gondolatai vonják magukra a figyelmet; az a vallás, melyet ő magának vallott, bár a földnek egy kis pontjára volt korlátozva, mégis különösen az egyetemesség iránti hajlamával tűnt ki. A jeruzsálemi templom minden nép számára nyitva volt és az ifjú Mózes készségesen imádkozott mindenkivel és mindenkért az ő Istenéhez. Azok az égő, tüzes hangok, melyek Dávid isteni hárfájának lettek osztályrészévé, még harminc évszázad múltán is felelevenednek a föld minden részén. A zsinagóga megőrizte a zsoltárokat; az egyház sietett azokat magáévá tenni; átvette őket minden keresztény nép költészete és több mint három évszázad óta szakadatlanul oly templomokra tűz a nap, melyeknek boltozatai e megszentelt himnuszoktól visszhangzanak. Éneklük őket Rómában, Genfben, Madrid-

ban, Londonban, Quebechen, Quitoban, Moszkvában, Pekingben és a Botany-Bayben; azokat mormolják Japánban is.

J. de Maistre (a francia restauráció hirhedten klerikális vezetőalakja), Soirées de St. Petersburg. 1825.

Az egy Isten igazságáról ugyanazt a hitet vallom, mint te... Nem tudok egy népről sem, mely oly sokat viselt volna el istenért, mint mi szakadatlanul Érette elviselünk és az állítólag rajtunk tapadó hibáknak nincs egy oly csekély része vagy maradéka sem, melyről nem ismerné be mindenki, hogy azt a szenvedéseknek a kohója megemészti. És vajjon, nem szorogatnak-e bennünket, kik király és fejedelem nélkül vagyunk elszórva minden nemzet között, oly szörnyű üldözésekkel, hogy csaknem minden egyes napon megfizetjük nyomorult életünk elviselhetetlen váltságdíját? Nem méltatnak-e bennünket oly megvetésre és oly nagy gyűlöletre, hogy mindenki, aki igazságtalanságot követ el rajtunk, azt a legigazabb tettnek és a legfőbb, Istennek tetsző áldozatnak tekinti? Ugy hiszik ugyanis, hogy ilyen rabszolgaság nyomorusága csak Isten legértőbb gyűlölete által érhetett bennünket és az ő igazságos törvénykezésének tulajdonitanak minden szörnyűséget, melyet pogányok vagy keresztények rajtunk elkövetnek... Nézd, minő emberek között bolyongunk hontalanul és milyen emberek védelmét kell elismernünk! Legnagyobb ellenségeinkre bizzuk életünket és kénytelenek vagyunk a hűtelenek hűségében hinni. Csak az égbe áll előttünk nyitva az út, míg földi lakásunk veszélyben forog... Maguk a fejedelmek is, kik felettünk uralkodnak s kiknek a védelmét súlyos áldozatokkal vásároljuk meg, a halálunkat kívánják, annál inkább, mennél szívesebben kaparitják magukhoz, ami a mienk. Mintha egyedül ellenünk esküdött volna össze az egész világ... megtagadják tőlünk a szántóföldeket, a szőlőhegyeket vagy földbirtokokat, mert senki sincs, aki azokat nekünk nyit vagy titkos ellenségtől megvédhetné. Hogyan juthatnánk külön nyereséghez, amelylyel ezt a nyomoruságos életünket tengethetjük, mint ha idegeneknek uzsorára pénzt kölcsönzünk? ez oly kényszerűség, mely természetesen azok előtt tesz bennünket a leggyűlöletesebbekké, akik magukat ezáltal leginkább szorongatottnak hiszik! Életünk rettentő nyomoruságáról és a szorongatásokról, melyeket állandóan szenvedünk, állapotunk beszédesebben szól, mint ezt szavunk tehetné. Törvényeinkről és szabályainkról mindenki tudhatja, aki csak valamennyire ismeri azokat, mennyire telve vannak nehézségekkel; úgy, hogy bennünket az emberek elnyomása épp úgy, mint másrészt a törvény igája elviselhetetlen sullyal görnyeszt a földre...

P. Abaelard (1079—1142): Dialogus inter Philosophum Judaeum et Christianum. (A zsidó vitatkozó beszédéből.)

Minden józan ész ellenére való a zsidókat a radikális oldalra kényszeríteni, azután szemükre hányni, hogy ott vannak... Az a ráfogás, hogy 500.000 német zsidónak sikerült vagy még sikerülhet 50 millió német keresztényre saját szellemének bélyegét rásütnie és amazokat speciális faji sajátosságaiktól megfosztania, olyan elszomorító szegénységi bizonyítványt jelent, amelynél lesújtóbbat még sohasem állítottak ki egy nagy többség részére.

„Der neue Kurs” (1892.)

Az ötvenéves fiúárvaház.

A pesti izraelita hitközség fiúárvaháza, mely az 1869. év chanuka-ünnepe előestéjén nyitotta meg a Holló-utca 4. számú házban kapuit „elárvult zsidó fiúgyermek” előtt. a mai komor időkhez mért egyszerű, de annál bensőségesebb módon ünnepelté meg e jelentős esemény félszázados évfordulóját a hó 14-én, a farsori intézetben rendezett csendes aktus keretében. — A pesti zsidó hitközség e nagyszabású intézménye ötven évvel ezelőtt 12 árva felvételével kezdte meg áldást-hozó működését a holló-utcai szerény házban, melyet az intézet nagynevű alapítója, Fochs Antal, alapítványként adott át a hitközségnek azzal a rendeltetéssel, hogy örök időkhöz át zsidó árvák otthonául szolgáljon. A nagy philanthrop, ki az intézménynek egyúttal első elnöke is volt, ezen ingatlanból álló alapítványát később az akkori időkhez mért számottevő nagy összeggel, 160.000 koronával toldotta meg, hogy ennek kamataiból a növendékek magasabb iskoláztatása is lehetővé váljék. Az 1874. évben bekövetkezett halálával végohaja értelmében Deutsch Jakab vette át az intézet vezetését. Mint hű letéteményese az alapító nemes intencióinak, nagy lelkesedéssel fogott hozzá nemes, de nehéz feladathoz. A még csak kis körben ismert intézmény részére az áldozatkész emberbarátok egész táborát gyűjtötte össze és így, néhány rövid év alatt lehetővé vált, egy száz árva részére szolgáló és elemi iskolát is magában foglaló árvaház felépítése az Epreskert-utcában, a közmunkatanácstól vásárolt telken. A nevelésügy ellátása és irányítása az új hajlékban is Rózsási József, a kiváló pedagógus és lelkes zsidó hazafi kezeibe volt téve, 1882-ben bekövetkezett haláláig, az árvaanya tisztje pedig a jelenleg is életben lévő nejére bízott, ki azt nyugdíjba vonulásáig igaz anyai szeretettel és odaadással töltötte be. Hitközségünk gyarapodásával nem-sokára szűknek bizonyult az új otthon is, miért is 1889-ben a szomszédos villa megvételével, melyben 40 árva talált helyet, az intézet újabb kibővítést nyert. A növendékek testi jólétét előmozdítandó, 1897-ben az intézet mintegy 14 holdnyi birtokot vásárolt *Tahi-Tótfalun* szünidei telep gyanánt, ahol a növendékek a nyarat évente eltöltik. A fejlődés további folyamatán ezen keretek is szűknek bizonyultak s az 1900. év december havában a Farsorban még egy hatalmas épület nyert felavatást, úgy hogy az árvaház immár 230 növendéknek adhatott menedéket, egyidejűleg pedig négyosztályú polgári iskolát is állíthatott fel az intézet kebelében. Ezen az emberszeretet szolgálatába állított és a zsidó sziv erőnyeit hirdető nagy alkotásokat tető alá juttatván, 1907. szeptember havában Deutsch Jakab elköltözött az élők sorából, örök dicsőséget biztosítván áldott nevének. Az elnöki székben dr. Basch Gyula követte őt, aki nagy tudással, körültekintéssel és az árvák iránti szeretettel vitte az intézet ügyeit 1914-ben bekövetkezett haláláig. Ezután a hitközség bizalma Vida Jenőt helyezte az intézet élére s bár nehéz viszonyok között vette át magasztos hivatását, fáradhatatlan agitációja révén az emberbarátok százai sorakoznak az árvaház támogatóinak táborába. Sajnos, a fellendülés e korszakát a kommunizmus átkos uralma a folyó évben megakasztotta. Ugy anyagiakban, mint lelkieken oly mértékű rombolást vitt véghez, hogy annak károkozásos következményeit az intézet még ma is sanyagi. Közel 100 idősebb növendéket kellett az anyagi eszközök elégtelensége miatt elbocsátani, hogy legalább azt a 120 árvát, aki még zsenge korban van és gyámolításra inkább rászorul, lehessen a pusztulástól megmenteni.

Jogosult és alapos a remény, hogy ezen kényszerintézkedés érvényét már nem sokáig kell fentartani és hogy sikerülni fog a zsidó jótékonykodás kiapadhatatlan forrásából merítve, hitközségünknek ezen nagyhivatású intézményét ismét talpraállítani. Megerősít e hitünkben a f. hó 14-én tartott lélekemelő és a résztvevőkre felejthetetlen jubileumi ünnepség lefolyása, mely ismét fényes bizonyítékot szolgáltatott a közönségnek az árvaház iránt táplált nagy szeretetről és áldozatkészségről, élénk cáfolatául azon célzatos, de egvébként valótlan híresztelésnek, amely szerint a hitfelek rokonszenve a vallásosság kellő ápolásának elhanyagolása miatt az intézettől elfordult volna. Az ülés folyamán ugyanis, rövid percek alatt, közel 30.000 K gyűlt össze, melnek tekintélyes részét volt növendékek adták össze, hálájuknak ilyen módon is kifejezést adandó azon nagy jótéteményekért, amelyeket az intézetben létük alatt úgy testi, mint lelki ellátás tekintetében élveztek.

Az ünnepség a következő módon folyt le:

Az alapítók és néhai elnökök és elnöknők képeivel díszített ülésteremben, élén a fiúárvaház elnökével, az intézet előljárósága, árvahizottsága és női választmánya rendkívüli ünnepi közgyűlést tartottak, melyen a hitközség előljárósága, a Chevra Kadisa elnöksége, valamint az összes hitközségi intézmények képviselői is résztvettek. Felvonult az árvaház neveljeinek nagy sokasága is ez alkalommal, akiknek impozáns számban történt megjelenése jóleső érzést váltott ki az egybegyűltekből. A nevezetes aktusnál jelen voltak: Székely Ferenc, hitk. elnök, dr. Grauer Vilmos, hitk. előljáró, Adler Gyula, a Chevra elnöke, Jánosi Engel Gyula, Frankl Tivadar, árvaházi előljárók, Ehrlich Emil, dr. Bihari Mór, dr. Deutsch Ernő, Deutsch Zsigmond, Bricht Lipót bizottsági tagok, özv. Kohner Ágostonné, az intézet elnöknője, lovag Lederer Sándorné, Sváb Imréné, Bachruch Károlyné, báró Dirsztav Béláné, Heller Gáborné, Vida Jenőné, Stern Samuné, Krieshaber Mórné, Engel Johanna, Bárkány Leóné, Nemény Béláné, Grünfeld Miksáné, Lederer Rudolfné, dr. Hevesi Simonné, özv. Rózsási Józsefné, Csajági Béláné, Kabos Gézané, Müller Lajosné, dr. Fränkel Gyuláné női választmányi tagok. Az intézmények részéről: dr. Reinitz Józsefné, a Nőegylet elnöknője, Gerő Katalin, a leányárvaház vezetője, Kaszab Aladár, a Siketnémák Intézete elnöke és Tolnai I. Béla igazgató, Sichtanz Ármán és Mandel Bernát, a hitközségi iskolák igazgatói, Beér Henrik, Engel Ernő és Kozma Géza, a Kézműegylet képviselőiben, Pintér Ignác, a Tanítóegyesület megbízásából, stb. Az ünnepélyt Vida Jenő elnök az alábbi közölt beszéddel nyitotta meg, ami után Székely Ferenc hitközségi elnök emelkedett szólásra. Beszédét alább szintén közöljük. Végül dr. Vadász Aladár ügyvéd, az intézet neveltje, a volt növendékek háláját szeretetét és ragaszkodását tolmácsolva, köszöntötte megkapó szavakkal a vezetőséget és utalt arra a nagyszerű eredményre, melyet a növendékeknek az életben való boldogulása és érvényesülése tekintetében az intézet felmutathat, midőn közel 1200 árvából nevelt vallásukhoz ragaszkodó, munkás és hazafias érzésű polgárokat. Az ünnepi ülés végeztével a közönség az intézet imaházába vonult, ahol hálaadó istentisztelet keretében dr. Hevesi Simon rabbi mondott mélyen át gondolt, gyönyörű beszédet, kegyeletes hálával emlékeztetvén meg az intézet elhunyt alapítóiról, jöltevőiről és vezetőiről. E beszédet alább közöljük. Az istentisztelet fényét Lazarus Adolf főkantór és Déri Jenő operaénekes művészi előadásukkal jelentékenyen emelték. A megható ünnepélyt a növendékek megvendégelése zárta be, mely ünnepi ebéd során Gyárfás Oszkár, a Honi Ipar szerkesztője, volt növendék, lelkes szavakban emlékezett meg az intézet kiváló nevelési rendszeréről, melynek üdvös hatását az élet minden viszonyai között önmagán is örömmel tapasztalja. A jubileum alkalmából nem mulaszthatjuk el, hogy meg ne emlékezzünk azokról is, kik az intézet ügyeit hivatásukból folyólag intézik. Elsősorban a fiúárvaház paedagogiai vezetőjéről, Csajági Béla igazgatóról, aki immár 40 éven át

gondozza és neveli a rája bízott növendékeket, kiváló hozzáértéssel és szeretettel. A nagy eredmény, melyet fiúváházunk úgy az anyagi gyarapodás, mint a növendékek jólétének biztosítása terén felmutathat, kétségtelenül igazolja, hogy ezen ügyek vezetése Kabos Géza titkár személyében avatott kezekbe van bízva, annyival is inkább, mert, mint az intézetnek szintén egyik neveltje, működését nem a rideg hivatali szellem, hanem az árvák sorsa iránt érzett meleg szeretet hatja át.

Vida Jenő árvaházi elnök beszéde.

1869. november 28-án, Chanuka előtti napon volt, midőn egy halhatatlan emlékü jótévő adománya lehetővé tette az emberiség egyik legszebb intézményének felavatását. Az akkori „Fekete sas” mostani Holló-utcai házban ültette fel először tanyáját az az intézmény, mely rövid 11 év alatt kereteiből kinőve már lényegesen nagyobb létszámmal először a Munkácsy-utcai, majd egy Andrassy-utí villa hozzácsatolásával mutatta meg az emberiségnek, mely intézkedésekkel származhatók fel leginkább özvegyekre került anyák, árvaságra jutott gyermekek könnyei. Nem egy, számos jótévő adakozására volt immár szükség, hogy a kereteiben rohamosan megnövekedő intézmény fennállhatónak legyen. A zsidó szív, a felebaráti szeretet helytállott ezen megnövekedett feladatnak is. Alig múlt el néhány év, midőn már ezen intézet is szűknek bizonyult a jelentkező sokaságának felvételére és hála a folyton jelentkező jótévők áldozatkészségének, lehetővé tétetett egy további intézet felépítése, melynek falai között ma, az 50 éves fennállás évfordulóján, szerencsém van Önöket üdvözölni.

Ötven évet futott be ez a mi intézményünk. Ötven év alatt sok száz meg száz gyermek ezen intézmény fennállásában találta meg azt, amit a sors tőle más úton elvont. Gyönyörűséges téma volna Önöknek ezen ötven évről és az árvák nevelése körül elért eredményekről részletesen beszámolni. A fennforgó viszonyok azt parancsolják reánk, hogy intézményünk történetének ezen jelentős határállomásánál némán meg ne álljunk, hanem ha másként nem is, egy szerény megemlékezés keretében csak mint egy pillanatra időzzünk az eseménynél. Talán nincsen messze az idő, midőn ma elkövetett hibánkat jóvátehetjük. Az elmúlt öt háborús esztendő, az azt követett forradalmak és gazdasági életünk súlyos válsága nem alkalmas nagyobb szabású ünnepek rendezésére. Mégis, hacsak néhány szóban is, meg kell emlékeznem intézetünk ötven éves fennállásáról, ezt nem tehetem anélkül, hogy magam elé ne idézzem ama számos jótévő és a vezetők szellemét, kiknek köszönhető, hogy képesek voltunk sok száz és száz anya könnyeit felszáritani, sok száz és száz apátlan és anyátlan árvát, kik talán egyébként a sors még kegyetlenebb megpróbáltatásainak lettek volna kitéve, az életnek megmenteni és belőlük a magyar ipari és gazdasági élet hasznos oszlopait nevelni. Nevek említése nélkül idézem magam elé e jótévők emlékeit és hajtom meg előttük az emberiség köszönetének és hálájának zászlaját.

Nehéz idők közepette teszem ezt. Teszem ezt akkor, mikor rohamos fejlődésnek indult intézetünk kereteinek lényeges megszorításáról kell egyúttal megemlékeznem. A gazdasági válság, melybe hazánk került, természetesen nem kímélte meg intézetünket sem. Hiába volt öt évtized hangyaszorgalma és nagynevű elődeink szülői gondoskodása. Az, ami odakint végbement, idebent is megéreztetette hatását. Először történt, hogy a kapuinknál megjelentek kérésének teljesítésétől nemcsak hogy el kellett zárkózunk, de kénytelenek voltunk a reánk bízott árvák számát lényegesen redukálni. Nem minden lelki tusa nélkül történt ez és csak akkor, amidőn a viszonyok parancsoló szavukat fölemelték és erősebbek lettek, mint szívünk hangja, mely nehézzé tette árváink létszámát redukálni.

A sors minden megpróbáltatása dacára változatlan és megtörhetetlen bizalommal nézek a jövő elé, bizván a jó emberek áldozatkészségében és érezvén azt, hogy eme áldozatkészség nem fogja engedni a mai körülmények még további megszüntetését, hanem mihamarabb meg fogja adni az eszközöket ahhoz, hogy intézetünk újból a régi kereteket elérhesse, sőt esetleg azt még meg is haladhasssa.

Székelly Ferenc hitközségi elnök beszéde.

Mélyen Tisztelt Elöljáróság és Elnökség! A pesti izraelita hitközség nevében a legszívélyesebb üdvözlést hozom Önöknek mindannyiuknak és a fiúváház élén álló egész vezetőségnek a mai ünnep alkalmából. A pesti izraelita hitközség a fiúváházat mindenkor intézményei gyöngvének tekintette, mint olyan intézményt, amely a legtisztábban, a legmagasztosabban valósítja meg a zsidó jótékonyt, szeretetet, özvegyek, árvák felkarolását, mindazt, ami a zsidó vallásnak, az istentiszteletnek lényegét képezi. Méltóztatnak tudni, hogy a zsidó vallás legfőbb eszméi között előljárnak a megismerés, az ima és a jótékonyt (istentisztelet). A jótékonyt éppen olyan lényeges részét képezi a vallásosságnak, az emberi szív mélyén élő istenfélelemnek és jósnak, mint az ima, az istentisztelet általában. Elválaszthatatlan kapcsolatban áll az isteni eszmével is a jótékonyt gyakorlása és szilárd alapköve az istentiszteletnek. Lehetséges-e szebb gondolata a zsidóságnak, mint az árvák felkarolása, gyámolítása, nevelése, mikor a zsidó nép maga is a népek árvája? Ezért, midőn ezen árvaház fennállásának 50 éves évfordulóját ünnepeljük, engediék meg, hogy további gyarapodást kívánjak e nemes intézménynek. A hitközség, melynek élén ez idő szerint nekem van szerencsém állani, mindig a legnagyobb örömmel és lelkesedéssel fog örködni sorsa fölött és rajta lesz, hogy a szomorú viszonyok miatt fejlődésében hátráltatott intézet szebb és nagyobb legyen, mint volt.

Dr. Hevesi Simon főrabbi beszédéből.

Ahítatos gyülekezet! Ünnepelni jöttünk össze árvaházunk templomában, hogy e magasztos intézmény alapításának félszázados évfordulóján hálát mondjunk a mindenható Istennek, aki felettünk örködik s aki szent tanival Izrael gyermekeit megtanítja arra, hogy jók legyenek, gyámolítsák a gyengét, oltalmazzák az árvát, enyhítsék a nyomort és a szenvedést, letöröljék a szenvedőnek könnyeit. Az isteni törvényt megtanított bennünket arra, hogy áldozatokat hozzunk, már a jeruzsálemi templomban megvolt az égő áldozat és a mindennapi áldozat, „egy kicsiny bárány reggel, egy kicsiny bárány este, ne ragaszkodik mindahhoz, ami a tied, adj abból az oltárnak és adj abból a szegénynek”. Az aranyfényű legenda arról beszél, hogy Izrael mindig eleget tett ezen kötelességének s Isten tudja azt, mit cselekszik Izrael. Illés próféta, aki az aranyfényű legenda szerint az ember és az égi lények között áll, mert hiszen tüzes szekéren szállott a magasba, Illés próféta ma is mindig meghozza Izrael helyett a symbolikus áldozatot, egy kicsiny bárányt reggel, egy kicsiny bárányt este, ami neveztetik állandó áldozatnak. Megszűnt az áldozat, megszűnt a szentély, de ennek az áldozatnak még symbolikus értelemben sem volt szabad megszűnnie, ezért Illés próféta mindig bemutatja egy kicsiny égi oltáron azt. És elősietnek fürgé angyalok, pergament készítenek bőrből és, mint a midras beszéli, az örök áldozat pergamenjére felíratik minden jócselekedet, melyet zsidó végez minden napon. Ha el akarnám olvasni erről a pergamenről, hogy mit írt fel reá Illés próféta zsidó fiúváházunk történetéről, napok kellenének hozzá.

Bizodalunk száll az intézet női bizottságának elnökasszonya felé, aki meleg szívében az ősi vallás iránti szeretetét a legmagasztosabb erekllye gyanánt őrzi és a hölgybizottsággal egyetemben ezen intézet falai között a gyermeknevelés szent kötelességét végzi abban a szellemben, mely biztosítja azt, hogy az intézet neveltjei oszlopai legyenek a magyar zsidóságnak. Ahítatos ünnepi gyülekezet! Nehéz időkön mentünk át, megrendült az eszmék és gondolatok világa is, homályos eszmék törtek elő mély kráterekből és ma, amikor ez eszmék eltűntek és az idők megváltoztak, annál jobban átérezzük, hogy vallásra és nevelésre szükség van. Kövessük tehát az isteni irgalom példáját, hiszen a jótékonytban ismerjük fel Istenatyánk arculatát; csak az értheti meg a vallás lényegét, csak az foghatja fel az Istent, aki meglátja és megszanja a szenvedést, és jól mondják a bölcsök, hogy ha megsegíted a szűkölködőt, megjelenik neked Isten dicsőségének fénye. Jótékonytásra szükség van, kedves testvéreim! A szomorú idők ha-

tása alatt elkomorodtunk, lelkünk bezáródott, szívünk hűlni kezdett, de ne engedjük a mostoha idők hamvát rátapadni szívünkre, hogy forró szeretetét közömbösség és eltompultság váltsa fel! Az ősi, hatalmas zsidó érzés, a jótekonyság mindig emlékünken éljen, és tudjunk áldozatot hozni a szegénynek, a szűkölködőnek, az árvának; a pergamen, a melyre Illés próféta följegyzte a zsidóság mindennapi jótetteit, ne maradjon üresen a jövőben sem, a szív, mely szeretettel volt telve, ne dermedjen jéggé; a kéz, mely jótekonyságot gyakorolt, ne váljék holt, hideg kézzé. Azt mondják bölcsünk, hogy az ember kezének élő mintaképe nem az a kéz, amely rabol, sem pedig az a kéz, mely művészi alkotásokban meríti ki idegeinek ügyességét, hanem az a kéz, amely ki van nyújtva, hogy alamizsnát nyújtson, hogy árvát emeljen fel és szegényt oltalmazzon. A régi szeretettel szenteljük magunkat a nagy műnek, amelynek fejlődnie kell a jövőben is. Adjunk hálát mennyei Atyánknak, jószágos Istenünknek, hogy nem hagyott el bennünket, hogy fél évszázad alatt örökösödött irgalma árvaházunk felett s kísérelte azt épületeiről-épületeire, ki szent sugallatot és kitartást adott vezetőinek szívébe, hogy lehetővé tette közel 1300 árva fölnevelését, kik majdnem mind az Ó utjain járnak és becsületet hoznak a hazára és Izraelre...

*

Ehelyütt elismerés illeti meg Hertzka János elemi iskolai igazgatót, aki a farsori intézet felavatása óta mint annak vezetője közel 20 éven át fejtett ki buzgó tevékenységet a rája bízott növendékek javára, kiknek sorsát tőle telhetőleg mindenkor iparkodott előmozdítani.

— Dr. Fábián Béla képviselőjelöltsége. A nemzeti demokrata polgárpárt a sátoraljaujhelyi kerületben dr. Fábián Béla budapesti büntető-törvényszéki bírót, az ismert antibolsevista író jelölte. Fábián Béla dr. még a Károlyi-forradalom előtt a Pester Lloydban nagy feltűnést keltő cikkekben az orosz bolsevik rémuralom példáival óvta az ország közönségét a forradalmi szélsőségektől, a Károlyi-forradalom után pedig az Omke-ban, Omge-ban, a Keleti Gazdasági Központban, az Ügyvédi Körben és egyéb más egyesületekben tartott előadásokkal agitált a bolsevizmus ellen. A proletárdiktatura kikiáltásakor az Atheneum-nyomdában a bolsevikok lefoglalták Oroszország pusztulásáról írott könyvét, Fábiánt letartóztatták, tizennyolc napig magánzárkában tartották és aztán a gyűjtőfogházba vitték. Hat hét után szabadlábra helyezték, de mint „politikailag megbízhatatlant” „a proletárdiktatura előtt a proletáriátus uralomra jutása ellen elfoglalt magatartása miatt” internálták. Fábián Béla dr. megválasztása nemcsak a magyar liberalizmusnak, de az egész antibolsevista frontnak nagy nyeresége lesz. Ellenjelöltje dr. Meczner Tibor, Zemplén vármegye árvaszéki ülnöke, Meczner Gyula volt zempléni főispán fia, aki a zempléni keresztény nemzeti egyesülés egyik alapító tagja.

Felhívjuk Zemplén vármegye egész zsidóságát és különösen a sátoraljaujhelyi, magyar érzésű, józan, és zsidó erényei által országszerető ismert közönséget, hogy Fábián Béla jelöltségét minden erejével és lelkesedésével támogassa. Magyar érzése, liberális életösztöne és zsidó becsülete ezt diktálja minden sátoraljaujhelyi zsidónak.

Egy zsidó pap széljegyzetei.

Írta: dr. Edelstein Bertalan.

Szándékosan tévednek tehát azok, akik állítani merik, hogy a vörös terror a zsidóknak kedvezett, hogy bárhol és bármikor előnyben részesítették a zsidó felekezetet, hogy a zsidó vallást vagy közösséget különös oltalomban részesítették. Teljesen egyenlő elbánásban részesültünk. A tanácskormány kegyetlenül megvalósította a zsidók egyenjogúsítását: egyenlő jogtalansággal, egyenlő igazságtalansággal sújtotta a zsidókat és nem-zsidókat egyaránt.

A zsidóságot a bolsevizmussal azonosítani, a kettőt egy kalap alá fogni: a tények elferditése, lelkiismeretlen megtévesztése a hiszékeny tömegnek, az igazság arculesapása. A zsidóságot hűtlenséggel vádolni a magyar haza irányában rosszakartu ráfogás, egyes megtévedt és gonosz emberek bűneiért a közösséget felelőssé tenni elfogult, vagy korlátolt ítélőképesség bizonyossága.

Semmi közössége semmiféle tekintetben a zsidóságnak, a zsidó vallásnak, a zsidó felekezetnek a rémuralommal nem volt. Zsidó vallási alapon a bolsevisták nem álltak, a biblia és a hagyomány erkölcsi alapját el nem ismerték, a zsidósággal való összefüggést minden tekintetben megtagadták. Tiltakozunk ellene, hogy most mint a zsidó világnézet, a zsidó felfogás, a zsidó faj vagy a zsidó nép, a zsidó összesség képviselőiként, a zsidó lélek kifejezéseiképpen szerepeltessek őket ellenségeink. Mutassanak nekünk egyetlenegy gonosztevőt, a hóhérok, a gyilkosságra felbujtók, az ítélkezők, a vérontók közt, aki addig mint istenhívő, mint jámbor, vallásos zsidó élt. Mutassanak egyetlenegy, aki azok közül a zsidó tudományokban, tanban, törvényben, talmudban jártas ember volt; egyet, aki szorosabb összefüggésben állt volna akár tudása, akár állása révén a zsidó közösséggel. Mutassanak csak egyet is, aki a zsidó közéletben, a zsidó társadalomban, a zsidó irodalomban valamikor is szerepet játszott volna. Akkor minden érvem és bizonyítékom ellenére kénytelen lesznek bevallani, hogy a zsidó szellem, a zsidó erkölcs, a zsidó törvény, maga a zsidóság bűnös és hogy ezek erkölcsi felfogása okozta a borzalmas rombolást, a vérfürdőt s a többi gonoszságot.

Isten és emberek előtt tiszta lelkiismerettel állítom, hogy nem a zsidó vallás és nem a zsidó faj okozta ezt a katalizmát. Nem vallási és faji tényezők működtek itt közre, hanem a háború, a négy évig tartó vérontás, a maga világot megrázó, a lelkeket valójukból kiforgató szörnyűségeivel. A forradalom első napjaiban a falusi jegyzőket nem zsidók kintolták halálra, nem zsidók temették el elevenen. Nem zsidó földesurak égették el máglyán lázadó parasztjaikat.

A háború a maga vadságával, kegyetlenségével és pusztításaival az állati ösztönöket újra felébresztette az emberben. Amit vallás és műveltség hosszú évek munkájával felépített, itt megtanulta az ember ledönteni, a szentségeket megvetni, az emberéleket sem venni, idegen tulajdont is sajátjának tekinteni, az erőszakot és kegyetlenséget jogalapnak elismerni. A háborúban pusztításra buzditott lelkek nem fékezhetők háború után parancsszóra.

Az emberi lélek nem gép, mely tetszés szerint igazítható be kisebb vagy nagyobb hevességre. Ha egyszer nekieresztik, soká kell azután vallás és műveltség fékjével fékezni, míg újra magától mozog csendesebben s visszatér enyhébb lendületébe.

A vesztett háború nyomában rémek keltek életre; méregvirágok, melyek mint tartozékai mindenütt fel-

BRIKETT (kocka-SZÉN)

megrendelhető Faragó, Nép-színház-utca 16. Leméréskor figye-
ten. Szénporát megveszem vagy
brikettre átcserélhet. Telefon

burjánóznak, itt is dúsan kisarjadzottak. A velejáró fejtelenség és zürzavar már a kommunizmus előtt is felszínre segített olyan rétegeket, melyek azelőtt szóhoz sem juthattak volna.

Hát még a kommunizmus idején. „A nép alá volt vetve saját akarátának s ez súlyos rabszolgaság volt” (Anatole France). Tanulatlan, üres, hitetlen, erkölcsi alap nélkül való, lézengő, tulnyomórészt még világi tudományoktól, sőt elemi műveltségtől is ment egyének, felkapaszkodó, az alkalmat felhasználó, fontoskodó, soha az érettebb felfogású társaságban, a nyugodtabb társadalmi életben szerephez nem jutó alakok merültek fel az ismeretlenség homályából. Nagyzási hőbortban szenvedő, szereplési vágytól hajtott, a vallás és erkölcs és saját lelkiismeretük törvényeitől nem korlátozott ismeretlen nagyságok, öntelt lelkük előtt óriásoknak és titánoknak tetsző senkik, zöld ifjak és fonnyadó leányok, kétes existenciák, mint az emberiség megváltói léptek fel, de az eszméért csak mások vérért voltak hajlandók ontani.

Szörnyűségeik láttára lelkileg is szenvedett a zsidóság, — nmecsak hatásuk alatt testileg és anyagilag, — mint ahogy az anyja szenved, mikor elzüllött gyermekének rémes tetteiről értesül. Szenvet, még ha ki is tagadja, s még ha a gyermek már előbb meg is tagadta szülőit s elfordult tőlük.

Micsoda borzasztó gondolat volt a vallásos, az erkölcsi alapon álló, a tisztas, becsületes, az öntudatos és hazafias zsidó számára, hogy itt orvilkosok, rablóhordák, a lelkeket örökös rémületben tartó gazok, akiknek egy része mégis származásánál fogva vérrokona, mégis az ő fajából való, — még ha minden faji közösségből rég kivetkőzött — viszik az ország ügyeit, kavargják fel az indulatokat, forgatják fel a polgárosult társadalmat, melynek ugyan tagadhatatlanul sok hibája és fogyatkozása volt, mely sok egyoldalú s elfogult nézetet vallott, de gyökerében egészséges, életképes volt; nagy és hatalmas, fejlődésre alkalmas néplélek, az európai műveltség, a nyugati társadalmak kulturája felé igyekvő. Nyugalomra lett volna szüksége a hazának s népeinek is a szerencsétlen háboru után, mely az ország jólétét felemésztette és lakóinak idegeit felzaklatta. — a felocsudás és a fejlődés lehetőségére, a megbénított lelkekben még szunnyadó jobb érzés ébresztésére.

A rémuralom idején lelkileg megrendült a zsidóság józan, önérzetes része. Évezredek át büszke volt szenvedéseire, büszke mártíromságára. Büszke öntudattal valószínűsítette meg a bölcsek szavát: Légy az üldözött s ne az üldözők közül való. Azokra, akiket megaláznak s ők nem aláznak le másokat, akiket gyaláznak s szidalmaznak, de ők nem viszonzozzák, akiket mindenben Isten iránt való szeretetük vezérel és a szenvedést is örömmel fogadják — azokra vonatkozik a Szentírás mondata (Bírák 5., 31.): akik Istent szeretik, hasonlatosak a naphoz, mikor tündöklően felragyog. (Jóma 23a.)

(Befejező cikkem következik.)

Külföld.

Palesztina.

A palesztinai gyarmatok helyzetét ezidőszereint megnehezíti az a körülmény, hogy csak nehezen lehet vásárolni földbirtokot, hogy a mezőgazdasági gépek bevitele még nagy nehézségekbe ütközik és hogy a termékek kivitele az európai piacokra is nagyon nehézkes. A szükségleti cikkek árai roppant emelkedtek, viszont az egyiptomi font értéke 100 pennyre süllyedt le. Nagy nehézségeket okoz a lakásinség is, melynek enyhítése céljából Palesztinában is hatóságilag megállapították a lakások földmondásának nagy korlátozását, úgy hogy lakás csak a háziur saját beigazolt szükséglete esetén mondható fel. A pénz értéktelenítése ellen érdekes tervvel foglalkoznak. Eszerint új zsidó nemzeti pénzt akarnak behozni, e pénzrendszer alapját a shekel képezné, mely a frankkal egyenértékű és mely 100 perutára oszolna. Öt shekel egy dinarkeseph (ezüstdinar) és öt ezüstdinar egy dinar zahav (aranydinar), mely utóbbi az angol fonttal egyenértékű.

A palesztinahivatal statisztikát állított össze a nagyobb gócpontokban letelepedett zsidó kézművesekből és iparosok felől. Eszerint Jaffában van 6 szücs, 30 pék, 1 nyerges, 25 órás, 4 kárpitos, 6 aranyműves, Haifában 18 lakatos és kovács, 9 szabó, 20 cipész, 18 asztalos, 11 bádigos, 2 fodrász, Jeruzsálemben 7 építőmester és számos cipész. Mindezen önálló mesterek számos segédet, tulnyomó részben szintén zsidókat, foglalkoztatnak. Jeruzsálemben alakul az első palesztinai zsidó kézművesegylet is, mely már száz zsidó kézművest számlál tagjai közül, kik kooperatív alapon dolgoznak. Jelentékeny tért hódított a zsidó gyáripár. Így Jaffában nyolc vasöntőde között öt van zsidó kézen, melyek főleg új gépalkatrészek, kútkészülékek, malmok, vaspántok előállításával foglalkoznak. A gyárak munkásai majdnem felerészben zsidók. Jelentékeny visszafejlődést tüntet föl a gyöngyházipar, mely a háboru előtt 2500 személyt — kizárólag keresztényt — foglalkoztatott és jelenleg alig négyszáz személynek nyújt megélhetést.

Németország.

November 23-án tartotta első összejövetelét Bécsben az ottani zsidó kézművesegyesület, mely a kézműipar fejlesztését tűzte ki céljául az osztrák zsidóság körében. Az egyesület immár nyolcvanéves multra tekinthet vissza. Jelenleg otthonában 30 árvagyereket nevel, de sok százra megy azok száma, kik ezen egyesületben találják a legélénkebb támogatást. A megnyitó estélyt Grünwald dr. rabbi nyitotta meg, mely hatású ünnepi beszéddel.

Románia.

Mint Párisból jelentik, Coanda román tábornok december hó 10-én végre kormánya megbízásából aláírta a román békeszerződést. A szerződés a Románia területén élő nemzeti kisebbségek tekintetében megállapítja, hogy a román zsidók ugyanazon jogokban részesülnek, mint az állam többi polgárai. Ezen szerződéssel a román zsidóság egyenjogúsítása elvben el van ismervé.

Angolország

Az angol Jewish Board of Deputies október hó 19-én Lord Anthony Rothschild elnöklete alatt foglalkozott az angol képviselőház előtt fekvő „Alien bill” (Idegenekről szóló törvényjavaslat). Az elnök előterjesztette a testület tevékenységét ezen főleg a bevándorolt orosz zsidóság ellen irányuló törvényjavaslattal szemben, mely a tagok részéről éles kritikában részesült. Kifejtette, hogy az idegenek ellen tervezett merénylet nem érinti őt sem valami kellemesen és hogy angol létére is szégyeli ezen javaslatot, de kérdés, vajjon a board mint ilyen, állást foglaljon-e ezen, csak az idegeneket érintő kérdésben, minthogy ez a testület csak az angol zsidók testülete, melynek mint ilyennek alig lehet köze az idegenekhez. Az értekezlet utasította parlamenti albizottságát, hogy érintkezésbe lépjen az egyes képviselőkkel a javaslat oly változtatása tárgyában, mely az érintett

HATSCHKEK és FARKAS
optikai, fényképezési és kinematográfiai szaküzlet.

Főüzlet: Budapest, Károly király-ut 26.

Fiók: Budapest, VI., Andrássy-ut 31. sz.

Fotóclikkek és gépek állandóan raktáron. Szemüvegek, csipetők és a többi optikai áruk.

zsídnak bizonyos könnyebbítéseket biztosít. Időközben Lord Lyonel Rothschild a képviselőházban ezen határozat értelmében indítványozta is, hogy a külföldiek a bevándorlási hivatalnokok elutasító végzése ellen egy bevándorlási törvényszékhez fellebbezhessenek és hogy senkit sem szabad bírósági végzés nélkül kiutasítani. Az indítványt elvetették.

Skandinávia

Kopenhágában néhány hónap előtt megalakult a „Chiram” palesztinai szállítási részvénytársaság, mely e napokban kezdte meg működését és Palesztinában is létesített fióktelepet. Legközelebb Londonban nyílik meg e részvénytársaság egy fiókja. A részvénytársaság nagyobb mennyiségű oly árut vásárolt már be, melyekre ez idő szerint Palesztinában szükség van és október 25-én menesztette oda első küldeményét. A részvénytársaság a magánjavak szállítását is fölvette üzletkörébe.

Hitközségi élet.

— A pesti hitközség választmánya f. hó 16-án, vasárnap d. u. 5 órakor Székely Ferenc elnöklésével tartotta meg megválasztása óta első ülését. A premiérre, melynek gazdag tárgysorozata volt, sokan jöttek el. Miután elnök az egybegyűlteket üdvözölte s a jegyzőkönyv vezetőjét, valamint hitelesítőit kijelölte, fájdalommal emlékezett meg Schön Ignác választmányi tag elhunytáról. Indítványára emléket jegyzőkönyvbe foglalták és elhatározták, hogy a családhoz részvéltíratot küldenek. Ezt követte Székely Ferencnek szélesebb körök érdeklődésére is méltó elnöki jelentése, melynek lényegesebb részeit más helyen közöltük.

Az előljárásnak a közgyűlés megtartása óta folytatott működéséről Gábor Gyula dr. főtitkár alapos és emelkedett tónusu terjedelmes jelentést terjesztett elő. Az alig megalakult előljárási működését előbb a gyászos emlékű proletárdiktatura, azután pedig az ellenséges megszállás bénította meg. Előbb nem lehetett, azután pedig nem volt opportunus a választmány egybehívása. A febr. 26-iki közgyűlésen megválasztott 11 előjáró közül Domonyi Móríc lemondott. A volt elnök, Adler Lajos érdemei elismerését maradandóvá tevő előjárósi határozatok eddig végrehajthatók nem voltak. Épp így a választmány és képviselő felhitt tagjaiból a közbejött események miatt az ügyosztályok sem voltak megalakíthatók. A tanácskormány a hitközségnek majdnem összes bevételi forrásait és jövedelmei jogi alapjait megszüntette, ellenben nagyon jelentékeny terheket rótt rá. A kötelezettségek csak úgy voltak teljesíthetők, hogy az értékpapírokra átmeneti kölcsönöket vettek föl. A hitközségi intézményeket is meg kell tisztítani a proletárdiktatura salakjától, sőt, mert jövedelmeiket is értékpapírok szolgáltatták, melyekből bevétel most nincs, a mai válságos helyzetből is a hitközségnek kell ez intézményeket átsegíteni. Az elmúlt nyolc hónap alatt tatarozni kellett a páva-utcai templomot huszezer korona költséggel, mely összeget a IX. kerületi hívek jórészt önként fedezték. Az Izr. Orsz. Irodáját, melynek minden értékét elkobozták, a hitközség 10.000 koronával segítette ki s a diktatura idejében irgalmatlanul elzavart szegény galíciaiak segélvezésére Budapesten s a rendeltetési állomásokon 17.000 koronát fordítottak. A fehér pénz devalvációja 68.000 koronával s az alkalmazottak egy havi fizetésének összegével terhelte a pesti hitközség pénztárát. A hitközség lehetetlen anyagi helyzetén hosszabb lejáratú amortizációs kölcsönrel kíván segíteni. A jelentés ezután a proletárdiktatura felekezetteljes eljárásának sorozatát állapítja meg. A hitközségtől az 1895. évi ok-

tóber 1-ét megelőző időből származó anyakönyveket is elvették. A köteles vallásoktatást és az adószedést eltiltotta, likvidálta a hitközség intézményeit, elszedte ingatlanait, lefoglalta ingóit, sőt még nyugdíjpénztárát is. Az előljárási és képviselőtestület tagjai közül tuszokat szedtek, a tisztviselőket forradalmi törvényszékekkel fenyegették, a székházban helyiséget rekviráltak, fegyverek után kutattak. A hitközségnek 400 főnyi alkalmazottja a proletárdiktatura alatt is teljesítette kötelességeit s az igazoló eljárás kevés kivételt talált köztük. Mivel a hitközség újjaalakulására a proletárdiktatura idejében új alapok nem jelöltettek meg s a vagyontalanná tett hívek önkéntes adományokkal sem tarthatták volna fenn a hitközséget, az előljárási június 30-án kénytelen volt az összes alkalmazottakat szolgálatukból elbocsátani. A szédelgő népbiztosok megtagadták a munkások és alkalmazottak javadalmának és a nyugdíjasok illetményeinek kiutalását. A diktatura letörése után az önként eltávozott végleges tisztviselőknél és a háború alatt munkába fogadott ideiglenes alkalmazottakon kívül az összes alkalmazottakat visszafogadtuk. A jelentés a hithagyásokról is kíméletlen szavakkal emlékszik meg. Nem egészen 5000-re teszi a folyó évben kitérték számát.

Pontos adatokat az év végére remél, amikor az érseki helynök kilátásba helyezte, hogy beszolgáltatja azon kitérték névsorát, akik ez ellen nem tiltakoznak. A proletárdiktatura megszűnése után fékevesztett felekezeti reakció következett. Az előljárási társadalmi segélyakciók megindításával igyekezett az ártatlan szenvedők sorsát enyhíteni. Beadványokkal és közvetlen közbenjárással fordultak József főherceghez, Friedrich miniszterelnökhöz, a hadügyi, belügyi, vallás- és közoktatásügyi miniszterekhez, a főkapitányhoz, fellelmentésekkel az államügyészséghez, érintkezésbe léptek Csernoch János hercegprímással. A jelentés megnyugvással állapítja meg, hogy a felekezeti gyűlölködés erőszakos hullámai enyhültek és minden jel arra vall, hogy a felekezeti üldözés újabb kitörésétől tartani nem kell. A jelentés közli ezután a pesti hitközség előljárási ágának azt a deklarációját, amelyet a kommunistákkal való azonosítás ellen annak idején az Egyenlőségben tett közzé. A jelentés végül megemlékezik az iskolaügy jelenségeiről. A szénhiány miatt a fiúiskolában beszüntették a tanítást, de a leányiskola tantermeiben felváltva egyik nap a fiú-, másik nap a leány növendékek kapnak oktatást. A főnökökre térve elmondja a jelentés, hogy a pótimaházakat csökkentették. Az isintiszteletek a tett óvóintézkedések nyomán zavartalanul folyhattak le. A helyzetnek a jövőben várható konszolidációja után az előljárási demokratikus alapokra fektendő hitközség megalapozásához fog látni és az alapszabályokat megfelelően átalakítja.

A jelentéshez elsőnek Mezei Móríc dr. szólott. Köszönetet mondott a hitközségnek, hogy lehetővé tette az iroda működését a szovjet alatt és a 10.000 koronát kölcsönnek tekinti. Az Irodától elrekvirált összegeket a vallás- és közoktatásügyi miniszter már visszautalta, de az állampénztár nem tudta kifizetni. A jelentést elfogadja.

Friedmann Ignác dr. javasolja, hogy az előljárási jelentést, melyet különben elfogad, ezentul előre küldjék meg az előljárási tagjainak. Egyébként a kitérő gyávák iránt érzett határtalan megvetést nem látja eléggé a jelentésben kidomborítva, pedig ezt különösen azok érdemelték volna meg, akik március 21-ike után tértek ki. Javasolja, hogy a kitérők névsorát ezentul tegyék közzé a felekezeti sajtóban s hogy ha ennek

valamely rendelet nem állja útját, kényszerítsék a kitértek gyermekeit zsidó hitoktatásra.

Pető Sándor szerint a jelentés előzetes közlése fölösleges. Csak a kivételes állapot okozta, hogy a jelentés ma terjedelmes. Máskor ez nem lesz. Hosszasabban és találóan foglalkozik a nálunk mutatkozó antiszemizmussal, mely nem a bolsevizmus következménye, hanem gazdasági harc azok érvényesülése érdekében, akik kereset nélkül maradtak, vagy nagyobb jövedelmekre óhajtanak szert tenni. A kitérésekre is talál magyarázatot. Akik mint zsidók mindent elértek, végre nyugodnak érzik a zsidóságot — és attól szabadulni igyekeznek, hogy fesztelenebbül érvényesülhessenek. Nem kell félni a kitérőktől, a zsidóság új erőket merít saját forrásaiból és a régi törzs új ágakat hajt. Az antiszemita csapásokat és a kitéréseket a zsidóság kiheveri. De a tanulságokat le kell vonni. A zsidóságnak egységesnek kell lennie. Nem szabad felekezeti vagy faji táborokra oszlania és önérzetet kell tanusítania a politikai állásfoglalás terén. Minden zsidónak kötelessége a demokratikus irány támogatása, amit nem pártszempontból mond. Mindenütt a demokrácia vezet. Nálunk is azé a jövő.

Szabolcsi Lajos dr. az előjáróság jelentését kiegészíteni kívánja azzal, hogy jogvédő-irodát létesítettek, mely több mint 3000 esetben teljesítette földadatait a jogsegély, az élelmezés és menedékhely dolgában. Ezt az irodát Dombóváry Géza dr. vezeti önzellenül. Ajánlja, hogy jegyzőkönyvi köszönetet szavazzanak neki. (Általános helyeslés.)

Miután még Friedmann dr. és Pető dr. tisztázták politikai felfogásukat, az elnök megállapította, hogy az előjárósági jelentések előzetes közlése fölösleges. A jövőben kevesebb jelenteni való lesz, mert sürűbben lesz választmányi ülés. A kitérésekre vonatkozó javaslatokat kéri az előjáróságnak kiadatni. Kijelenti, hogy — mint zsidók — demokraták vagyunk, demokratákat a keresztények közt is kell toborozni. Egyébként az eljárási mód: suaviter in modo, fortiter in re.

A tisztviselői segélyekre vonatkozó jelentésében Kramer M. titkár közölte, hogy az 1919. év folyamán ilyen címen 915.991 K 68 f.-t folyósítottak havi részletekben.

A zsidó gimnázium ügyéről Feleky Béla dr. tett jelentést. Elmondta, hogy a tanügyi kiadások, a vallásoktatások nélkül, 700.000 K-ra rugtak. Mivel egyre növekedtek, kérdésessé vált, hogy a hitközség iskolái fenntarthatók-e. Mivel elemi iskolák fenntartása — ha általában nem adhatunk gyermekeinknek egyenlő zsidó tanítást — nem hitközségi feladat, mivel továbbá a zsidó gimnázium felállítása — tekintettel arra, hogy az első osztályokba gyermekeinket nem igen vették föl — égető szükség és mivel a zsidó hitközségnek a zsidó gimnáziummal szemben kötelezettségei is vannak, kellett utat és módot találni a zsidó gimnázium megnyitására. A Freystädter-, Wahrmann- és Taubféle gimn. alapítványok öt millió korona értéket képviselnek. Ezt elveszíteni nem szabad. A zsidó gimnázium első osztályait már a f. év szeptemberében megnyitottuk, de a polgári fiu- és leányiskolákat fokozatosan be fogjuk szüntetni. A terv az, hogy mintegy másfél millió koronáért a Freystädter-alap terhére megveszik a Wesselényi-utcai iskolaépületet. Az elemi iskola fenntartható lesz, de a polgári iskolák költségeit a gimnáziumokra fogják fordítani. A kultuszminiszter egyelőre két feltétel alatt megengedte a gimnáziumok megnyitását. Az egyik, hogy soha segélyt nem ad,

mint tiltakozásunkra megtudtuk, nem speciálisan a mi iskolánknak szóló kikötés, hanem Jankovics ideje óta szokásos szerződéses megállapodás. Egyelőre négy osztály nyílt meg, mind első, két fiu és két leány parallel-osztály. Körülbelül 200 a tanulók száma. Csupa kitűnő. Bánóczi és Munkácsi csodálták is a kitűnő anyagot. Tandiját valamennyien fizetnek. Akik nem tudták, azokért is mások fizették be a díjakat. Tandijmentes nincs. Befolyt tandijban 60.000 K és templomadományokból 124.000 K. Igazgatóvá Heller Bernátot választották. Mellette ott van Waldapfel János és Stern Ábrahám, ami mutatja, hogy a polgári iskola tanárai is átvehetők. Szombaton és zsidó ünnepeken oktatás nincs. Más ünnepnapok közül csak a nemzetieket kell betartanunk. Vallásoktatásra heti öt órát fordítunk.

Mezei Mór, Kecskeméti Adolf és Friedmann Ignác dr. felszólalásai után Feleky előterjesztését egyhanguan elfogadták, a tett intézkedéseket tudomásul vették.

Lederer Sándor dr. alelnök azután a chevra kadisa ügyéről referált. A chevra kadisa erőinek fejlődésével a kapocs, mely a hitközséghez fűzte, lazult. E kapcsot erősíteni kell s a hitközség anyagi terheinek viseléséből a jótékonyság terén a chevranak nagyobb részt kellene vállalnia. E végből tárgyalást kezdett a chevrával és kezdeményezésének tudomásvételét kéri. Az elnök és Mezei Mór dr. hozzászólása után ez megtörtént.

Az előjáróság ezt követőleg Szabolcsi Miksa, az Egyenlőség megdicsőült szerkesztője és Kohn Arnold templomelőjáró emlékére elrendelte a hazkórát.

Lederer Sándor dr. jelentést tett a templomelőjárói és kórházi bizottsági elnöki tisztségek betöltéséről. Az előjáróság a lezárt és megürült mandátumokat a következő régi és új emberekkel töltötte be:

Gábor Gyula dr. főtitkár referátuma alapján tudomásul vették, hogy két tisztviselővel szemben fegyelmi eljárást kellett alkalmazni s hogy egy-két tisztviselőt meg kellett inteni.

Kramer M. titkár következő előterjesztése a hitközség pénzügyeivel foglalkozott. Az 1914—1919. évek közt 1,121.000 korona deficit merült föl, hadikölcsönökbe, nagyobbbrészt lombardirozás útján, 1,900.000 koronát fektettek és a folyó kiadásokra az intézmények számára is fel kellett venni lombard-kölcsönt 2,483.000 koronát. A szükséglet tehát 4—4.5 millió korona kölcsön volna. Erre kaptak is ajánlatot 50 évre 5½%-os amortizációra. Fölhatalmazást kér, hogy a közgyűlés elé a kölcsön felvétele tárgyában javaslatot terjeszthessen. Friedmann Ignác dr., Krémer József dr. és Székely Ferenc hozzászólása után a felhatalmazást megadták.

Grauer Vilmos dr. előjárónak ezt követő előterjesztése a hitközség intézményei számára felveendő kölcsönnek szólt. 5—6 havi szükséglet fedezéséről van szó; amíg az intézmények jövedelmei újra fedezhetik a szükségletet. Az intézményeket zsidó szellemben rekonstruálni is kell. 5—6,000.000 koronára van szükség, előzetes felhatalmazást kér ilyen kölcsön szerzésére. Egyhangulag megadták.

Végül még Lederer Sándor dr. tett két előterjesztést. Az egyik a templomkerületek felállításával és a kerületi rabbik alkalmazásának lapunkban már ismertett tervét körvonalozta, másik az Egyenlőségen már szintén jelentett kóserhus-ellátás új szempontjait közölte nagy vonásokban előzetes hozzájárulás végett az előjárósággal. Mindkét előterjesztést egyhangulag vették tudomásul.

Székely Ferenc elnök a tartalmas előjárósági ülést este 8 órakor rekesztette be.

HIREK.

Jövő számunk január 1-én jelenik meg.

— Leszlauer Gyula akciója. Mint már múlt számunkban megírtuk, Leszlauer Gyula, a fővárosi mézsárosipartestület elnöke, a hitközség képvisleti tagja, lelkes felbuzdulásban vállalkozott rá, hogy röviden gyűjtés útján előteremti a két legjobban nyomorgó zsidó intézmény, a zsidó kórház és a Bródy-kórház *félmillió deficitjét*. Leszlauer Gyula energiája, zsidó lelkesedése, tettekéssége a mai nehéz időkben is csudákat művelt a gyűjtésben. A zsidó szív megérezte, hogy szép és fontos humánus érdekről van szó: hogy akkor, mikor a közkórházakból kiteszik a zsidó orvosokat és sanyargatják a zsidó betegeket, fenn kell tartani minden körülmények közt a zsidó kórházakat. Leszlauer akciójában az első napokban több mint *kétszáz ezer korona* gyűlt össze.

Mint értesülünk, a nemes akció nem marad eny nyiben. Leszlauer Gyula folytatja gyűjtését és sorra kerülnek a többi megviselt és nyomorgó zsidó intézmények is s így ez áldásos és nagyjelentőségű gyűjtés *hivatva van talpraállítani és fenntartani a pesti zsidó intézményeket*.

— Orphanides Anthimos görög archimandrita nyílt levele az antiszemitizmus ellen. December 7-én, a Vigadóban megtartott antiszemita-gyűlésen Kmoskó Mihály teológiai egyetemi tanár izgató beszédet tartott a zsidók ellen. A beszéd alkalmából dr. Orphanides P. Anthimos archimandrita és budapesti görög plébános a Pester Lloyd december hó 12-én megjelent 246. számában feltűnést keltő nyílt levelet, intézett Kmoskó Mihályhoz. Levelét azzal kezdi az archimandrita, hogy amit Kmoskó a gyűlésen mondott, arról alig lehet elhinni, hogy keresztény pap és teológiai tanár mondta, annyira távol áll a keresztény tanításoktól. Nem foglalkozik azzal az ellenmondással, amellyel Kmoskó a zsidókat egyrészt a cigányokhoz és a beduinokhoz hasonlítja, másrészt azonban megállapítja róluk, hogy mindenütt a nagy világon asszimilálódtak, hanem bírálat tárgyává teszi Kmoskónak azt a másik könnyelmű megállapítását, hogy a szemitákat az anarchiára való hajlamosság jellemzi. Orphanides véleménye szerint a zsidók története ennek pontosan az ellenkezőjét szemlélteti. Mindenütt, állítja Kmoskó, hogy a zsidók csinálták a forradalmakat. Valószínű tehát, hogy Cromwell, Mirabeau, Franklin zsidók voltak. A görög forradalmakban sem játszott vezető-szerepet egyetlenegy zsidó sem. Ha a legujabb, orosz, német és magyar forradalmi mozgalmakban részt vett is több zsidó, ebből még nem lehet azt a következtetést vonni, hogy a forradalom az ő művük. Nem lehet jóhiszeműnek tartani egy egyetemi tanárt, írja az archimandrita, aki azt állítja, hogy egy maroknyi zsidó forradalmosítani tud millió és millió embert. Ez csak úgy lehetséges, ha az oroszok, németek, magyarok megszámlálhatatlan millióiban is meg van a hajlandóság a forradalomra. Másként nem. Ami pedig a bűnösség kérdését illeti, a forradalmakban nem az izgatók az igazi bűnösök, hanem azok az államférfiak, akik könnyelműségükkel odáig juttatták az országot, hogy a forradalomnak, mint egy történelmi szükségszerűségnek *ki kellett törnie*. Orphanides tanulmányának is beillő nagy cikkének második részében ragyogó készséggel, meggyőző erővel s az adatok kiemeríthetetlen gazdagságával bizonyítja, hogy a szentírás mennyire kötelességévé teszi az igazi kereszténynek, hogy a zsidókat, a zsidóságot szeresse és megbecsülje. A eikkiró végül kijelenti, hogy a maga ré-

széről a legnagyobb készséggel támogatja a keresztény irányzatot, de olyan irányt, amely Jézus tanításaival ellenkezik és erőszakosságokra építi a világ s az állam rendjét, nem támogathat.

— A kisebbségek és az egyházi autonómiák védelme a békeszerződésben. A magyarországi protestáns felekezetek, a reformátusok, evangélikusok és unitáriusok mindent elkövettek, hogy a hódítókként föltépő nemzetségekkel szemben megfelelő védelmet találjanak hivaik számára. Egy 25 tagból álló bizottságuk körülbelül egy évvel ezelőtt, ugyanakkor, amikor a zsidó hitű magyarság Magyarország egysége érdekében memorandummal fordult külföldön élő hitteleinez, külföldre utazott, hogy a protestáns fejedelmeket és a protestáns hitélet külföldi vezéreit megnyerje Magyarország és az ország megszállott területen élő protestáns magyarság számára. Utjuk, mint a P. H. most jelenti, eredménnyel járt, olyannal, amely békeszerződésünkben kifejezésre fog jutni. A protestáns küldöttség eljárt a svéd és az angol királynál, pártfogást talált a holland királynőnél és a dán anyakirálynőnél, Bernadotte svéd hercegnél, akinek a nagy keresztény mozgalmakban világszerte óriási befolyása van, nemkülönben Söderbron upsalai érseknél, valamint Hollandia és Svájc más egyházi és világi vezéreiből és végül a több mint száz millió lelket egyesítő presbiterianus világszövetségnél, melynek a vezető emberei nyolc évvel ezelőtt megátogatták Magyarország jelentősebb protestáns gócpontjait és közvetlen tapasztalatból is meg tudják ítélni a magyar kérdés fontosságát. E kérdéssel Nagybritanniában számos gyűlés foglalkozott és az angol protestánsok ugynevezett magyar vasárnapokat is rendeztek, melyeken egyházi szónoklatokban ismertették a magyarság helyzetét. Anglia és Amerika érdeklődését külön delegátusokból is igyekeztek kielégíteni, akik mint Morehead teológiai tanár és Hall J., meg Macdonald angol lelkészek, továbbá Smuts angol generális a helyszínen is tanulmányozták a magyar kérdést. Protestáns egyházi körök értesülése szerint a magyar békeszerződés tervezetében, mindeme akciók következtében, két nevezetes kikötés került. Az egyik, hogy az angol kormány Smuts tábornok javaslatára a velünk kötendő szerződés tervezetében fölvetette a nemzeti kisebbségek védelmét és az egyházak, valamint az iskolák teljes autonómiájának védelmét. Bármiként döntsön is az entente legfőbb tanácsa Erdély területi hovatartozásáról, az az egy nem kétséges, hogy az ott lakó magyarság részére a törvény előtti jogegyenlőség, valamint a *politikai és polgári jogok* teljessége biztosítva lesznek. Mivel nem lételezhető fél, hogy a zsidó hitűek, mint egyházi kisebbség és a magyarság integrans része más, hátrányosabb elbánásban részesüljenek, mint a protestáns felekezetű magyarság, a békeszerződés tervezetének itt ismertetett kikötéseit a magunk szempontjából is megnyugvással vehetjük tudomásul.

— Radó Vilmos, egyik legkiválóbb pedagógusunk, a napokban 74 éves korában elhunyt. A tudós az állami tanítónőképzőnek volt a tanára, majd később címzetes igazgatója. A magyar irodalmat tanította. Számos igen jó szakmunkát írt. Általában széles látókörű, igazi kultúremler volt, akire tanítványai mindenkor kegyelettel fognak emlékezni. Farkas Pál dr., volt orsz. képviselő, apósát vesztette el benne.

— Lederer Sándor dr. gyásza. A pesti hitközség kultuszfelügyelő-alelnökét, Lederer Sándor dr.-t súlyos csapás érte. Hitvese, szül. Herzfelder Sarolta, f. hó 10-én befejezte áldásos életét, melyet hitvesi és anyai szerelet, valamint a szegények támogatására irányuló sok jó eszelekedet tett tartalmassá. Végeláztessége f. hó

12-én ment végbe, megillető nagy részvétellel. Utolsó útjára a pesti hitközség egész előjárósága elkísérte. Hozzá tartozóitól és tisztelőitől Adler Illés dr. pesti rabbi bucsuztatta szárnyaló, színes beszéddel.

— **Adományok.** A héten hozzánk beérkeztek: A zsidó magyar főiskolai hallgatók részére: N. N. 20 K, Schäfer István 20 K, Fehér Ernő 50 K, Bramer Frigyes 50 K, Just Simon 50 K, dr. Neumann József 100 K, Beck Emil 160 K, Kohn Lipót 100 K, Verő-féle iskolák növendékei Chanuka-ajándékkul 1689.50 K. — A pesti izr. fiúárva-ház részére: Fehér Ernő és Bramer Frigyes 150 K, Just Simon 50 K. N. N. 50 K, Horváth Laura 10 K. — Az izr. agg nők részére Winter Izidorné 20 K, Fischhof Jónásné 20 K. — A pesti izr. leányárva-ház részére: N. N. 50 K. — Az izr. vakok intézete részére: Horváth Laura 20 K. — Az izr. siketnémák intézete részére: Horváth Laura 20 K, Schlesinger Gyuláné 20 K. — A palesztinai szegény zsidók részére: Grád Mór 50 K. — A fogságból hazatért katonák részére: Berger Gáborné 200 K, dr. Pajor Sándor 20 K, Rotter N. 20 K.

— **Zsidó aviatikus halála.** A szászországi Chemnitzből jelentik: A szász sportvilág a napokban egy tekintélyes tagját, a zsidó származású Spiegel Pál kísérte utolsó útjára. Spiegel az aviatika terén korszakalkotó tevékenységet fejtett ki. Közel nyolcszáz légitúrást tett, amelyeknél igen gyakran életét is veszélyeztette. A világháborúban, hatvankét éves korára, önként belépett a müncheni 1. sz. bajor léghajós zászlóaljba és számos kitüntetésben részesült. Temetése a chemnitzi zsidó temetőben ment végbe.

— **Stein Lajos.** A német irodalmi világ november hó 12-én ünnepelte a „Nord und Süd“ híres folyóirat szerkesztőjének, dr. Stein Lajos tanár 60-ik születésnapját. Dr. Stein Lajos magyar származású, 1859-ben született Erdőbényén. A berlini és hallei egyetemeken bölcsészeti tanulmányokat végzett és 1885-ben Zürichben, ahol akkortájt mint rabbi működött, a bölcsészet magántanára lett. 1891-ben rendes tanárnak neveztették ki a berni egyetemen, melyen 1910-ig önkéntes visszalépéséig működött. Tanári tevékenysége mellett gazdag irodalmi tevékenységet is fejtett ki. Művei közül ismertebbek: „A stoa pszichológiája“, „Leibniz és Spinoza“, „Nietzsche Frigyes“, „A szociális optimizmus“, „A szociális kérdés a bölcsészet világításában“. 1887-ben Zeller Edével megállapította a bölcsészet történelmének archivumát. Tíz év óta Berlinben él, hol a „Nord und Süd“ folyóiratot szerkeszti. Stein dr. élénk érdeklődést tanúsít a zsidóság iránt is, melynek számos intézményében vesz tevékeny részt. „Dualizmus vagy monizmus“ című művében behatóan foglalkozik a zsidó-kérdéssel is.

— **Clémenceau új titkára.** Clémenceau eddigi titkárát, Georges Mandell, képviselővé választották. A francia miniszterelnök helyébe újból zsidót nevezett ki titkárává, René Wormsert, az ismert publicistát és politikus.

— **A magyar zsidó mártírokért.** Jeruzsálemből jelentik, hogy az ottani magyar hitközség a szentély megmaradt híres nyugati falánál (Köszel maarovi) gyászistentiszteletet rendezett a magyar zsidó pogromok áldozataiért.

— **Házasság.** Fantus Géza, tekintélyes erzsébetfalvi gyáros, a napokban nőül vette Zeiger Adolf kossuthfalvi kereskedő leányát, Olga kisasszonyt.

— **Zsidó képző- és iparművészeti kiállítás.** A pesti zsidó hitközség főiskolájában f. é. december 25-ikén megnyílik a zsidó képző- és iparművészeti kiállítás, melyet a magyar zsidó diákszövetség rendez. A kiállítók az ipar- és képzőművészeti főiskolák növendékei. A műtárgyakat szakértőkből álló zsűri bírálja el. A kiállított darabok eladók, amire külön is felhívjuk a közönség figyelmét.

— **Önkéntes kultuszadóztatás.** (Levél a szerkesztőhöz.) Az „Egyenlőség“ november 2-iki számában a pesti izr. hitközség pénzügyi előjárója a hitközség anyagi helyzetét, a jövőt illetőleg, aggasztónak jelezte. Ugy véli, hogy az anyagi helyzet szanálása jelenleg érvényes adózási rendszertől nem várható s át kellene térni az önkéntes adózás módszerére. Egyes érzelmekkel olvastam ezt a nyilatkozatot. Egyrészt szomorúság fogott el, hogy hitéletünk adott keretei, a mostani sivár idők ellensúlyozásaképp kívánatos tágitás és mélyítés helyett, anyagiak hiányában esetleg szűkülnének, viszont örömet éreztem azon, hogy az intézők, a súlyos helyzetből való kivezetésre alkalmas eszközök után kutatva, véleményem szerint, célravezető uton haladnak. El nem vitatható tény, hogy a hivatalos adóalany-felkutatási és megadóztatási módszerben, szem előtt tartva a hitközségnek a hitéletet szolgáló szerveinek jelen működési terét és mértékét, bizonyos mérvű igazságtalanság rejtőzik, mely a rendszert alkalmatlanná teszi arra, hogy az emerekből a hitélet iránt bennük szunnyadó áldozatkészséget teljes mértékben kiváltsa. Ez a felhogás már régen gyökeret vert bennem s ezért lelkesedéssel fogadtam az önkéntes adózás eszméjét. Az időpont, úgy vélem, alkalmas az újításra. Sokakban az anyagi korszellelem elfojtotta zsidó-érzés fölébredt, megerősödött, mert megtisztult a kishitűek, a lélekben már rég idegen, elfajzott hajtásoknak a zsidóság ősi fájáról való lehullása nyomán. Az önkéntes adózás bizonyos mértékig visszatérést jelent a zsidóság ősi szokásához, az intézmények társadalmosításához, mely más tényezőkkel egyetemben lehetővé tette a zsidóság fennmaradását politikai államtest nélkül is. Azért nem kell attól tartani, hogy a hagyományokon csügghető zsidóság az önkéntes adózástól, mint újítástól, idegenkedni fog. Régebben fényesen bevált ismeretség állott itt fenn. Ismét utját kell egyengetni a régi ismerősöknek, hogy egymásra találjanak. A kérdés lényege tehát az, hogy a korszellemet tekintve, mivel lehetne az újból járandó régi utat jól és tartósan kikövezni. Az önkéntes adózót a mai időben erősen domináló emberi érzésnél, az önértéknél kell megfogni. Segédeszközüll hívható a bennünk, zsidókban, a hosszú, évszázados elnyomatás folytán, minden ősi demokratikus érzés dacára, erősen kifejlődött társadalmi megtiszteltetés utáni vágy, mely balzsamként hat sokat zaklatott, megkínzott emberi méltóságunkra. Tehát a hitélet iránti érdeklődést és ennek folyamánaképp az önkéntes adózásra való készség életrekelését és felkutatását — már eleve kirekesztve a bizonytalanságot — két tényezőre lehet alapítani. Az egyik tényező volna az anyagi jogkapcsolat az önkéntes adó és a hitközség valamely létező, esetleg létesítendő intézménye között, a másik tényező az erkölcsi jogok kiterjesztése. Mind a két kapcsolatot egyenes arányba volna állítható a felajánlott adó mértékével. A hitközség a vázolt módon biztos alapját teremthetné meg az önkéntes adózásnak és ezzel a rendszerből kirekesztendő a kísérletezés jellegét. Winter Izidor, felügyelő.

* Mindazok, kik börtönszolgálatban szenvednek, okvetlen vegyék meg a Czaich-féle „Kontrakulin“ kenőcsöt, biztosan használnál. Kapható mindenütt.

Fölhívás a Zsidó Főiskolai Hallgatókhoz!

A Zsidó Magyar Főiskolai Hallgatók Orsz. Szövetségének énekkara megalakult Burger Lajos karnagy vezetésével. Az énekkart 100 tagu vegyeskarrá akarjuk kiegészíteni. Felszólítjuk azokat a zsidó főiskolai hallgatókat és hallgatónőket, akik az énekkarban részt venni óhajtanak, hogy (minden hétfőn és csütörtökön délután 5 órakor) jelentkezzenek.

A Zsidó Főiskolai Énekkar elnöksége.

Amerre a tutajok úsznak...

A Bál Sém legszebb legendája.

I.

A Búg mellett, egy kis városkában, élt egyszer egy házaspár, amelyet a Jóisten nem áldott meg gyermekkel. Mindazonáltal a házastársak egyike sem gondolt arra, hogy elváljon a másiktól, Smuel és Trajne-Mirl rendületlenül együttmaradtak s együtt éltek a nap alatt.

A kis város lakói ezen nem akadtak fenn és nem akadt fenn a papi bíróság sem, mindenki tudta, hogy a férfi lelke milyen mélyen és elválaszthatatlanul összeforrott az asszonya lelkével és hogy az asszony szívét örökre az urának adta és azt is tudta mindenki, hogy már egymagában ez a szó: elválni, mindkettőjük számára egyértelmű lenne a halállal.

Ha gyermekük nem is volt, de Smuelt, aki kereskedéssel foglalkozott és fatutajokat usztatott Danzig felé, talán kárpótlásul: minden másban szinte üldözte a szerencse. Mindenki tudta: mikor kezdődött, honnan származott, min alapult a Smuel szerencséje.

Egyszer régen, amikor Smuelt még nem vetette fel a jólét és Trajne-Mirl még nem viselt gyémántfülbevalókat a fülében, hanem Smuelnek mindössze csak egy kis faüzlete volt s két-három tutaját nagykereskedők szállítmányaihoz kapcsolva usztatta a Visztulán, kis faházikóban laktak s a háznak szalmából volt a teteje, még ebben az időben történt, hogy a Bál-Sémet egy péntek estén utja a Búg-parti kis városkán át vitte hazafelé s kocsijának a tengelye — ilyen szerencse érjen valakit! — éppen a Smuel házának az ajtaja előtt tört el. Smuel és Trajne-Mirl megjelentek a küszöbön és noha nem is sejtették, ki az, akit a véletlen épp az ő házuk előtt szállított le kocsijáról, meghívták házukba az idegen zsidót s a bognárért küldtek, hogy az rendbehozza a tengelyt. Még mielőtt elkészült volna azonban a kocsi, az óra hatot ütött. Bál-Sém nem utazhatott tovább s a szombatot Smueléknél kellett eltöltenie. Smuel vendégszerető természet volt, ami pedig Trajne-Mirlt illeti, ő szíves szóval és nyílt szívvel fogadott minden vándort és utast. S ezen a napon felvirradt számukra a szerencse hajnala. Bál-Sém ugyanis ettől a naptól kezdve, valahányszor utja a városkán át viszi őt, mindig betér a házaspárhoz, akiknek a szerencséje napról-napra tündöklőbb és csodálatosabb. Évről-évre nő Smuel tutajainak a száma és Trajne-Mirl évről-évre több és több gyöngyfüzérrel ékesíti a nyakát. És a házuk is egyre tágasabb, egyre nagyobbodik, egyik szobát a másik után építik s két külön szoba készül a magas vendég személyes használatára. A szalmafödél helyét palatéglák foglalják el s a ház csakhamar egy teli kehelyhez válik hasonlatossá.

Smuel házában valósággal rajzanak a kereskedők. Ha megkezdődik az olvadás, a szomszéd városkák hajósaiból egész minjen gyűlik össze ott s a falukból csapatostul jönnek a tutajosok. A kamrák teli vannak utravalóval s az udvarból mindig újabb és újabb deszka- és gerendarakásokat vontatnak a folyóhoz. Smuel bankjegytárcája napról-napra hizik. Az ő fájának a legnagyobb áradás sem árt és tutajaival szemben a legdühösebb szél is tehetetlen. Ha későn indulnak is utjukra a tutajok és ha tulságosan korán köszönt is be a tél: a Smuel tutajai áttörnek a jeget s biztosan elérnek rendeltetésük helyére. Smuel pedig mindig újabb és újabb erdőket vásárol. Sok pénze van kúnn, adósoknál. Az imaház keleti fala mellett dísz-

hely várja őt s Trajne-Mirl az asszonyok számára elkerített padok legelsőjében foglal helyet, rögtön a rács mögött. És ha Bál-Sém a városba érkezik, órák hosszat Smuel házában időzik s a gazdával beszélget. Órák hosszat beszélgetnek egymással, Smuel és a Bál-Sém. Nem hangzik ez úgy, mint egy mese?

Miről tud Smuel Bál-Sémmel beszélni? Miről? Alighanem az üzleteiről beszélget. A Tórához és a kabbalához ugyanis Smuel nem sokat ért. Ha azonban ennyit beszélgetnek, vajjon miért nem kéri Smuel a Bál-Sémet, hogy az az Uról gyermeket eszközöljön ki a számára?

Egészen bizonyos, hogy ha csak egy szót is szolt volna Smuel gyermek után való vágyáról Bál-Sémnek, Bál Sém teljesítette volna a házaspár kívánságát. Smuel azonban egy szót sem szolt. Egy szót sem. Miért nem? Azért nem, mondták az emberek, mert a feje üzletekkel van tele. Már azt sem tudja, hogy mit kívánjon. Csoda-e, ha ez bosszantja az embereket? Nem csoda. Smuel végre is már nem fiatal ember és senki sem tudhatja, hogy mikor szőlítják el ebből az árnyékvilágból? Az emberek célzásokat tesznek. Az imaházban, a délutáni s az esti imádság között, vagy a piacon meghuzza valamelyik jó barátja a Smuel kabátja szélét s megkérdi:

— Igaz, amit beszélnek, Smuel?

Smuel azonban nem válaszol s vagy elfordul, az arcán szomorú mosolylyal, vagy másra tereli a szót. A barát pedig hazatér s nem győz csodálkozni Smuel furcsaságán.

Az asszonyok viszont így szólnak:

— Hallatlan!

És Trajne-Mirlt veszik elő. A nők imaházban, esküvőn, ünnepnap vendégségkor összetalálkoznak s ők már nyíltabban teszik szavá a dolgot.

Édes Istenem, a férfi csak férfi, mondogatják az asszonyok s a férfiak mindig csak üzleteken jár az esze. De te: Trajne-Mirl! És értésére adják, hogy az ember nem él örökké és hogy egy nő sem marad örökké fiatal. De ha fiatal maradna is: eljön az idő, amikor minden férfin megtörik a női szépség varázsa. És minél később eszmél föl, józanodik ki valamelyik férfi, annál rosszabb az a gyermektelen asszonynak. De Trajne-Mirl természete is olyan csak, mint az uráé. Csak mosolyog és hallgat ezekre a beszédekre s másra tereli a szót.

Nem ok nélkül mosolyog és hallgat. Tudja jól, hogy mit jelent ő az ura számára. De azért mégis csak asszony és a szívében kis hegedűk mind hangozsan dalolják: gyermeket, gyermeket, kisfiut, aki kaddist mondjon utánad... És a szíve lassankint megtelik gyermek után való vágyakozással és ő is elkezd csodálkozni, mint az emberek azon, hogy hogyan csügghet valaki olyan állhatatosan a világi javakon, mint az ő ura, aki a Bál Sémmel egyre csak az üzleteiről beszél és sohasem gondol magasztosabb célokra?

Szívesen lemondana Trajne-Mirl a gyöngyökről és a fülbevalókról, a homlokdiszokról s a mellkendőkről, minden ékszerről, amelylyel Smuel őt esztendőről-esztendőre elhalmozza. Szívesen lemondana...

Ó, Trajne-Mirl szereti az ő urát és az urának többet ér ő, mint tiz fiugyermek, de mégis, nem akar úgy elmúlni, mint egy árnyék, nyomtalanul.

Anyá akar lenni!

(További részletek következnek.)

A talmud legendáiból.

Irta: Lafcadio Hearn*.

Eszter választása.

Simon ben Jochaj Rabbi egyik története, mely a Midras-Sir-Hasirimben van elmesélve...

*

Akkoriban élt Sidon hatalmas városában egy dús-gazdag izraelita, akit mindenki tisztelt, aki elismerte és nagyon becsülték őt a pogányok is. Senkinek sem volt egész Sidonban olyan szép felesége, mint neki. Hitvese olyan gyönyörű volt, mint Sára, akinek tündöklő szépsége beragyogta egész Egyiptomot.

Mindazáltal ez a dús-gazdag nem volt boldog: mert gyermeki kacaj sohasem csendült fel házában s nem vidíthatta fel az ő lelkét. És komoran hallgatta az embereket, akik szemrehányóan mondták neki:

— Nem tanítják-e a Rabbinusok, hogy ha valaki tíz esztendeig élt a feleségével s nem született tőle gyermeke, vissza kell adnia neki a kapott hozományt s el kell válnia, amint azt a törvény előírja? Mert talán nem méltó arra, hogy faja az által az asszony által szaporodjék tovább.

Mások ismét a feleségét kárhoztatták. Ugy vélték, tulságosan büszke a szépségére s gögjét az Isten terméketlenséggel bünteti.

Egy reggel tehát Sidon leggazdagabb kereskedője a feleségével együtt megvárta Simon ben Jochaj Rabbit a háza előtt s meghajoltak és üdvözölték: Salem Aleikum!

A Rabbinus nem nézett az asszonyra, mert a szent embereknek nem szabad a nőre nézniök, még a lábujjhegyére sem: mégis megérezte, hogy jelenlétének igézete betölti az egész házat, mint azokból a virágokból készült tömjén füstje, amelyeket az Imádság Angyala szótt. És a Rabbi azt is megérezte, hogy az asszony sir.

Akkor a férj felemelkedett és így szólt:

— Látod, több mint tíz éve már, hogy feleségül vettem Esztert; akkor husz éves voltam és igaz vágyam volt, hogy engedelmeskedjem annak a parancsolatnak, mely azt mondja: aki nem nőül meg, miután betöltötte a huszadik életévét, mindennap vétkezik Isten ellen. Eszter — tudd meg, Rabbi! — Sidon legkiválóbb szüze volt: és pedig mindig a legédesebb és legkedvesebb feleségnek tartottam a föld kerekén, és valóban, semmi hibát sem fedeztem fel soha őbenne, sem pedig semmiféle csalfaságot az ő szívében.

Azóta gazdag kereskedővé lettem. A tyrusiak jól ismernek engem s Kárhágó kereskedői esküt mernek tenni az én nevemre. Számtalan hajóm van, amelyek elefántcsontot és aranyat hoztak nekem Ophyrból és megbecsülhetetlen drágaköveket Keletről. Vannak csudaszépen kidolgozott onyx vázaim és smaragd kupáim, vannak lovaim, hintóim. Nincs olyan herceg, aki gazdagságommal vetekedhetnék. És mindezt a Legszentebb — dicsértessék az ő neve! — áldásának köszönhetem és Eszternek is, a feleségemnek, aki okos és derék és jó tanácsokkal lát el engem.

Mindazáltal, ó Rabbi, örömet odaadtam volna minden vagyonomat, ha fiam született volna, hogy mint atyát is ismerjenek Izraelben. A Legszentebb — áldott legyen az ő neve! — azonban nem teljesítette kívánságomat, így hát azt kellett hinnem, nem vagyok

méltó arra, hogy ilyen szép és jó feleségtől szülessen gyermekem. Ezért kérlek, ird meg nekem a válási iratokat, mert elhatároztam, válólevelet és szép hozományt adok Eszternek, hogy ne nézzenek mireánk szemrehányó tekintettel Izraelben.

*

És Simon ben Jochaj Rabbi elgondolkozva simította végig ezüstös szakállát. Templomi csendesség állott be. És mint a messzi tenger halk moraja, elgyöngülve hallatszott Sidon kereskedelmi életének zsongása...

Akkor megszólalt a Rabbi és Eszter nézte őt s úgy tetszett neki, mintha szemei mosolyognának, pedig a szent ember ajkai sohasem húzódtak mosolyba. Hanem talán szemeiben látszott meg az érzékenyülés, mert szívük mélyére látott?

— Fiam, nagy port verne fel Izraelben, ha úgy cselekednél, mint ahogy tervezed, hirtelen, a szokások kihirdetés nélkül. Az emberek azt hihetnék, hogy Eszter nem jó feleség, vagy hogy te voltál tulságosan követelőző férj! Nem helyes dolog a megvetésnek kitennünk magunkat. Menj szépen haza, rendezz egy lakomát, hívd meg arra barátaidat, a feleséged ismerőseit s mindazokat, akik jelen voltak az esküvődön. Beszélj velük nyíltan, mint becsületes ember szokott becsületes emberrel. Magyarázd meg nekik, miért cselekszel így és értesd meg velük, hogy Eszter nem követte el a legcsekélyebb hibát sem. Azután másnap gyere el hozzám s akkor majd megkapod az irást.

✠

Rendeztek tehát egy nagy vacsorát és számtalan vendéget hívtak meg; ott voltak mindazok, akik jelen voltak Eszter nászszakomáján, természetesen azok kivételével, akiket Izrael kézenfogott s elvitt örökre. Partakokban folytak a részegítő borok, párologtak a sültetek az aranytálakon és minden vendég mellé onyx kupákat állítottak.

És a férj a jelenlevők előtt feleségéhez fordult és szeretettel mondta neki a következőket:

— Tíz boldog éven át éltünk együtt, Eszter, és nagyon szerettük egymást. Ha most el kell válnunk, te tudod a legjobban, hogy ez nem azért történik, mintha most kevésbé szeretnélek, hanem azért, mert a Legszentebbnek úgy tetszett, hogy nem áldotta meg házasságunkat gyermekkel. És hogy bebizonyítsam, hogy még mindig szeretlek, csak javadat akarom, az a kívánságom, hogy házamból mindent magaddal vigyél, amit csak akarsz, legyen az bár minden aranyam s összes, megbecsülhetetlen értékű drágakövem.

Mindenki ivott. Az éjszaka vidáman és éneklés közben telt el, mignem a vendégek feje megnehezült s fülük zugott, mint a méhraj zsongása. Szakálluk immár nem remegett a kacagástól és mélységes álmot tapasztalhattak rájuk.

Akkor Eszter előszólitotta szolgálóit és így szólt:

— Nézzétek! Férjem mélyen alszik! Vigyétek csendesen atyám házába; én is jövök.

Másnap, midőn felébredt, ismeretlen házban és szobában találta magát a férj. Azonban a gyönyörűséges nő jelenléte, az elefántcsont ujjacskák, melyek szakállát simogatták, a térdek lágyága, melyeken feje pihent, az ő szemeibe néző sötét szemek csillogása, mindez nem volt neki idegen, — kitalálta, hogy Eszter karjai között pihen. Még mindig az éjszaka fájdó álmainak hatása alatt volt és felkiáltott:

— Mit tettél, asszony?

És Eszter édesebb hangon felelt, mint a fügefafa lombjai között turbékoló galamb: — Ó Uram, nem hagytad-e meg nekem, hogy válasszam ki és vigyem el magammal házadból azt, amit legjobban szeretek? És én téged választottalak és elhoztalak ide, atyám

* A világhírű angol író a talmud és midras legendáiból egy csokorra valót feldolgozott egyik legutolsó könyvében. Lafcadio Hearn színes talmud-feldolgozásaiából közlünk ma egyet, Pongrácz Árpád sikerült fordításában.

házába, mert téged a világon mindennél jobban szeretlek. El fogsz-e kergetni most magadtól?

És a férfi könybe lábadt szemeivel nem láthatta feleségét, de hallotta hangjának muzsikáját, amely Ruth oly régi s a szerelmes szíveknek mégis oly fiatal mondását susogta:

— Ahová te mész, oda megyek én is, ahol felütöd tanyádat, ott van az én lakásom is. Csak a Halál Angyala választhat el bennünket, mert mindenem te vagy a világon...

Azután, mint babyloni ezüst szobor, a napfényben ragyogóan megjelent hirtelen az ősz Simon ben Jochaj Rabbi fonséges alakja és áldásra emelte karjait.

— Smah Jiszroel! — Egy a mi Urunk Istenünk: adja rátok örökké való áldását! Adja, hogy szíveitek összeolvadjanak a szerelemben, mint ahogy az ügyes ötvös összeolvasztja az aranyat! Adja az Ur, hogy e derék asszony hasonlatos legyen Ráchelhez és Leához, akik újból megalapították Izrael népét! És látni fogjátok gyermekeiteket és gyermekeitek gyermekeit az Ur Házában!

És valóban az Ur megáldotta őket és Eszter termékeny lett, mint a szőlőtő és meglátták gyermekeik gyermekeit Izraelben. Mert meg van írva:

— Ő meghallgatja a szerencsétlenek imáját...

Zsidó iparosok kellenek!

Zsidó szülők!

Adjátok iparosoknak a gyermekeiteket!

Jól tudjátok, hogy az iparos életére nem szokott ránehezedni a társadalmi hazugságok ugynevezett cifra nyomorusága. A protekció bálványimádása, meg az előszobázás, a kilincselés, a folyamodvány s a névjegymelléklet mind nem az iparosember szerszámai. Ami őt az élet ezerféle körülményei közt is állandóan talpra tudja állítani, férfias önérzettel, hittel és küzdőképességgel eltölteni, az nem egyéb, mint istenadta két karja, válla, becsületes munkája. Ami a lateinereknek életörömét, munkakedvét nagyban lelohasztja, hogy t. i. munkájuk, alkotásuk hamar letűnik, elfelejtődik, az ő életüket sohasem csüggesztheti, mert ők évekig, sőt hosszú időkön is rámutathatnak kezeik műveire, szólván: „Ezt is én csináltam!” A lateinerek karrierje a különféle pártpolitikai jellegű hatalmi pozíciókban éri el legmagasabb fokait; letűnés, lebukás a sorsuk a politikai kurzusok változásai alkalmával. De az iparos az ő szorgalmas kitartása mellett csak fölfelé haladhat s a legszerényebb műhelyű kezdőből is hatalmas üzem fölött rendelkező gyártulajdonost teremthetnek a mai korban a gépek s az elektromosság, amint erre minden ember nem is egy példát tudna elmondani.

Meg aztán mindezek felül az a jellembe, becsületbe vágó csúf átkeresztelkedés, öreg zsidó anyának, apának ősi szent hitét eláruló kitérés ugyancsak nem a keze munkája után megélt iparosembernek szokott a kenyeré lenni.

Ne huzódozzatok hát még tovább is gyermekeiteket iparosoknak adni. Hisz jól tudjátok, hogy még ma is népszerű és gyakori alak lenne a bőrkötényes zsidó iparos szerte az országokban, amint ezt a „Rabbi Izsák, a kovács, vagy Rabbi Jochánán, a szandálgyártó” talmudkorabeli típusok is bizonyítják, hogy ha a nemzetek állandó letelepedési jogot adtak volna — csak két emberöltővel ezelőtt is — a mi elődeinknek. De hát üllőt, pörölyt, vagy egyéb gépeket és műhelyfelszereléseket még nem lehetett faluról-falura a hátán

cipelni s így csak természetes, hogy folyton vándorlásra kárhoztatott népünk az ipar helyett áru- és pénzüzletekkel volt kénytelen kenyerét megkeresni, vagy — amikor már szabad volt — a tudományos és lateiner pályákon. Eközben aztán a fizikai munkáról akaratan kívül leszoktatva, bizonyos izom-atrofiába fejlődött vissza testileg, szervezeten.

Ma azonban, amikor a világhatalmi verseny csakis az ipari munkásságu nemzetek vezető szerepének perspektíváját vetíti elénk, mint a közel jövő tükörképét, nem szabad generációink szemét továbbra is az elavult lateinerpályák felé fordulva hagyni, hanem inkább arra: a gyárkérmények s a modern ipari gépek beláthatatlan nagy területi felé kell minél előbb odaterelni.

S az új zsidó-generáció, amely már a különféle atlétikai bajnokságok, nemkülönben háborus érdemrendek kivívásánál napnál fényesebben bebizonyította, hogy izomrendszere nem a régi görnyedt, vánnyadt test, itt az ideje, hogy megragadja a pörölyt, a reszelőt, miként hajdan zsidó elődei.

Egy sokkal magasabb zsidó szempont kell hát, hogy úgy erkölcsi, mint anyagi előnyöknél fogva az ipar felé csalogassa felnövekvő generációnkat.

Az ugyanis, hogy talán épp a mi sajátságos világ-történeti hivatottságu népünkre vár az a szerep, hogy ő, ki a számolás, üzleti vállalkozás világkereskedelmi iskolájában a népek s nemzetek közül a legkitűnőbb bizonyítványt érdemelte, ő, aki a vallás- és tudományos munkásság terén is tanítómestere volt az egész emberiségnek, most, az ötéves háborus pangás s a békekötések után sohasem álmódott és rohamosan föllendülő ipar korában, mint iparos nép is odaálljon a gépek mellé s mutassa meg a világnak, hogy mire képes az olyan koponya, melyben az ipari szaktudás tökélye párosulni fog az ipart föllendítő s értékesítő kereskedői szakértelemmel.

Épp ezeket egybevetve, a legmesszebbmenő hírlapi propagandával akarjuk azt a lelkes zsidó szövetkezést támogatni, melyet egy modern rabbi, zsidó mérnökkel és műhelymesterekkel azon célból létesített, hogy a főváros tövében, Kispesten egy 2000 négyszögöles, beépített, valamint szántóföldekkel határos ingatlanon egy internátussal (bennlakással) egybekötött, esetleg önkéntességi jogot is elnyerő: *Zsidó Iparosképző Diák Otthon*-t nyisson meg a tavaszon. Három csoportra lesznek osztva a műhelyek: 1. Mechanikai (elektro-technika, lakatosság, órá-ékszerész). 2. Asztaloság (modell-asztaloság, műbutor-készítés, faszobrászat, esztergályosság). 3. Ruházati csoport (cipészet, szabászat, divatcikkek készítése).

Ezeket kívül 5—10 katasztrális hold bérelt földön szakszerű kertészek a szőlészeti és mezőgazdasági gyakorlatba fogják bevezetni az iparosifjakat, akiknek élelmezése így részben házilag pótoltatik. Tanterve, 3 éves tanidő keretében, a magasabb technológiai szaktudást, valamint a gyakorlati kereskedelmi ismereteket fogja felölelni.

Vallási szempontból az elődök hagyományainak hűséges ápolása mellett lelkes zsidó fizikai munkástípust fog adni a társadalomnak. Angolul, franciául, héberül beszélő, talmudhoz, szentíráshoz értő, zenét, éneket, sportot művelő, de komoly vallásos gondolkodású, szakmájában elsőrangú, önérzetes zsidó ember lesz e típus.

Az intézeti bennlakás díját viselni képes, jómódú zsidó szülők gyermekeit lesz hivatva ez intézet elhódítani a cifra nyomoruságu lateiner-pályáktól.

Prológ

a Zsidó Főiskolai Szövetség 1919. évi
Chanuka-ünnepéhez

Köszöntlek Titeket, zsidó Testvéreim, kiknek szemében ott lobog a zsidó lelkesedés chanukalángja, kiknek lelkében megtisztult a szentély, vallásunk szentélye és akiknek karja magasba lendíti büszkén és dacosan a fényszóró Menórát. Összejöttetek im ziman-kós téiben, fagyos fuvallatok dermesztő idején, összegyűltetek és felhevültök, meleg lángra gyúltok piciny mécsek szelid fényén. És künn hiába dühöng a tél, hiába szedi össze minden erejét a vihar, fagyasztó szelek hiába sűrűlnek, minket zsidó Testvéreim felmelenget, barátságos lágy meleggel, felmelenget s megment minket fagytól, szélről, dermedéstől — a zsidó Menóra!

A zsidó Menóra — *Multak* Menórája, hős emlékek, szent regék és csodás események, multak kódán, korok porán, évszázadok homályán át, tiszta fénnel világoló, csodatűzű mécse.

A zsidó Menóra — *Jelen* Menórája, szenvedések kohójában, hajszoltatás homályában, gyűlöletnek vak-ságában, szeretetet szerteszóró, melengető, barátságos, reményt adó, lelket járó, utmutató lámpás.

A zsidó Menóra — *jövő* Menórája, messziségben, utak végén, hegyek csucsán, szédületes távolságban, hol az utak összefutnak, napsugárláng szent Menóra, Messiásnak Menórája, boldogságnak, jámborságnak, összefogó, ölelkező szeretetnek, tisztaságnak, szent erkölcsnek, istenfélelemnek, napsugárláng, éltet szóró, fényt sugárzó, gyémántszinű, gloriólás tisztatűzű, északfényes lángja.

Emeljük fel Testvéreim, bátor, merész lendülettel, emeljük a magas Égnek dicsőséges Menórákat, emeljük fel áhitattal, tisztelettel, emeljük fel elszánt bátran, igazhitű akarattal, hogy a fénye szertehulljon, az utunkat megmutassa, szent világát szertehintse, a sötétet elkergesse, hogy a Gonosz és Gyűlölet, a homály rossz szellemei, vad futással fussanak meg. A Menóra igaz fénye, vakító és diadalmas, igazsággal győzedelmes, tiszta fénysugára elől.

A mi Chanukánk ez, az ifjuság Chanukája! Soha még ilyen ifjuság! Gyermekéltünk minden napja: történetnek fordulása; ott gázoltunk vérben, sárban; ott esztendő rontásában legjobbjaink ottmaradtak. És amikor hazajöttünk ártatlan szív köré fagyott, szomorú, vén bölcs tudással, vén emberek látásával, új remek, új szörnyűségek törték ránk: emberek vad rosszassága, lelkek fekete vaksága, indulatok tengerárja, vérnek-könynek áradása.

S ha a gyűlöletnek nincs határa, válaszunk csak egy van rája: *itt a szívünk Menórája!* Sejtjük, tudjuk, hisszük, valljuk, szívünknek szent templomában. Szeretnek Menórája, a jóságnak Menórája, megértésnek Menórája, tudásvágynak tiszta fénye, ártatlanság ol-tárlángja, szent egyetlenegy Menóra, ott égtél Te mindenkoron zsidó szívünk szentélyében, fagyos közönyt, mesterséges jégbilincset a fiatal, szegény szívnek le-olvasztva és örökké ott fogsz égni jövődönök boldogsága, reménysége, az időknék legvégeig mindörökké, mindörökké!

Hevesi Ferenc.

TÁRCA.

Muszkáték Budapesten.

(Zsidó életkép.)

Irta: Ujvári Péter.

Nehezen értette meg Muszkát, de mégis csak meg-értette. Sauerteig valóban nagyvállalkozó: bőjt-nagy-vállalkozó. Ma már ez is foglalkozás. Az emberek már nem olyan szentéletűek, mint régebben, de a szívekben él még a gyermeki kegyelet, ha csak pislákolva is. Aki-nek halottja van, az számon tartja az évfordulót és ha nem is bőjtöl, ahogyan illenék, hát bőjtöltet legalább. És kaddist is mondat érte fizetett emberrel. A klauzok emberei között sokan vannak, akik iparszerűen üzik a bőjtölést. Abból élnek. Sauerteig is ebből élt, sőt ő jól élt meg belőle, mert ő modernül kiépített széles alapon üzte a mesterséget. Munkaadó volt és a bőjtjeit meg a kaddisjait alvállalatba adta.

Muszkát megtetszett neki.

— Nézze — szólt hozzá nyájasan — magát használ-hatnám. Maga pont olyan, amilyen fiatalabb koromban én voltam. Sovány és sápadt és szinte született bőjtölő. Mert erre is születni kell. És tehetség kell hozzá, én mondom magának. Maga egy tehetség. Hát ha akarja, adok magának egy pár bőjtöt, mert lássa, én töle-más is megélhet. Leben und leben lassen, ez olyan elv, mintha a törében állna.

— És meg lehet abból élni? — kérdezte Muszkát halk kételkedéssel.

— No hallja, ez egy kérdés. Csak ebből lehet ma-napság megélni. Ha korcsmáros: ráfizet, ha vendéglős: ráfizet. Mindenre ráfizet, csak erre nem. Aki bőjtöl, az száz percent haszonra dolgozik. Aztán: tőke nem kell hozzá, hitel nem kell hozzá, adót nem fizet utána. Kell ennél jobb üzlet? Hány gyereke van? Kettő? No hát. Ha maga csak négyszer bőjtöl hetenkint, akkor abból szé-pen megélnek. Az ötödik bőjtöt takarékbba teheti.

A takarékb hatott. Ha Chunelenak és Jentelenek ösz-szebőjtölhet egy hozományt, akkor az egy nagyszerű foglalkozás.

— Nem bánom — mondta, — három-négy bőjtöt vállalhatok.

Ebben maradtak

— A büro — mondta reb Amrem bucsuzkodás köz-ben — a Klauzál-utcában van. Holnap délelőtt oda jőjjön.

Ahogy hazafelé ballagott, Muszkát még egyszer meghányta-vetette a dolgot. Különösen afőlött töpre-mkedett sokat: neki való pálya-e ez a bőjtölés. Hát az valóban neki való. Tudós pálya, hát neki való.

Hudesz azonban más véleményen volt. A kezeit tördelte:

— Hát ezért jöttünk Pestre?

— Kérlek — vigasztalta Muszkát — ez egy biztos egzisztencia. Akik meghalnak, azok jó kuncsaftok.

Hudeszt nem tudta meggyőzni és inkább hallgatott. Másnap reggel meg sem mondta neki, hogy megy a bü-róba reb Amremhez bőjtöt vállalni. Minek szomorítsa. Azt mondta: néz valami után.

Reb Amrem éppen nagy munkában volt, mikor a büro-jába lépett. Rendelkezett:

— Reb Zalmen, maga holnap a Rombach-utcába megy. Csak kaddis kell, bőjt nem kell. Az a Dickmann egy számár gazember. Azt akarná, hogy azért a rongy négy koronáért (ötöt kapott, de reb Zalmennek csak

Sirkövek

KOHN ARNOLD Budapest, VII.,

Károly-körút 15. Telefon: József 115-08

nagy raktára :: Szombat és izr. ünnepeken zárva.

négyszázötven) mindjárt a hetedik mennyországba segítsük az édesapját. Hát egy kicsit várhat még.

Most egy másik felé fordult:

— Reb Dovid, maga még kompromittálni fog engem ezzel a nagy hasával. Mondtam magának, ne hizzon. Hiszen már nem merem bemutatni se a klienseinek. Azt hiszik, hogy becsapom őket. Egy-két próbát még teszek magával, de ha még ezután is hizni fog, akkor nem kap több megbízást. No hát: maga holnap böjtölni fog. A kliens: Zwi Dow ben Avróhom. Kaddist az orthodox-templomban kell mondani este az omed előtt, reggel a padok között. Félhangosan is jó. Kap öt koronát. Csütörtökön a Dohány-utcába megy. A feltételek ugyanazok, csak hogy itt a kaddist reggel is, este is az omed előtt mondja. Ezért kap hat koronát. A halott: Spronze basz Genendel.

Reb Dovid elköszönt.

Reb Amrem körülnézett. Egy hosszú, beesett képű emberhez lépett:

— Allást akar, mi? Nem bánom, én nálam mindenki megkeresheti a kenyerét. Maga talán be fog válni. Maga úgy néz ki, mintha kvalifikált volna. Foga, az nincs, hát ez is jó. Egy kis praxissal még viheti valámi. No jó, holnap délelőtt jöjjön el, majd csinálunk valamit.

A böjtölők elsiettek. Hármán maradtak: reb Amrem, Muszkát és egy borotvált képű ur, aki az óraláncát esörgette türelmetlenül a hasán.

— Herr von Katz, — fordult most hozzá reb Amrem, — itt van az az ember, akiről beszéltem. Nézze meg. Ez éppen magának való. Tüchtig böjtölő, jámbor és tudós. De milyen tudós. Tegnap úgy falhoz szorította a rabbinkat, hogy egy csoda volt. Képzelve csak, ez meg tudja mondani magának, hogy Ábrahám anyját minek hívták. Hát ez egy nagy tudós.

Herr von Katz megrendelte a böjtöt és a kaddist és távozott.

Muszkát sokalta a böjtöt, de az asszonynak nem merte bevallani. Minek szomorítsa szegényt. Mikor ebédhez ültek, azt mondta, ő nem eszik, mert görcsöl a gyomra.

Este öt koronát hozott haza az asszonynak.

Háromszor-négyszer hozott hetenként ilyen nagy summákat. Ugy éltek, mint a milliomosok. Csak szegény Muszkát kezdte érezni a pálya hátrányait. A gyomra meggyengült és a belei gyötörték. De ezt már megint nem lehetett bevallani az asszonynak, még halálra ijedne szegény. Hát most, mikor étellel kínálta, mást hazudott:

— Ma, Hudesz, drágám nem eszem. Ma böjtölök.

III.

Nem kell tagadni: nehezére esett Muszkátnak ez a titkolódzás. Az önmegtagadást nem érezte tulságos áldozatnak, ha beszélhetett róla. Hiszen nem henecegni akart, dicsekedni se, csak rációzni, hogy: lássátok, már én ilyen vagyok. Ezt se hiuságból kívánta, úgy értem, hogy nem hiuságból csupán. Mert az elismeréssel szemben nem volt érzéktelen és óhajtott is, hogy az asszony és a gyerekek tudjanak az áldozatkészségről, de az ettől várható dicséretnél ezerszer jobban dicsekedett az után a mosoly után, amely édes derűvel aranyozza meg a bánatos arcokat. Csak mosolyognának már ezek a drága asszonynépek.

Hát azok bizony nem mosolyogtak. Hudesz, mikor Muszkát nem látta, a kezét tördelte. És mikor nem hallotta, mindig ezt mondta a lányoknak:

— Nekem nem tetszik az apátok. Lekeshedt, lekeshedt; ez a szép, szagos ember lekeshedt.

Hát ezt nem lehetett eldisputálni. Muszkát állandóan görcsökről panaszkodott. Volt olyan hét, amikor jóformán nem is táplálkozott, legfeljebb csak vacsorázott.

— Nem értem ezt a görcsöt, — töprenkedett Hudesz.

Muszkát magába gyümöszölte a lekváros gombócot és azt mondta:

— Mit kell azt érteni. A rambarnot érteni kell, de a görcsöt nem kell érteni.

Az asszony nem hagyta magát:

— Olyan görcs is van, amit lehet érteni. A tiédet nem lehet. Ez egy olyan görcs, amely csak nappal működik. Miért mindig csak nappal? Miért nem jut neki eszébe, hogy egyszer éjjel is előfogjon?

A tanakodásnak az lett a vége, hogy Hudesz nagyon energikusan az orvost kezdte emlegetni. Muszkát védekezett, de eredménytelenül. Hudesz bizony egyszer mégis csak elcipelte az orvoshoz.

— Nem kell megijedni, — bólogatott az orvos barátságosan az asszony felé. — Közöséges gyomorrontás, a beteg túltáplált, ez az egész. Egy kicsit éheztesse, attól aztán rendbe jön.

Hudesz boldog volt, most már bizakodott.

— Az apátok, — mondta a lányoknak — hál istennek, olyan egészséges, mint a makk, csak túl van táplálva, az a baja. Orvosságot nem is irt a doktor, csak azt mondta, hogy egy kicsit éheztetni kell. Estére, drágám, köménymagos levest kapsz.

(Folytatjuk.)

Halotti mécs.

— Meggyujtom apám emlékének. —

*Az éjszaka nagy csendet hint nekem,
a falon siklik halk tekintetem,
az ódivatu kis kredenc fölött
a képed pillantom meg hirtelen.*

*Csak képed él, a hangod elveszett,
csak nézel és a pillád sem rezeg,
szegény fiadnak homloka fölött
áldásra már nem terjesztet kezed.*

*Az élet ennyi: jövünk és megyünk,
egy pillanatra körülnézhetünk,
egy cseppnyi méz, tengernyi fájdalom
és betemet a porba végzetünk.*

*És jól van így. Ott minden boldogabb,
a harag ott senkit sem fojtogat,
ahol a fény nem él, az árny se hagy
a telkem sötét, komor foltokat.*

*És mégis fáj. Hiába szól az ész,
tekintetem hideg képedre néz,
szemembe fényes könny gyűl lassúdan
mint pislogó, csendes halotti mécs.*

Bródy László.

REGÉNY.

F e h é r s z e g f ü.

Irtá: Kiss Arnold.

98

Lándor Emil volt vendégségben Aronnal. Talmudot tanultak már vagy két órája. Most, hogy alkonyodóra járt már s lámpát gyújtani korai volt még, egy kisse pihentek.

Aron hosszuszáru csibukból fujta a füstöt, s gondolataiba volt merülve. Talán arra gondolt, hogy most már igazán közeledik az idő, tiz hosszú esztendő nyomorgásai után, amikor majd a vidéki paplakás „odvárán kokesok fognak szoledgálni”, egy egészségesen üde és kedvesszemű rebecen fog sürgölődni körötte, s hat gyerek fölvaltva fogja tömögetni a pipáját, mialatt ő a talmud mélységeiből új magyarázatok gyöngyeit halászatja boldog kedvteléssel.

Emil gondolatai is messze kalandoztak. Messze — a Talmudtól, a jövődő paplakástól. A „Pesti Napló” redakciójában a segédszerkesztői állással kínálták meg. Elfogadja-e? Ha megteszi, szakítania kell a papi pályával. Az nem járja, hogy hajnalig virrasszon, s reggel a szemináriumban legyen. Hogy ünnepestéken a szerkesztőségben dolgozzon, s másnap a szeminárium szószékéről hirdesse az Isten igéjét. Különben is érezte, hogy napról-napra lehetetlenebbé válik a helyzete. Az írókollégák gunyolták a vallásossága miatt. A szemináriumi kollégák pedig elszörnyedtek a vallástalansága fölött. Ma-holnap az ősz rektor füléhez is eljut az életmódja híre. Az egyik este egy hírneves művész vendége vacsorára, s nagyokat kacagnak rajta, amikor teán kívül semmiféle ételhez se nyúl, s egyszer a nagy művész, akiről a fáma azt regélte, hogy a kis Cocot akarja a kegyeivel kitüntetni, évődve azt kérdezte tőle: „mondd csak kis Cocom, szerelmeskedni is tilos a Talmud törvényei szerint?” — a másik este pedig ott ül a Lefkovics Áron szobájában, s heves vitába van elmerülve afölött, hogy vajjon használható-e annak a husos bögrének a leve, amelybe véletlenül egy csöpp tej hullott?

A Népszínházban a jövő hónap elején lesz egyik operette-nek a premierje, amelynek pajkos zenéjét egy angol operetteirő szerzte, s a sikamlós magyar verszöveget ő írta hozzá. Ugyancsak néhány hét múlva a Vígsházban fogják először adni eredeti vigjátékát, amelynek a tárgya szinte nem a szentek életéből van merítve. Mit szólnak majd mindehhez a szemináriumban? Amikor majd hirül veszik, hogy mint hajlongott a színpadon a tapsoló publikum előtt egy lengeruhájú, kivágott keblű és merészen fölcsapott görög tunikájú színésznőt kézen fogva: Lándor Emil, a szeminárium reményteljes növendéke, a jámbor papjelölt, a jövődő zsidó pap?... Editre gondolt... türelmetlenül, égő vágygyal, töprengő kételyekkel a szívében; meddig marad még távol Pesttől? Hírét nem hallja, egy szóval, egy sor írással se emlékezett meg róla...

Egyszerre csak, az alkonyati félhomályban, megszólalt a pöffékelő Lefkovics Áron. Azt mondta:

— Láttam őt!

Emilnek a vér az arcába szökött. Hevesen dobogott a szíve. Biztosan tudta, hogy kiről beszél Áron, de azért reszkető hangon kérdezte:

— Kit látott?!

— A római pápát! — válaszolt Áron egykedvű nyugalommal, — fehér boá volt a nyakában, muffba

volt dugva a keze. Korcsolya volt a vállán. A Városliget felé ment tegnap az Andrassy-uton. A római pápa korcsolyázni ment ki a Városligetbe.

S Aron félreapta hamiskásan a kalapját a fején s fals hangon, de annál több jóakarattal és annál pajkosabb negélylyel kezdett dudolgatni:

A ligetben szörnyű jó,

Majd ha fagy és hull a hó...

Emilnek egy percig se volt nyugta többé a Lefkovics Áron odujában, sietett megtalálni a római pápát. Mintha bizony föltétlenül bizonyos lenne az, hogy Edit ilyenkor az Andrassy-uton lenne található.

Az első pillanatban arra gondolt, hogy fölmege Barbachékhoz, üdvözölni Editet hazatértekor. De a Barbach Félix-szel való beszélgetés után sehogyan se volt ehhez bátorsága. Az is bántotta, hogy Edit a távollétének egész ideje alatt egyetlen sorral se emlékezett meg róla, most se talált rá módot, hogy itthonlétéről valahogyan értesitse. Balsejtelmek gyötörték; vigasztalni, megnyugtani próbálta a kételkedő, fájdalomtól összeszorult szívét, mentséget keresett Edit számára: talán árgusszemekkel őrizték minden lépését, talán elfogták a leveleit, — de aztán újra föllobogott benne a kétely: nem, ez lehetetlen. Edit sokkal önállóbb, sokkal dacosabb tud lenni, mintsem hogy miss Mary zsarnokságát ki ne tudná játszani, — türelmetlen vágyakozással kereste az Edittel való találkozást.

De az Andrassy-ut üres volt. Szívtelenül kihalt; hideg hópelyhek szállingóztak részvétlen közönyösséggel az alkonyati levegőben, a gázlámpák fagyosan rideg fénycsikokat vetettek a sikos járdára, kipirult arcú leányok és fiatalemberk siettek a városligeti jégpálya felé: Edit nem volt közöttük.

Várta másnap, harmadnap is, hasztalanul. Már-már kételkedni kezdett az Áron szavahihetőségében, felelősségre is vonta Lefkovicsot, de Áron rendületlenül ragaszkodott az állításához, s azt mondta: Ugy éljen Fáraó, mint ahogyan igazán láttam!

Végre aztán a véletlen fényes elégtételt szolgáltatott az Áron szavahihetőségének.

Egy délután Barbachné, miss Mary és Edit szembe jöttek Emillel az Andrassy-uton. Hangosan földobogott a szíve, amikor messziről fölismerte a kék ibolyás karmantyut, a cobolyprémes kedves kis bundát s a kacér, feketebársony sapka alól kivillanó aranyzóke zuhagnak messzire sugárzó világosságát.

Egy perc még — s Emil szembekerült velük. A hölgyek kedvesen, szívélyesen fogadták a köszöntését, örömteljes, meglepetést szinlelő üdvözlő szavait. Edit elfogulatlanul nyújtotta feléje a kezét, megengedte, hogy kikísérje őket a jégpályára, ezer jókedvű kérdéssel ostromolta: mit csinált a távollétében? Dolgozik-e még a redakcióban? Ir-e még szép verseket? Hol tart a tanulmányaiban? — ezer közönyös kérdést intézett hozzá s nem vette észre a szemének könyörgő esdeklését, alamizsnát kérő tekintetét, egyetlen jelre való várakozását azokból az édesen nevető szemekből, egy intést, egy másnak észrevehetetlen bátorítást, hogy még mindig a régi, a régi Edit, az ő Editje...

Annyi mondanivalója lett volna, úgy várta, hogy egyedül lehessenek, hogy csak egy-két lépéssel menjenek előre s Barbachné és miss Mary mögójük kerüljenek, de Edit sehogyan se akarta észrevenni a szemének ezt a titkos és mégis majdnem kiabáló ostromlását; holott máskor mindig Edit volt az, aki gyors léptekkel került el vele ilyen séták alkalmával, a mama és miss Mary oldala mellől...

(Folytatása következik.)

NAPTÁR.

Vasárnap, dec. 21., Kiszlév 29., hétfő 30., keddtévész hó 1-e, szerda 2. (chanuka utolsó napja = zósz-*chanuko*), csütörtök 3., péntek 4., szombat 5. Heti szidra: Vajigás. (M. I. 44. f. 18. v. — 47. f. 27. v.) Háftóra: Vajhi dv'ar Hasém... (Ezék. 37. f. 15. v.). — Szombat bejövetele: 3 ó. 45 p. — Kimenetele: 4 ó. 25 p.

PÁLYÁZATOK.

PÁLYÁZAT.

Az orth. „אור הדין“ imaházban (Dessewffy-utca 23.) egy kitűnő בעל תפילה וזריה állás betöltendő. Javadalmazás 3000 korona. A mellékjövédelmek eddig rendesen elérték a 7000 koronát.

Próbaelőadásra csak a meghívottak bocsáttatnak. Budapest, 1919. december 10.

Mantel Herman
templomi elnök.

APRÓ HIRDETÉSEK.

Előadók egy 15—16 éves leánykát, aki árva vagy fél-árva, házamba. Megkivánom, hogy némileg a vallásban jártassága legyen. Jövőjéről gondoskodom. Levélbeli ajánlatot Bloch Adolf Csongrádra.

Perfekt gyors- és gépirónő, levelezésben jártas, elsőrendű referenciákkal ajánlkozik vállalatához vagy irodába. Leveleket „Elsőrendű erő” jelígre a kiadóba.

Egy szegény, szenvedő zsidó asszony, kinek keze-lába el van fagyva, mert fűteni nem tud, fordul panasszal a közönséghez. Leányát kitétték a hivatalból, mert zsidó volt és most fűtőanyag, élelem és kereset nélkül néznek a jövő elé. Adományok „Zsidó özvegy” néven a kiadóhivatalban átvételnek.

Intelligens öregebb hölgy keres egyedülálló hölgnél szép utcai szobát teljes rituális ellátással havi 2000 korona fizetés ellenében. Cim: H. J., Eötvös-utca 5, I. emelet 22.

VIII. gimnazista elvállalja elemi, polgári és gimnáziumi tanulók tanítását. Friedmann, József-körut 69.

Férjhez adnám csinos, háziasszony nevelt leányomat hozzáillő intelligens iparoshoz vagy kereskedőhöz. Leveleket „40.000” jelígre a hirdetési osztályhoz, VIII., Kertész-u. 16.

Az államvasutak nyugdíjas, feltétlenül megbízható, intelligens, erőyes attisztje, szállítási, raktári teendőken specialista, kitűnő német és szláv, képzettségének megfelelő állást keres nagyobb szállítási vállalatnál, gyárban, üzemnél vagy termelőtelepen, mint intéző, exportőr, raktárnok, vagy telepmester. Bérletszámolásban, munkásügyekben is jártas. Szíves megbízások „Dolgozni akarok” jelígre a lap hirdetési osztályához, VII., Kertész-u. 16, kéretnek december végéig.

Házasságot díszkréten közvetít Hegedűsné, Garay-utca 9. Díjtalan felvilágosítás.

Érettségizett, állását vallása miatt elvesztett izraelita könyvelő, pénztárosi, esetleg más bizalmi állást keres. Kauciót is adhat. Megkeresést „Pedáns” jelígre Győri-Nagy hirdető irodához, VII., Kertész-u. 16, kér.

Veszek mindenféle
HÁZAKAT családi házakat,
bérházakat,
vilákat,
gyárépületeket

BUDAPEST BELTERÜLETÉN.

ABÁDI, Budapest, VI., Teréz-körut 21.
Interurban telefon 7-36.

ZSIDÓ KÖNYVEK

Kaphatók

az EGYENLŐSÉG könyvkiadóhivatalában.

Szabolcsi Lajos: A csillag fia. (Bar Kochba regény.) — — — — — Ára 20 korona

Szabolcsi Lajos: Három zsidó mese — — — — — Ára 10 korona

Zsidó diákok könyve (Bar-micvah-könyv) — — — — — Ára 10 korona

Az emancipáció emlékkönyve (1867—1917) Negyven cikk és tanulmány a magyar zsidóságról — — — — — Ára 10 korona

Szabolcsi Miksa: Hitvita — — — — — Ára 5 korona

SAJTÓ ALATT:

Szabolcsi Lajos: Ausch tanár ur esete. (Regény.)

Szabolcsi Lajos: Zsidó versek.

Weisz Miksa dr.: Élet a gettóban.

Mit tett a zsidóság a magyar nemzetért? (gyűjtőmunka)

Kaphatók: Budapest, V., Személynök-utca 25.

Drágaköves

TELEFON 24—50.

ékszereket, arany- és ezüst-
árakat, régiségeket vesz a leg-
magasabb áron

BÁLINT NÁNDOR ékszerész
KÁROLY-KÖRUT 16. SZ.

Nagykereskedő férjhez adná leányát 150,000 koronával, esetleg benősülés. — Gépészmérnök nőülne. Minden igénynek megfelelően díszkréten közvetít házasságot Nagy Jenő, Kákóczi-ut 57/b. Telefon. (Főlépcsőházi bejárat)

Táblaüveg,

ornament tükörkeret, lócz, gyémánt és üvegragaszt legjutányosabban kapható ifj. WEISS GYULA táblaüvegnagykereskedőnél, BUDAPEST, V., Vadász-utca 29. Tel. 44-19. Sürgőnycim: Weiss 4419.

Platinát

bármely alakban vásárol platina
szakács, dr. VEIT ALBERT,
Budapest, VII., Wesselényi-u 32.

Sokan utánózzák! De egy előfűtőkályhával sem ér el olyan nagy tüzelőanyagmegtakarítást, mint az eredeti szabadalmazott

„FRANDOR” előfűtő kályhával

24 óra alatt felszerelve szállítja:

FRANK ANDOR nagykereskedő
VI., Andrássy-ut 62. Telefon 88—60.

Betörésmentesség

átalakítja redőnyét,
lakásbejáróit. Ablak-
rácsokat stb. készít:

Stern Ernő és Társa

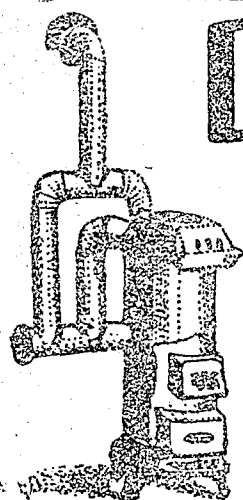
Ipartelepe, VIII., Teleky-tér 3. szám. Telefonhívó: József 8-17.
Befalazó-vasszekrények raktáron.

Ha még nem tudja,

10-93 a telefonjaa Csengőkarbantartási
Részvénytársaságnak.

INGATLAN-ÜZLET ÉRTÉKESÍTŐ,
PÉNZFOLYÓSÍTÓ és EXPORT-IMPORT RÉSZV.-TÁRS.

TELEFON: Budapest, VI., Teréz-körút 3. TELEFON:
64-97. 64-97.

COLUMBUS

csőrendszerrel 35—40%
fűtőanyagot megtakarít

Szállítja:

KOCH JENŐ

Kályhagyára, VI., Szondi-utca 53

Hívásra megbízottamat azonnal küldöm!

Füstölthúsáru, szalámi,
elsőrendű minőségben.

WLACH LIPÓT FIA, Király-utca 10. sz.
Telefonszám: 71-46.

Fiatalos, üde arcbőrt varázsol elő tíz nap alatt és
eltávolít minden teinthibát, úgy-
mint mitesszer, pattanás, sárgafolt, ránc, orrvörösség, likacsos,
hervadt, pettyhűdt bőrt dr. Kaiserling-féle szépitőszert. A kúra
egyszerű, otthon végezhető, minden feltűnés nélkül. Befejezése
után az arc bőr ragyogó szépségben, gyermeki üdeségben és
tisztaságban pompázik, ára 25 K. Hyvarion kölnivíz különle-
gesség dekánként 4 K. Diszkrét szétküldés utánvétellel. Gyár:
HYVARION & Co. — Szétküldési hely: Gross Antal,
Budapest, VIII., József-körút 23. (Félemelet 1.)

Jutazsákokat és
papírfonalu zsákokat

kipróbált minőségekben ajánlok.
minden célra, azonnali szállításra

Nagel Adolf

Budapest, V., Arany János-utca 10.

Telefon: 35-92, 104-10,
164-00, 112-79, 80-82.

Távíratcim: NAGELA.

Kölcsönzszakok, kölcsönponyvák.

Fiókgépek:
BUDAPEST, FIUME,
ZÁGRÁB.

ZSÁKOK erőpapírfonálból,
gabona, liszt, korpá, cukor és **FALUDI ÉS ELEK**
minden egyéb termény részére, Budapest, V., Nagykorona-u. 22.
PAPÍRSPÁRGA, ZSÁKZSINEG. Telefonszám: 82-37 és 175-80.
Sürgőnycim: „SEGEL”

**Brilliánsokat, aranyat, gyöngyöket, ezüstöt, plati-
nát, régiségeket legmagasabb bécsi árban vesz,**
BÖHM HUGÓ ékszerész BUDAPEST,
VI., ANDRÁSSY-UT 61. SZÁM.

Alig
használt
kitűnőhangu

HANGLEMEZEK

óriási választékban 20 koronáért kaphatók

WAGNER (Hangszer-
király)

Hőkjában, Budapest, IX. kerület, Rádai-utca 18. szám.

Kőszénbánya és Téglagyár-Társulat
(DRASCHE) BUDAPEST, VII., KIRÁLY-UTCA 67.

Brilliáns, gyöngyöket,
aranyat, platínát, ezüstöt, ékszereket vesznek a legmagasabb árban.
FRIED A. ékszerész, VII., Rákóczi-ut 2. sz.

Zsákok,

zsineget, kölcsön-
ponyvát legolcsób-
ban beszerezhet

KORNIS és TÁRSA
zsák- és ponyvakereskedőnél
Budapest, V., Szalay-u. 8.

Veszek és eladok bútort, szőnyeg, függönyöket. **LAX** BUDAPEST, VII.,
Wesselényi-u. 58.

Grünfeld Miksa likőr- és rumgyár **Budapest,** VII. kerület,
Szövetség-u. 9.

Szekrénypapíros**Koch József**

Budapest, IV., **Belváros,**
Hajó-u. 8-10 (az udvarban).

Figyelemztetés! Nem tévesztendő össze Hajós-utcaival.

sigarettapapír, hüvely, az ösz-
szes dohányzó cikkek, levélpapír,
cipőkrém lámpabél, stb. a legol-
csóbb napiáron szállít nagyban

Brilliánsokat, gyöngyöket, aranyat, platínát és
ezüstöt a legmagasabb árban vesznek.
Kornhäuser Adolf ékszerész, Bpest, VII., Wesselényi-u. 8.
A CIMRE KÉREM ÜGYELNI!

Feltalálók

utmutatója nélkülözhetetlen. Díjtalanul
küldi **Aron és Molaár** szabadalmi iroda.
Budapest, VIII., József-körút 9. sz.

BRILLIÁNST, aranyat, ezüstöt legmagasabb napi árban
vesz: Schiller, Kecskeméti-utca 11. szám.

ZSÁK, ZSINEG és PONYVA Schillinger Miksa cégnél,
Budapest, V., Budóli-rákp. 7.
Alapítlatott: 1878 Zsák- és ponyvaköszönzés. Távirat: Schillinger 4798.

Brilliáns ékszereket,
aranyat legmagasabb árakban vesz
KRIEGLER D.
Budapest, Károly-körút 24., félem.

Brilliánsokat, aranyat, ezüstöt, ékszereket magas árban vesz
FRIEDLÄNDER ÁRMIN arany- és ékszerárúgyár, Budapest, VII., Dohány-utca 1/a. szám.

Dénes Üdön

Import — Export

BUDAPEST, VIII., :: WIEN, II., ::
 Rákóczi-ut 55. :: Glockengasse 18.

Zsoldos tanintézet a legjobban készít elő magánvizsgákra. VII., Dohány-utca 84.

Fájós lábakra készít cipőket

GERŐ ADOLF FIA Budapest, IV., Kossuth Lajos-utca 4.

Brilliánsok, aranyat, ezüstöt, ékszert, gyöngyöt a legmagasabb árban vesz
BERÉNYI ékszerész. VI., Andrassy-ut 55. Telefon-zám: 74-74.

Kürti cipőkrém

a világ legjobb
 schevro pasztája.

Kapható mindenütt.

ÍRÓGÉPET

azonnal szállít, becsesül, szakszertlen javít Eckstein Gyula írógép és írodabutor-telepe. Budapest, IV., Párisi-utca 1. I. em. □□□□□□□□ Telefon: 126-06

Gusto Vanillin-cukor

Ella-pudding. Neptun-citrom ismét kapható.

STELLA-SÜTŐPORGYÁR, Budapest, VII., Rottenbiller-utca 46. sz.

Brilliánsokat, aranyat, gyöngyöket, ezüstöt, régiségeket magas napi árban vesz **Schwarz** ékszerüzlete
 Budapest, IV. kerület, Múzeum-körut 21. szám.

Legjobb

terpentinaes és viaszos

cipőkrémet szállít

STEINER TESTVÉREK gyár, Budapest, VIII., Népszínház-u. 47.

Amerikai rendszer az ékszerkereskedelem terén.

Rendkívül célszerű újítást léptetett életbe a kitűnő hírnevű Hellerer Henrik óras és ékszerész. A cég magánosoktól bizományba átvész ékszerárut és műtárgyakat, melyeket a legkedvezőbb feltételek mellett áruba bocsát. Ezen újítással úgy az eladó, mint a vevő részére nagy előnyöket biztosít.

HELLINGER HENRIK

IV., Tűr István-utca 9. szám, félemelet (Váci-utca sarok).

Elsőrendű kolbász és felvágott árut ajánl: **Toch Armin szalámigyár**
 Főüzlet: Király-utca 2. Fióküzlet: Andrassy-ut 50.

BŐRVISZKETE

sóvar, ótvár, sörör és rühességnél azonnal végyen egy adag Czaich-féle „Kontrakulin” kenőcsöt, hozzávaló szappannal együtt, amely teljesen szagtalan, nem piszkít és Önnek biztosan használ. Kapható mindenütt. Főraktár: Czaich Zs. Cornél gyógyszerésznél, Budapest, VII., Wesselényi-utca 30. (Klauzál-utca sarok). „Báró Wesselényi” gyógyszerár.

Brill ánsokat, gyöngyöket, karátját 17.000 K-ig, aranyat, platinát grammját 20-80 K-ig veszi
SINGER ékszerész, VII., Rottenbiller-u. 24.

Chanuka-gyertya

színes kartonokban nagyobb tételben kapható

STEIN BERNÁT cégnél BUDAPEST, IX., Ráday-utca 9. — Alapítva 1890. — Telefon József 4-74

WILHEIM ÉS GLASER

sebészeti gummiárak és kötszerek nagykereskedése

Bpest, VI., Nagymező-u. 51. Telefon: 163-85.

ARANYAT

ezüstöt, brillánsokat, gyöngyöket, régiségeket, hagyatékot, teljes értékben vesz, ékszerek nálam olcsón kaphóak.

Schmelczer Benő, Budapest, IV., Károly király-ut 28. Telefonszám: 139-43.

„NEMZETI RUHAHÁZ”

Elsőrangú uri-, fiu- és egyenruha-szabóság. Külön mértékosz ály.

Budapest, VIII., Rákóczi-ut 7. (Pannonia szálló mellett.)

Fejér és Glatter

Budapest, VIII., Rákóczi-ut 73. sz. Papírkereskedés és nyomda. :: Irodai felszerelések. :: Nyomtatványok. ::

Amerikai Hangverseny-zongorák

érkeztek, s megtekinthetők **Sternberg** hangszergyár budapesti (Rákóczi-ut 60. sz.) zenepalotájának zongora-termeiben. Ugyanott vásárolhatók a Karn-féle és „Chicago Cottage” amerikai orgonaharmóniumok. □□ □□